

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KIRIKKALE ÖRNEĞİNDE YEREL YÖNETİMLERİN KENT
GÜVENLİĞİNE KATKISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYÜP KAYA
Y1012.060091

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur TEKİN

EYLÜL / 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1012.060091 numaralı öğrencisi **Eyüp KAYA**'nın "KIRIKKALE ÖRNEĞİNDE KENT GÜVENLİĞİNE YEREL YÖNETİMLERİN KATKISI" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 10.07.2015 tarih ve 2015/15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *ay. b. d. g.* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kaba!* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :21/09/2015

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur TEKİN

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ercan EYUBOĞLU

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Somayeh RADMARD

[Handwritten signatures in blue ink, corresponding to the names listed on the left.]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**KIRIKKALE ÖRNEĞİNDE YEREL YÖNETİMLERİN KENT GÜVENLİĞİNE KATKISI**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya 'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (21/09/2015)

Eyüp KAYA

ÖNSÖZ

Kent tanımlarında; nüfus, idari statü ve sosyolojik ölçütler kullanılarak farklı kent tanımları yapılmıştır. Bu tanımlardan her biri kentin farklı bir yönünü ortaya koyarak tanımlamaktadır. Türkiye’de ve Dünyada kentleşme sürecinin farklı geliştiği görülmektedir. Kent güvenliği konusunda da durumun bu şekilde olduğu görülmektedir. Türkiye’de kent güvenliğinin sağlanması sadece kolluk kuvvetlerinin ya da polisin üstesinden gelmesi gereken bir konu olmamalıdır.

Tez çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Uğur TEKİN’e teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmam süresince benden destek ve sabırlarını esirgemeyen Eşim Özlem, Oğlum Yasin ve Kızım Yağmur’a sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Eylül 2015

Eyüp KAYA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA KENT VE KENTLEŞME	3
2.1. Kent Ve Tarihsel Gelişimi.....	3
2.1.1. Kent'in Tanımı	3
2.1.2. İlk Kentlerin Ortaya Çıkışı.....	7
2.1.3. Kent Devletlerinin Ortaya Çıkışı.....	9
2.2. Kentleşme Ve Kentleşme Nedenleri	15
2.2.1. Kentleşmenin tanımı	15
2.2.2. Kentleşme nedenleri	16
2.2.2.1. Ekonomik nedenlerden dolayı kentleşme	16
2.2.2.2. Sosyo-psikolojik nedenlerden dolayı kentleşme.....	16
2.2.2.3. Teknolojik nedenlerden dolayı kentleşme	17
2.2.2.4. Siyasal nedenlerden dolayı kentleşme	17
2.2.3. Kentleşmenin özellikleri	18
2.3. Türkiye'de Kentleşme	18
2.3.1. Türkiye'de kentleşme ve kentleri durumu	18
2.3.2. Türkiye'de coğrafi bölgelerde kentleşme.....	21
2.3.3. Türkiye'de kentleşmenin nedenleri	22
2.3.3.1. İtici nedenler	22
2.3.3.2. İletici nedenler	23
2.3.3.3. Çekici nedenler	23
2.3.4. Türkiye'de kentleşme	24
3. SUÇ VE KENT GÜVENLİĞİ	27
3.1. Suç Ve Suç Teorileri	27
3.1.1. Suç Kavramı	27
3.1.2. Belli başlı suç teorileri.....	31

3.1.2.1. Anomi ve yabancılaşma teorileri	32
3.1.2.2. Alt kültür teorileri	35
3.1.2.3. Ayırıcı birleşimler teorisi	35
3.1.2.4. Damgalanma teorisi	37
3.1.2.5. Sosyal zlme Teorisi	38
3.1.3. Suç türleri	39
3.2. Kentleşme Ve Suç	41
3.2.1. Kent ve suç ilişkisine yönelik teorik yaklaşımlar	41
3.2.1.1. Ekolojik yaklaşımlar	43
3.2.1.2. Anomi yaklaşımları	44
3.2.1.3. Kültür atışması yaklaşımları	45
3.2.2. Kentsel yoksulluk	46
3.3. Kentleşmenin Suça Etkisi	48
3.4. Kentlerde Görülen eşitli Suç Türleri	54
3.4.1. ocuk suçluluğu	55
3.4.2. Kadın suçluluğu	56
3.4.3. Siyasal suçluluk ve terörizm	56
2.5. Türkiye’de Kentsel Suçlar ve Siyasal Suçluluk	58
3.6. Kente Karşı İşlenen Yapısal Suçlar – İmar Suçu	62
3.7. Kentlerde Güvenlik Hizmeti	67
3.8. Türkiye’de Kent Güvenliği Ve Güvenlik Hizmetinin Verilmesi	69
3.8.1. Türkiye’de güvenlik hizmetinin verilmesi ve genel kolluklar	70
3.8.1.1. Polis Teşkilatı	71
3.8.1.2. Jandarma Teşkilatı	73
3.8.1.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı	75
3.8.1.4. Gümrük Muhafaza Teşkilatı	75
3.8.1.5. Özel kolluklar	75
3.8.1.6. Belediye kolluğu (Belediye Zabıtası)	76
3.8.1.7. Özel güvenlik rgtleri	78
3.8.1.8. Orman kolluğu	78
3.8.1.9. Yardımcı kolluk, arşı ve mahalle bekçileri	79
4. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE KENT GüVENLİğİNDE YERELLEŞME	80
4.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi	82
4.1.1. Osmanlı döneminde yerel yönetim	82

4.1.2. Cumhuriyet döneminde yerel yönetim.....	86
4.1.3. Yerel yönetimlerin yeniden yapılandırma çalışmaları	88
4.1.3.1. Merkezi hükümet teşkilatı araştırma projesi (MEHTAP).....	88
4.1.3.2. Kamu yönetimi araştırma projesi (KAYA)	89
4.1.3.3. TUSİAD yerel yönetimler taslağı.....	90
4.1.3.4. TOBB yerel yönetimler raporu	91
4.2. Türkiye’de Güvenlik Hizmetlerinde Yerelleşme	92
4.2.1. Güvenlik hizmetinin sunulmasında yerelleşme.....	92
4.2.2. Merkezden yönetim.....	93
4.2.3. Yerinden yönetim.....	95
4.2.4. Yerel hizmet ve güvenlikte yerelleşme	96
5. YEREL YÖNETİMLER VE KIRIKKALE’DE YEREL YÖNETİMLERİN GÜVENLİK HİZMETİNE KATKILARI.....	100
5.1. Kırıkkale Kentinin Tarihçesi Ve Genel Durumu	100
5.1.1. Kırıkkale’nin kuruluşu ve kentleşmesi.....	102
5.1.2. Kırıkkale Kent’inde demografik yapı ve nüfus.....	105
5.1.3. Kırıkkale’nin genel ekonomik yapısı	107
5.1.4. Kırıkkale’ye göç ve nedenleri	108
5.2. Kırıkkale Kentinin Yapısal Yönden Güvenlik Durumu.....	109
5.3. Kırıkkale Sakinlerine Uygulanan Anketlerin Hazırlanması ve Uygulanması.....	114
5.4. Yöntem	114
5.5. Sonuçlar Ve Bulgular	115
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	136
KAYNAKLAR	140
EKLER.....	146
EK A: Anket Soruları	147
ÖZGEÇMİŞ.....	150

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1: Türkiye’de Kentleşmenin Gelişimi (TUİK).....	19
Çizelge 2.2: Coğrafi Bölgelerin Kentleşme Düzeyleri (TUİK).	22
Çizelge 3.1: Emniyet Genel Müdürlüğü’nün esas aldığı suç türleri [Emniyet Genel Müdürlüğü, AKKM Dairesi Başkanlığı].....	40
Çizelge 5.1: Kırıkkale’nin il olduktan sonra yıllara göre nüfusu, göç alma ve göç verme oranları	109
Çizelge 5.2: Katılımcıların demografik özelliklerine göre yaşı	115
Çizelge 5.3: Katılımcıların demografik özelliklerine göre cinsiyeti.....	116
Çizelge 5.4: Katılımcıların demografik özelliklerine göre eğitim durumu.....	116
Çizelge 5.5: Katılımcıların demografik özelliklerine göre kaldıkları semt.....	117
Çizelge 5.6: Katılımcıların demografik özelliklerine göre medeni durumu	118
Çizelge 5.7: Katılımcıların demografik özelliklerine göre mesleği	118
Çizelge 5.8: Kırıkkale Kentinde Kaç yıldır yaşamaktasınız?.....	119
Çizelge 5.9: Bulduğunuz Kentte Haftada evden dışarı kaç gün dışarı çıkarsınız?	119
Çizelge 5.10: Kent Merkezine haftada kaç kez uğrarsınız?	120
Çizelge 5.11: İşinize ve şehir merkezindeki işlemlerinizi yapmak için (Banka, Belediye, Valilik gibi...) hangi ulaşım araçlarını kullanırsınız?	120
Çizelge 5.12: Kentinizde ışıklandırmaların yeterli olduğuna katılıyor musunuz? ..	121
Çizelge 5.13: Kentinizde ağaçlar ve çalılıkların görme ve görünmenize engel olduğuna katılıyor musunuz?	121
Çizelge 5.14: Kentinizdeki yaya yolu ve caddelerin geniş olduğunu ve size rahatlık verdiğine katılıyor musunuz?.....	122
Çizelge 5.15: Kentinizdeki yolların görme mesafei iyi ve düzgün (giridal sistem) olduğuna katılıyor musunuz?	123
Çizelge 5.16: Kentinizdeki evlerin ve sizin oturduğunuz evin caddeye bakan pencerelere sahip olduğuna katılıyor musunuz?	123
Çizelge 5.17: Kentinizdeki kulübe ve otobüs duraklarının konumu size güven verdiğine katılıyor musunuz?	124
Çizelge 5.18: Bir yaya olarak kentinizdeki yollarda yürüdüğünüz zaman kendinizi güvende hissediyor ve rahatça dolaştığınıza katılıyor musunuz?	125

Çizelge 5.19: Oturduğunuz mahallede komşularınızla aşına olduğunuza katılıyor musunuz?	125
Çizelge 5.20: Bulduğunuz kent ve mahallede komşuluk ilişkilerinizin iyi olduğuna katılıyor musunuz?	126
Çizelge 5.21: Bulduğunuz kentin yol sorunu olmadığı, taşıt akışı ve araç park sıkıntısı olmadığına katılıyor musunuz?	127
Çizelge 5.22: Bulduğunuz kentin otobüs ve minibüs güzergâhlarının sizin için yeterlidir fikrine katılıyor musunuz?.....	127
Çizelge 5.23: Bulduğunuz kentin mekânsal dizaynından dolayı kendimi güvende hissediyorum fikrine katılıyor musunuz?	128
Çizelge 5.24: Bulduğunuz kentte herhangi bir sıkıntı durumunda polisin olaya hemen müdahil olduğuna katılıyor musunuz?	129
Çizelge 5.25: Bulduğunuz kentte evlerin girişleri ve evinizin girişi güvenli olduğuna katılıyor musunuz?	129
Çizelge 5.26: Bulduğunuz Kentteki ticari işlem yaptığınız mekânlara (bankalar, vergi dairesi, belediye vezneleri) geldiğinizde, kendimizi her zaman güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz?	130
Çizelge 5.27: Bulduğunuz kentte bar, kahve gece kulübü gibi yerlerden geçtiğinizde kendimizi güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz?	131
Çizelge 5.28: Bulduğunuz kentte terk edilmiş ve ıssız alanlardan geçtiğiniz zaman kendinizi güvende hissediyor ve sizde bir tedirginlik oluşturmadığına katılıyor musunuz?	131
Çizelge 5.29: Bulduğunuz kentte genç suçlu grupların olduğuna katılıyor musunuz?	132
Çizelge 5.30: Bulduğunuz kentte genç suçlu grupları gördüğünüz zaman kendinizi güvende hissediyor fikrine katılıyor musunuz?	133
Çizelge 5.31: Bulduğunuz kentte gece olunca her zaman kendimi güvende hissederim fikrine katılıyor musunuz?	133
Çizelge 5.32: Ölçeğinin Geçerlilik Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	134
Çizelge 5.33: Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	134
Çizelge 5.34: Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	134
Çizelge 5.35: Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	135
Çizelge 5.36: Ölçeği Puanlarının Kaldığınız Semt\Mahalle Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	135

Çizelge 5.37: Ölçeği Puanlarının Medeni Durumunuz Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 135

KIRIKKALE ÖRNEĞİNDE KENT GÜVENLİĞİNE YEREL YÖNETİMLERİN KATKISI

ÖZET

Türkiye'de Osmanlı Devleti döneminde büyük kentler ve bunların sağladığı avantajlar ülkeye eşit olarak dağıldığından bölgesel bir dengesizlik yoktur. Ayrıca sistem köylülerin topraklarını bırakıp kente göçmelerine müsaade etmeyecek durumdadır.

16. yy.'ın sonlarında güvenlik nedeni ile büyük kentlere göçler başlamıştır. 19. y.y.'ın başlarından itibaren de Batı ile girilen ilişkiler ve yapılan anlaşmalar sonucu, ürünlerin dışarı gönderildiği dış satım merkezlerinin oluştuğu ve sonucunda küçük yerleşim yerleri gelişen kentler haline gelmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin sanayi alanında Batı'dan çok geride kaldığı bu dönemde zamanın gelişmiş kentlerinin yıldızları sönmeye ve bölgesel dengesizlikler belirmeye başlamıştır.

Ülkemiz de, gelişmekte olan ülkeler gibi 1950-1970 yıllarında hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Ancak bu sürece hazırlıksız girdiğinden özellikle 1980'den sonra kentlerde başta güvenlik olmak üzere birçok sorunla karşı karşıya kalınmıştır.

Araştırmamızda, Kırıkkale kentinin kuruluş, kentleşme süreçlerinden, ayrıca Kırıkkale İli- Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimlerin Güvenlik Hizmetine Katkılarından, günümüzde güvenliğe verilen önemden ve Kırıkkale'de yaşayan insanların güvenlik ile ilgili beklentilerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kent Güvenliği, Yerel Yönetim, Kent Güvenliğine Yerel Yönetimlerin Katkısı.

IN THE INSTANCE OF KIRIKKALE, THE CITY'S CONTRIBUTION TO THE SECURITY OF LOCAL GOVERNMENTS

ABSTRACT

Turkey during the Ottoman period in large cities and their benefits to the country as equal to the unravelled there was no regional imbalance. In addition, the system would leave the lands of peasants didn't let them immigrate to the city. at the end of the 16th century due to the large cities of security migration has started. 19th century in the West from early agreements entered with relationships and as a result, the products are sent out foreign sales centers and Umanlar have become thriving cities are. Of the Ottoman Empire from the West, remains far behind in the field of industry in this period of time the advanced cities of stars asked to Flash and regional imbalances began to appear Our country also, as developing countries, 1950-1970 years has entered into a rapid urbanization process. But as long as he faced many problem unprepared. In our study, the urbanization process of the city of Kırıkkale, Kırıkkale Province local Government And local governments Security Service Contributions, nowadays the importance of security and security-related demands of people living in Kırıkkale referred from.

Keywords: City, Security, Local Government, The Contribution of local Governments to the security of the city.

1. GİRİŞ

Kentin ne olduğu, ne zaman, nerede ve hangi koşullar altında ortaya çıktığı, tarihsel gelişiminde nasıl bir süreç yaşandığı, bir bölgenin ya da bir dönemin katkısının neler olduğu, kültürün, ekonominin, inançların, coğrafyanın, insan topluluklarının kente ve kent yaşamına etkilerinin neler olduğu gibi sorulara cevap aranmalıdır.

Kent, demografik bir nicelikten farklıdır. Bir kent, yalnızca kapsadığı nüfusun veya yayıldığı alanın önemi ile tanımlanamaz. Kenti oluşturan ve ona has özellikleri katan, kentin içinde barındırmış olduğu insanların çoğunluğu değil bu çoğunluğun toplumsal olarak bilinçli örgütlenme şeklindedir. Bu bilinçli örgütlenme beraberinde uygarlığı getirmektedir.

Türkiye'deki kentleşme sürecinde, itici ve çekici faktörler ortak rol oynarken, itici faktörler biraz daha ağırlık kazanmaktadır. Türkiye'de kırsal itici kırsal temel sorun nüfus-kaynak dengesizliği ile birlikte, kaynakların ve üretimin araçlarının mülkiyetinin dengesiz bir şekilde dağıtılmış olmasıdır. Gelir farklarının en aza indirgenmesi halinde bile, tarım kesimindeki kaynak ve üretim araçları mülkiyetinin adil bir şekilde dağıtılmamış olması ve ekonomik, toplumsal, siyasal alanlardaki kontrol noktalarının adı geçen dağılımla yakından ve karşılıklı ilişkili bulunması, kente yönelen nüfus hareketlerini etkilediği de söylenebilir. Türkiye'de kırsal itici sebeplerinden dolayı kentlere doğru yönelen insan kitleleri kentleri ve kent yönetimlerini hazırlıksız yakalamıştır. Zaman içerisinde biriken sorunlar bir yana kentlerde var olan sorunları görmemezlikten gelme alışkanlığı, kentlerde güvenlik sorunlarını da kendisiyle beraber getirmiştir.

Araştırmanın Amacı: Araştırmamızda, Kırıkkale kentinin kentleşme sürecinden, Kırıkkale İli- Yerel Yönetimler Ve Yerel Yönetimlerin Güvenlik Hizmetine Katkılarından, günümüzde güvenliğe verilen önemden ve Kırıkkale'de yaşayan insanların güvenlik ile ilgili Yerel Yönetimlerden beklentilerinden bahsedilecektir.

Araştırmanın Önemi: Günümüzde işsizlik nedeni ile suça yönelen gençlerimiz günden güne artmaktadır. Yerel yönetimlerin güvenlik hizmetleri konusunda ne derece

önem verip ve bu konuda halkı bilinçlendirip katkıda bulunduğu konumuz açısından oldukça önem taşımaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmanın teorik çerçevesi “Tarama Modeli” temel alınarak, ikincil veri kaynaklarının incelenmesi sonucunda meydana getirilmiştir. Verilerin toplamasında, kaynak kitaplarının yanında akademik makalelerden, internetten araştırılan bilgilerden faydanım yoluna gidilmiştir. Kırıkkale halkına uyguladığımız anketi ise SPSS 20 veri paketinde uygulayıp alınan sonuçlar çalışmamızda yer almaktadır.

2. DÜNYADA KENT VE KENTLEŞME

2.1. Kent Ve Tarihsel Gelişimi

Kent, tüm değişim ve dönüşümleri ile birlikte, içinden doğduğu çevrenin toplumsal, kültürel, ekonomik ve fiziksel koşullarının mekânsal yansımasıdır. Kentin bu özelliği, neden sonuç ilişkisi ile bir diğerine tarih boyunca aktaran bir yapısı da bulunmaktadır. Kent olarak tanımlanan bu yapı, bir kez ortaya çıktı mı, yalnız kendisini değil, aynı zamanda çevre olarak da tanımlanan çevresini, kurduğu bölgesel ilişkileriyle de, geliştiren ve sistemli bir şekilde çevresini de etkisi altına alan bir merkez işlevi görmektedir (Uğurlu ve diğerleri, 2010, s.17).

Kentin doğası, bugünün geleceğe dayattığı bir ön koşul olmasının yanında bugün ile gelecek arasında da eşsiz bir iletişim aracı görevini görmektedir. Kentsel yerleşmeler, belirli bir tarihsel dönemde oluşan çevreyi de korumuş, onu gelecek dönemlere aktarmış ve her kuşağın yaşam tarzını, daha öncekilerin yaptıkları seçimlerle bir ölçüde birleştirmişlerdir (Benevolo, 1995,s.13).

Kentler, uygarlıklarda doğmuş, uygarlıkları doğurmuş ve kendinden sonra gelen uygarlıklara da bir yol haritası olmuştur. Kent tarihi, insanlığın ve uygarlığın tarihi olduğunu, tüm izleri ile kent yerleşim yerlerinde varlığını koruduğu söylenebilir (Uğurlu, 2010, s.26).

2.1.1. Kent'in Tanımı

Kent için pek çok tanım yapılabilir. Türk Dil Kurumu (TDK)'nın Kent Bilimleri Sözlüğü 'ne göre kent; sürekli toplumsal gelişme içerisinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş çalışma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, pek az kimsenin tarım kesiminde çalıştığı, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir. Bu öğeler ise nüfusun yoğunluğu, yerleşmenin büyüklüğü ve değişik yapılara sahiptir (Görmez, 1997,s.19).

Tarihte değişik kültür ve medeniyetler olarak var olan gelişen ve yeryüzüne yayılan birimler olan kentler; farklı sosyo-kültürel insan gruplarından oluşan bir toplumun, doğal olmayan çevreyi doğal çevreye üstün kıldığı bir ortamda kentsel hayat kaidelerine uygun olarak yaşamlarını sürdürdükleri yerleşmeler olarak tanımlanabilir (Uğurlu, 2010, s.28). Kente ilişkin değişik tanımlardan, bazılarının kentin yönetsel sınırları içinde kalan yerlere kent bu sınırların dışındaki alanlara köy denilmesini belirten tanımlar, yönetsel sınır ölçütünü kullanan tanımlamalardır. Kentin belediye sınırları içindeki nüfusuna, “kentli nüfus” denilmektedir (Keleş, 2012, s.101).

Ülkemizde belli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içerisinde kalan yerlere kent, bu sınırların dışında kalan alanlar ise köy olarak adlandırılmaktadır. Nüfus ltne dayandırılan tanımlamalarda ise “belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelere kent, diğerlerine köy adı verilmektedir” (Keleş, 2012, s.102). Nüfusun nicel büyüklüğünün kentin tanımlanmasında yeterli olmadığını, nüfusun niteliğinin ya da bileşiminin de değerlendirilmeye alınması gerekmektedir. Kenti kırsal yerleşmelerden ayıran bir diğer önemli ölçüt ise yerleşmenin işlevidir. Bununla ilgili; sanayi kenti, liman kenti, ticaret kenti, rekreasyon ve turizm kenti, maden yada petrol kenti, niversite kenti, turistik kent gibi işgücü ve üretim kriterleri olarak ekonomik ölçütlerdir (Uğurlu, 2010, s.28).

şehir kent sözlerini, şehir, sözü karşılığında, İslamiyet’in Türkler tarafından kabulünden önce “balık” sözü kullanılmaktaydı. ‘kend’ sözünün, şehir karşılığı olarak çok eski tarihlerde, Türkler tarafından kullanıldığını Kaşgarlı Mahmut’un eserlerinde görülmektedir. Diğer taraftan yine ‘şar’, ‘şehir’ ve ‘Medine’ kavramlarının şehir için kullanıldıklarını görülmektedir (İşbir, 1991, s.5). Kentin bilinen tüm özellikleri göz önünde bulundurulduğunda; kalesi olan, nüfusu ve toprak parçası köyden fazla olan yerlere kent denilmiştir. zelliklerinin detayına inildiğinde, nüfusun büyük bir çoğunluğunun sanat, endüstri ya da ticaretle uğraşan yerler kent olarak kabul edilmiştir. Karma tariflerde ise, bir yeri kent olarak kabul etmek için bir hukuk sisteminin, bir yönetsel merkezin, bunun yanı sıra kalenin de olması gibi, bir takım karma özellikler aranmıştır (Ayhan, 2008, s.22).

Toplumbilimse, kent için baz aldığı ölçü; toplumsal açıdan bir örnek olmayan (heterojen) insanların göreli olarak geniş bir alanda, yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş bulunması biçiminde tanımlamaktadır (Duru ve Diğerleri, 2002, s.85). Kent; kültürü, ideolojisi, belirli bir yaşam biçimi olan, kimlik

özellikleriyle tanımlayarak, kentte “ekonomik, toplumsal, kültürel olarak bütün alanlarda güçlenmiş, örgütlenmiş hemşerileri ile bütün alanlarda diyalog içine girmiş, yerel yönetimler olarak da görülmektedir (Bumin, 1990, s.14-16). Kent, nüfusuna oranla coğrafi temelli dar olan, aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme yerleri de denilebilmektedir (Yörükkan, 1968, s.12).

Kent için yapılan tanımlara bakıldığında da kente ilişkin ortak bir tanımdan söz edilemeyeceği gibi, kentlerin nasıl ve hangi nedenlerle ortaya çıktığını açıklamaya çalışan yaklaşımlar arasında da farklılıklar olsa da bu farkların çok büyük olmadığı, genellikle belirli bir tanım üzerinde bileşildiği görülmektedir (Aslanoğlu, 1998, s.13).

Kent, kentleşme, kentlileşme, olarak düşünülmektedir. Kent, nüfus büyüklüğü ve uyumun üst noktalara çıktığı idari işleve sahip karmaşık ve dinamik bir sistemin süreklilik arz ettiği ve işlediği, insan topluluklarının tarım dışı ve tarım ürünlerinin üretiminin denetlendiği, dağıtımı ve lojistiğinin organize edildiği, ekonomisinin bu işleyişi destekleyecek şekilde tarım dışı üretime dayalı olduğu, teknolojik değişimlerin ve gelişmelerinin beraberinde getirdiği uzmanlaşma ve iş bölümünün en yüksek düzeye ulaştığı, nüfus büyüklüğü ve uyum (entegrasyon) düzeyi yükselmiş insan topluluklarının yerleşmesidir (Görmez, 1991, s.1).

Kenti, insanların içinde yaşadığı, fiziksel yapıların toplamından oluşan bir bütün yerine; sosyal, siyasal, kültürel, tarihsel ve ekonomik değişimlerin öncelikle hissedildiği bir çelişkiler kompozisyonu olarak ele alabilir (Okutan, 1995, s.5). Toplum bilimcilerin kent kuramlarında; Karl Marx, bir ülkede iş bölümünün sanayi ve ticareti tarımdan ayırdığını bunun sonucunda da, kırsal alanlar ile kentlerin her birinin çıkarları arasında bir zıtlık baş gösterdiğini, öne sürmektedir. Bu nedenden dolayı kente işbölümünün arttığı bir yerleşim gözü ile bakmaktadır (Keleş, 2012, s.124).

Emile Durkheim kentin “iş bölümü” ve dayanışma kavramlarıyla ilişkili olarak ele almaktadır. Toplumda işbölümü iki etmenle artar. Birincisi “özdeksel yoğunluk” tur ki bununla belli bir yerdeki nüfus yoğunluğunu anlatmaktadır. İkincisi ise bir toplumun üyeleri arasındaki etkileşimi ve toplumsal ilişkileri anlatan “tinsel yoğunluk kavramıdır. Bir toplumda kentleşmeyi tinsel yoğunluk belirlemektedir (Keleş, 2012, s.124). Max Weber’e göre nüfus, bir kent kavramlaştırılmasında yeterli bir ölçü olamamaktadır. Burada asıl olan kentin ekonomik yapılanması ve siyasal

organizasyon şeklidir. Kent sürekli bir pazaryeridir. Kentin ekonomik işlevi, hem o yerleşim yerinde yaşayanların, hem de bir ölçüde art bölgesindekilerin beslenmesini sağlar. Bu çerçevede tüketim kenti ile üretim kenti'ni birbirinden ayırmaktadır. Kent siyasal bir birimdir. Kentin siyasal rolünün sembolleri, bir kalesinin ve askeri gücünün bulunmasıdır. İdeal bir kent tipinin özellikleri; 1. Pazaryerinin olması. 2. Kalesinin olması. 3. Özel hukuk sisteminin ve mahkemesinin olması. 4. Bir arada yaşanıyor olunması. 5. Kısmi özerkliğin olması gelmektedir (Keleş, 2012, s.125).

Artı ürün ve kentleşme arasındaki ilişki, nüfus aracılığıyla kurulmaktadır. Artı ürünün yatırıma dönüştürülmesi kentleşmeyi hızlandırır ve nüfus artışına yol açmaktadır. Nüfus artışı da, birikim oluşturarak artı değeri çoğaltacaktır. Bu artı ürün, sosyal kontrolü elinde bulunduran bir grup tarafından kullanılır ve artı ürün birbirini tetikleyen dönüşümleri başlatmaktadır (Uğurlu, 2010, s.30). Dolayısıyla kentler uygarlığın merkezi olmuştur. Kent-devlet bir tamamlayıcı görünümündedir (Bumin, 1990, s.20).

Kentlerin ortaya çıkışındaki nedenler arasında sayılan askeri etkenler ve savunma olgusunun, doğrudan doğruya kentlerin kurulma nedeni olduğunu tam olarak olanaklı görülemez; ancak kentsel yoğunlaşmada etkili olabilmektedir. Dinsel etkiler üzerinden yapılan tanımlamalarda din, kentlerin belirleyicisi olarak ele alınmıştır. Buna göre, göçebe yaşantısının yenilenmesi ve yerleşik yaşantı için geçerli olan toplumsal denetim düzenekleri dinle sağlanmıştır (Aslanoğlu, 1998, s.21).

Dinsel merkezler, toplumların toplanma ve dağılma merkezleri olma işlevinden ötürü de yerleşik bir mekân olma özelliğindedir. İlk yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilen Çatalhöyük'te bulunan anıt mezarlardan yola çıkarak; kentlerin yükselişi, tahıl ekiminin, sabanın ve evcil hayvanların "keşfi" ile değil, anıt mezarlar, kültürel uygulamalar ve doğalcı semboller yönünden zengin tapınaklar yardımıyla gerçekleşmiş olması gösterilmektedir (Uğurlu, 2012, s.38).

Kent ve kent tanımlarında; İnsanlar bir mekân bir toprak parçası üzerinde yaşarlar. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri bu mekân parçasına "kent" ya da "köy" adı verilir. Kent ile köy, her zaman birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaz. Bu nedenle, insan topluluklarından bazıları, kentlerle köylerin ortak özelliklerine sahip bulunan yerler üzerinde bulunmaktadır (Keleş, 2012, s.101). Kent tanımları ve yaklaşımları üzerinden kent biçimlerinin ortaya çıkmasını belirleyen sosyal, ekonomik ve siyasi ilişki yumağı

içinde tek bir nedeni ortaya sürmek, büyük olasılıkla kenti eksik anlamak ve anlatmak anlamına gelmektedir (Uğurlu, 2010, s.33).

Kent tanımlarında, kabul edilmesi gereken bir şey var ki, o da; her ne etki altında kurulmuş olursa olsunlar, kent bir kere kurulduktan sonra kentlerin, daha büyük nüfusların toplanmasına olanak tanıyan buluşların ve teknolojinin temel kaynağı olabilmeleridir (Duru ve Alkan, 2002, s.28). Sanayi devrimi, kentin ekonomik, toplumsal ve siyasi süreçlerini biçimlendiren, yönlendiren önemli bir etken olmuştur. Sanayi devrimi öncesinde kent ve onun içinde yer aldığı toplum birbirilerinden ayrı değil, tam anlamıyla özdeş birim ve süreçler olarak düşünülmüş ve kent özgün ve farklı bir yaşam biçimi olarak görülmemektedir. Kenti, kendi başına bir etken olarak görme, ancak sanayi devrimi döneminde, kentlerin karşılaştığı hızlı yapısal değişimin sonucunda, toplumsal düşüncenin gündemine girerek sağlamaktadır (Ayhan, 2008, s.24).

Kent ortamından kaynaklandığı düşünülen olumlu ve olumsuz bazı özelliklerin tartışma konusu yapılmasıyla netlik kazandığı görülmektedir. Olumlu özellikler arasında uygarlaştırma, uzmanlaşma, bilim ve sanatın gelişmesini teşvik eden toplumsal ortamlar, çoğulcu değerlerin yaygınlaşması ve hoşgörünün yerleşmesi yer almaktadır. Kentin, bireyin özgürlük alanlarının genişlemesini teşvik eden yapısı bu faktörler çerçevesinde kavramlaştırılmaktadır. Söz konusu etkenlerin temelinde, bireyin sıkı cemaat bağlarından kopması veya kurtulması sürecinin yattığı genel bir varsayım olarak kabul gördüğüdür. Diğer bir deyişle, birey veya grup yaşamını kendi başına etkileme yeteneğine sahip olan kent toplumunun, geleneksel cemaati çözerek bireye veya gruba özgürleşmeyi getirmektedir (Ayhan, 2008, s.25). Kent kavramına getirilen tanımlardan sonra, ilk kentlerin ortaya çıkış süreci incelenebilir.

2.1.2. İlk Kentlerin Ortaya Çıkışı

Kentler, tarih boyunca kültür ve medeniyetin doğduğu, geliştiği ve yayıldığı kuvvet merkezleri olmuşlardır. Kent eşittir; medeniyettir. Kent organize edilmiş sosyal hayattır. Organize edilmiş sosyal hayatı, yerleşme ve yaşama şekli olarak ancak kentlerde görmek mümkündür (Sezal, 1992, s.11).

Tarihte kent olarak adlandırılacak yapıların ilk olarak M.Ö. 6000 yıllarında belirmeye, M.Ö. 4000 yıllarında da tam olarak kendisini göstermeye başladığı söylenmektedir. M.Ö. 4000-3000 yılları arasında maden bilgisindeki gelişme ile

birlikte, coğrafik, ekonomik ve kültürel koşullardaki uygunluk, kentlerin oluşmasını beraberinde getirmiştir. Kentler, bugünkü kent algısı ile karşılaştırıldığında doğal olarak oldukça küçük olup, yerleşik köy ve kasabalardan çok az farklılık göstermekteydi. Bu kentlerin boyutlarının küçük olmasının görünür nedeni, tarımdaki verimin düşük, uzun mesafeli ulaşım giderlerinin de fazla olmasıdır (Duru ve Alkan, 2002, s.29).

O dönemlerdeki dünya nüfusu ile kent nüfusları oranlandığında, M.Ö. 6. Yüzyılda Babil'in 350 bin ve iki yüzyıl sonra da Syracuse'un 400 bin nüfuslu olduğunu, antik çağın en büyük kentinin ise; bir buçuk milyon nüfuslu Roma'nın olduğunu belirtilmektedir. Buna göre kentlerin sanıldığı kadar da küçük nüfuslu yerleşim yerleri olmadıkları görülmektedir. Tarih içerisinde kentler, eski uygarlıklarda ilk kent örneklerine rastlamak mümkündür. Ancak burada kente, mistik ve tanrısal özelliklerde yüklenmiştir. Mukaddes şehir Kudüs süslenmiş bir geline Allah'ın insanlarla birlikte oturduğu çadıra benzetilmiş, Babil kentleri ise kuruluş şeması olarak takımyıldızlarına benzetilmektedir (Bumin, 1990, s.21).

M.Ö. 3000 yıllarında Mısır, Mezopotamya ve İndüs Vadisi'nde ortaya çıkan toplumsal değişiklikleri kentsel devrim olarak adlandırmaktadır. Bunları basit çiftliklerden oluşan küçük topluluklar değil, çeşitli meslek ve sınıfları içeren yerler olarak tanımlamaktadır. İnsanlık kentsel devrim ile ilkelikten uygarlığa, yani devletsiz toplumdan devletli topluma geçtiği bilinmektedir (Bumin, 1990, s.22).

Kentsel yaşantının tarihi dört bin yıl öncesine kadar uzanmasına rağmen, evrensel bir olgu olarak, kentleşmenin iki asır önce başladığı söylenmektedir (Kavruk, 2002, s.34). İlk büyük kent topluluklarının Nil nehri vadisi, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki vadiler, İndüs nehri çevresi ve Akdeniz kıyıları gibi büyük nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kurulduğunu göstermektedir. Her ne kadar Nil Vadisi tarımsal anlamda verimli olsa da yapı için gerekli olan keresteden, taştan, maden cevherinden ve büyük taşlarından yoksundur. Sümer kentlerinde de benzer bir durum söz konusudur (Uğurlu, 2010, s.35).

Bu bölgelerde, belli ürünlerdeki bolluğa, karşın diğerlerinde yaşanan yoksunluk yaşanan ürün ve malların takasını, bir diğer söylemle ticareti başlatmış bunun sonucunda ticaretin güvenliğini sağlayacak bir koruyucu mekanizmaya ihtiyaç duyulmuştur. Verimli ovalar ve ırmaklar boyu düzlük alanlarda, toprağı sel sulardan kurutmak, tarlaları sulamak, yerleşme alanlarını korumak için sosyal örgütleri birleştirmek ve ekonomik hammaddeleri sağlamak için de Mısır, Sümer ve İndüs

havzasında yaşayanlar bir tür düzenli ticaret ve takas yöntemi kurmak zorunda kalmışlardır. Toprak verimli olduğunda, gerekli malları rahatça ithal edebiliyorlar ama buna karşılık ekonomik yeterlilik elden gidiyor ve yeni bir ekonomik yapı oluşturuyorlardı. Köylünün kendi ürettiği besinden artan bölüm yalnızca gerekli mallarla değişmekle kalmıyor, bu malları getiren tüccar ve taşıt işçileriyle, gelen malları kullanıma hazırlayan zanaatçıların da bu artık üretimle geçinmesi gerekiyordu. Çok geçmeden de götürülüp getirilen malları koruyacak askerler, giderek çetrefilleşen alışverişleri kaydedecek yazıcılar, çatışma ve çelişmeleri çözümleyecek resmi görevliler de gerekecektir (Childe, 2001, s.104).

İlk yerleşmelerin çoğu, doğal bir büyüme sonucunda oluşmuş mülklerin gelişi güzel yığılmasından başka bir şey olmamıştır. Ancak bu kentlerde, dönemin koşullarına ve uygarlıklarının kültür düzeyine uygun olarak zamanla bir dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle Anadolu'daki yerleşmeler, yerleşik tarım ve buna bağlı olarak artı ürünün biriktirilmesi gerekliliği ile hücre tipi evlerden ilk köy tipi yerleşmelere doğru gelişim göstermektedir. Krallık kurumunun oluşmasıyla yerleşmelerde sosyal tabakalaşma ve köy tipi yerleşme modelinden kent modeline doğru bir geçişin yaşandığı; ticaretin gelişimiyle ticaret kentlerini, bölgesel farklılaşmalar ile önce küçük kent devletlerinin kendi kültürlerini yansıtan yerleşmelerini oluşturmaya başladığı ve nihayet kentlerin planlanarak yapılmaya başlandığı görülmektedir. Denilebilir ki insanlık, kentlerin ortaya çıkmasıyla ilkel durumdan daha medeni bir duruma, karmaşık bir toplum düzeninden daha düzenli ve sistemli bir topluma geçmiştir. Burada politik yönden kenti meydana getiren devlettir. Devlet varlığını kent üzerine kurmuştur denilebilir (Bumin, 1990, s.26).

2.1.3. Kent Devletlerinin Ortaya Çıkışı

Bugün, devlet olarak tanımlanan örgütlenme modeline yakın bir yapı ilk kez Yunan sitelerinde (polis) görülmeye başlanmıştır. Site yönetimi; M.Ö. 1500-1000 yıllarında başlayıp Sümerler, İbraniler ve Babil'iler gibi pek çok kavimde görülmesine rağmen eski Yunan siteleri, Batıda kentlerin oluşmasının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Eski Yunan kentleri, Yunan kültür ve uygarlığının gelişmesinde bir yandan askeri ve ticari birer merkez işlevi görürken, diğer yandan siyasi ve idari birimler olarak işlev görmüştür. Batılı kaynaklarda Yunan sitelerinin karşılığı olarak kullanılan polis sözcüğü hem kent, hem de devlet anlamında kullanılsa da, antik kent olarak polis,

tarihte görülen diğer kentlerden sosyo-ekonomik ve siyasal yapısıyla ayrılmaktadır (Pustu, 2006, s.132).

Atina'daki devlet, oldukça sınırlı ve bütünlüğe sahip olmayan bir niteliktedir. Kalabalık köle nüfusunu idare eden bir hükümet sistemi mevcuttur, ancak Yunan uygarlığında bugünkü anlayışta bir devlet mevcut değildir. Polis ile devlet arasındaki ilişkiye yönelik bu yaklaşımla birlikte, Antik Yunan'da polis ve akropol kavramlarına aynı mana verilirdi. Akropol, kente üstten bakan kente hakim noktada yapılmış kale, sığınak ilk zamanlarda kralların oturdukları yerlerdir. Kentin diğer kısımları akropolün yamaçları tarafında toplanmıştır. Kent, bu akropolün çevresinde yayılmaktadır (Bookchin, 1998, s.65).

Bir şehrin hem denize hem içerilere kolayca erişebilecek ve koşulların elverdiği ölçüde de, ülkenin her yanında eşit ölçüde kolaylıkla gelinebilecek bir konumda olması gerekir. Kentin nasıl bir coğrafyada, hangi özelliklerle kurulması gerektiğine ilişkin olarak; şehrin kurulacağı yer, bir yamaç olmalıdır. Bu, bulmayı umacağımız bir şeydir, fakat şu dört nokta göz önünde tutulmalıdır. Birincisi ve en önemlisi, şehrin konumunun sağlığa elverişli olmasıdır. Doğuya bakan ve gündoğusundan rüzgâr alan bir yamaç, sağlıklıdır, öylesi de bir havanın güzel geçmesini sağlamakla birlikte, kuzey rüzgârlarından korunmuş bir yamaçtan daha iyidir. Sonra şehrin yeri bütün toplumsal ve askeri etkenlere elverişli bulunmalıdır. Savunma amaçları için, bu konum, şehri savunanların kolaylıkla bir çıkış hareketi yapabilecekleri, ama saldıracak olanların ise zor yaklaşabilecekleri ve zor kuşatabilecekleri bir yer olmalıdır. Su ve özellikle kaynak suyu bol olmalı ve mümkünse, savaş sırasında hemen denetim altına alınabilmelidir” (Aristoteles, 1993,s.214).

Mekânsal ve yönetsel yapılarının yanında Antik Yunan Kentleri, Helenistik dönemin sonunda, M.Ö. 1. yüzyılda, özelliğini ve kimliğini kaybetmeye başlarken kentsel gelişim sürecinde Roma siteleri önemli bir konuma ulaşmaktadır. Kentlerin yönetsel ve mekânsal anlamda kendine özgü özellikleri vardır. Örneğin, Romalılar bir kenti kurarken onu bir dikdörtgen biçiminde sınırlamakta ve duvarlarla çevirmekteydiler. Kent bu alan içinde sıkı bir düzene göre gelişmektedir. Hamamları, arenaları ve kemerleri ile bütün kentler birbirilerine benzemektedir. Romalı kentçiler, bir kentin kurulması için üç şeye önem vermişlerdir. Sokaklara kaldırım taşının döşenmesi, su getirme ve kanalizasyon sisteminin oluşturma çalışmalarıdır (Bumin, 1990, s.54).

Roma kentleri, Yunan sitelerinde olduğu gibi, sivil seçkin sınıfın yönetimi altındadır ve yönetime katılım daha çok soyut düzeydedir. Ticaretle uğraşmak seçkinler tarafından aşağı bir iş olarak görülmekte, kent nüfusunun oldukça büyük bir kesimi, kent dışında sahip oldukları toprakların ekilmesi ile ya da bu topraklardan sağlanan gelirle geçinen toprak sahiplerinden oluşmaktadır (Uğurlu, 2010, s.39).

Ticaretin gitgide kent merkezlerinden uzaklaşmasıyla kilisenin 9.yüzyıldan itibaren etkisi daha da artmış “salt tarımsal temele dayanan devletin” kentlerle ilgilenmesi için bir neden kalmadığından, ortaya tam anlamı ile piskoposluk kentleri çıkmıştır. Burada birçok kentin varlığı ve sürekliliği, bir piskoposun onayına ve olurluuna kalmıştır. Şöyle ki, 6.yüzyılın başında “piskoposluk kenti” piskoposluğun merkezi anlamını kazanmıştır (Bumin, 1990, s.59).

Gerçek kentlerin doğuşunun ilk işaretlerini, X. yüzyılda Avrupa’daki kentlerin ortaya çıkışıyla başlamaktadır. Piskoposluk ve kale kentleri, etraflarında oluşmaya başlayan yerleşim alanlarının etkisine girmiş, ticaretin yeniden etkin olması burjuva yapısının oluşması ile kentler Orta Çağ’da yeniden canlanmışlardır. Ticaretin ayak izlerinden kentler yeniden doğmuştur. Kentler ticaretin zenginleştirdiği ilerleme, kar, özgürlük ve eşitlik değerlerinin etkili olduğu bir merkez haline gelmişlerdir (Bumin, 1990,s.51).

Nüfus açısından kentlere bakıldığında; M:Ö. 6. yüzyılda Babil’in 350 bin ve iki yüzyıl sonra da Syracuse’ün 400 bin nüfuslu olduğu, Perikles zamanında Atina’nın daha büyük bir kent olduğu, Antik çağın en büyük kenti bir buçuk milyon nüfuslu Roma olduğu görülmektedir. Orta Çağ kentleri nüfus yönünden ele alındığında; Orta Çağ kentleri surlarla çevrilmiş, bir yandan savunma gereksinmelerinin, öte yandan da güzel görünme isteğinin etkisiyle içlerine kapanık kentler olmuşlardır. 12. yüzyılda, nüfusu 100 bini aşan kentler parmakla sayılacak kadar azdır. Levis Mumford’ın yazdığına göre, sadece Paris, Venedik, Milano ve Floransa 21. yüzyılın başında nüfusu bu rakamı aşan kentlerdir. Londra ve Brüksel’in 15. yüzyıldaki nüfusları 40 bin kadardır (Keleş, 2012, s.33).

Orta Çağ kentlerine fiziki olarak her şeyden önce, seyrek nüfuslu geniş alanların ortasında, küçük bir mekânda yoğunlaşan, kaynaşmış bir toplumu andırmaktadır (Kılıçbay, 1993, s.170). Orta Çağ’da kentleşme, güvenlik gerekçelerinin yanında, ticari ve ekonomik amaçlarla, insanlar kentlerde toplanmış, kentin ekonomik ve

toplumsal örgütlenmesi ile kırsal bölgelerin ekonomik ve toplumsal örgütlenmesi arasındaki farklılık iyice belirginleşmektedir (Kavruk, 2002, s.34).

Kentin merkezine bakarak dönemin ideolojisini okumak mümkündür.” XIX. yüzyılda Paris yeniden yapılanırken, askeri kaygılar ön plana çıkarak geniş cadde ve bir meydan yapılarak, merkeze konacak bir topla, sokakları kontrol etmek planlanmış ve endüstrileşme ile fabrikalar kentin merkezine alınmıştır. Artık toplumun önde gelen kurumu, kilise ya da prensin sarayı değil kendine yeni imkânlar sunan fabrikalardır (Bumin, 1990, s.61).

15. ve 16. yüzyıllar, Batı Avrupa’da ticaret ve endüstri merkezleri olarak büyüyen kentlerde eski meslek örgütlerinin çözüldüğü, üretimde ilk makinelerin kendini gösterdiği, kırsal alanların boşaldığı, sanat ve bilimde gözlenen zenginliğin arkasında halkın büyük bir yoksulluğu yaşadığı dönemlerdir. Dokuma endüstrisi için gerekli olan yünün karşılanması için ekilen toprakların otlaklara çevrilip, köylülerin yerlerinden edilmesiyle kentler “evsiz, ateşsiz” on binlerce insanın istilasına uğramaktadır (Bumin, 1990, s.76).

Bu gelişmeler beraberinde çeşitli kent ütopyelerini de yanında getirmiştir. Sanayi devriminin başlangıcında, kentlerin ekonomik yapısında burjuva, tüccar ve bankacılar etkin bir role sahiptir. Gelişen ticaret yaşamı ile sanayi devrimi sonrası, makineleşmeyle birlikte, toplumsal zihniyet dönüşümü kent yapısını sarsarak değişime ön ayak olmuştur. Kentler fabrikalara yakın olan yerlerde oluşmaya başladılar. Fabrikalar yakınında sanayi kapitalizminin simgesi olan işçi kentlerini meydana getirmiştir. Bu koşullara bakıldığında sanayileşme ve kentleşmenin birbirini tamamlayan, ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı oldukları da görülmektedir (Keleş, 2012, s.33).

Sanayi öncesi toplumları temelinden sarsan ve sonrasında tüm Avrupa’yı saran Rönesans’ın kökleri, 15. yüzyıl İtalya’sının politik, ekonomik ve kültürel dünyasına uzanmaktadır. Bu yüzyılda dönüşümün hem sonucu hem nedeni olan bazı olgular arasında; pusulanın keşfi ile başlayan uzun mesafe yolculukları, Amerika’nın keşfi, denizaşırı ticaret, sömürgelerin oluşumuyla yeni besin ve hammadde kaynaklarının bulunması, barutun Avrupa’ya gelişi ile savaş teknolojisinin değişimi sayılabilir. Bir yandan barutun savaş meydanlarına girişi ile kent surları koruyuculuk işlevini

yitirirken, matbaanın keşfi ile Rönesansın entelektüel devrimi yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir (Enlil, Ders, 3).

Bu yenilikler ve keşifler yeni bir ekonomik yapının da temelini atmaya başlamaktadır. Seyahat edilen mesafelerin artması ve ticaretin giderek canlanmasıyla para ekonomisine geçiş hızlanmıştır. Ticaret yerel olmaktan çıkmıştır. Ortaçağ kenti giderek dünya ekonomisinin parçası durumuna gelmiştir. Pazaryerleri, yerlerini kalıcı dükkânlara bırakmaktadır. Ticaret yolları değişmektedir. Ticaretin gelişmesi ve yeni sömürgelerin doğal kaynakları ile Avrupa'ya altın ve gümüş akarken bu sömürgeler aynı zamanda ücretsiz işgücünün (köleliğin) de kaynağını oluşturmuşlardır. Özellikle uzun mesafeli ticaretin, anamal birikiminin en önemli aracı haline gelmesiyle ticari kapitalizm gelişme sürecine girdiği görülmektedir (Enlil, Ders, 4).

Kapitalizmin yeni nüveleriyle ticaret burjuvazisi geliştikçe, loncaların zayıfladığı, üretim araçlarının ise el değiştirdiği görülmektedir. 16. yüzyıldan itibaren kapital birikim süreçleri hızlanmış; modern anlamda sanayi kapitali, işçi-işveren ilişkilerinin oluşmasının ön koşullarını meydana getirdiği görülmektedir. Kentlerde ekonomik canlanma ile birlikte nüfus artışı da gözlenirken kötü yaşam koşulları her zamankinden daha geniş bir kesimin kaderi haline geldiği anlaşılmaktadır (Enlil, Ders, 5).

Marxist, düşünürler bu dönemde endüstriyel, modern ve kapitalist kentin dönüşümü sürecini, büyük modern kentlerin genişlemesi, belirli mahallelerdeki özellikle de kentin iç kısımlarındaki alanlarda orantısız olarak artması, kente yapay bir değer kattığını belirtmişlerdir. Bunun değer artırmasından ziyade bu yapıların yıkılarak yerlerine yeni iş alanlarının yapılması değerlendirilme olarak kabul edilebileceğini belirtmişlerdir. Bu şekilde yapılmadığı zaman konut krizinin ortaya çıkacağını ve kente yeni gelen veya çalışan kitle kalabalık ve sağlıksız yerlerde yaşamaya başlayacaklarını değerlendirmişlerdir (Robert, 1999, s18).

Marxist, militarist gibi düşünürler çeşitli kent modelleri de ortaya sürmüşlerdir. Hatta bazı devlet adamları, resmi olarak kent modellerini hayata geçirmişlerdir. Demokratik yapılardaki kentsel hareketlerin ortaya çıkması, kentsel katılım yoluyla kentlere şekil vermede bir mücadele başladığı da bilinmektedir (Bumin, 1990, s.7).

Esasen çeşitli ekonomik sistemlere bağlı olarak gelişen veya oluşan kentlerden de bahsedilebilir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve öteki Batı Avrupa Devletleri sanayi kapitalizminin gelişmesi sonucunda oluşan kentlerdir. Sosyalist

bloktaki ülke kentleri ve Üçüncü Dünya ülke kentleri olarak ayrı gruplandırmalar yapılmıştır. Üçüncü Dünya ülkeleri diye tanımlanan ülkeler az gelişmiş ülkeler olup kapitalist veya sosyalist ekonomik sisteme bağlı olan ülkeler kastedilmektedir. Kapitalist ülkelerin kentlerinde; içyapılarında belirgin sınıfsal farklılaşmalar görülmektedir. Yoksul, orta halli ve zengin sınıfların oluşturdukları mahalleler, birbirilerinden oldukça kesin çizgilerle ayrılmışlardır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin kentleri, modern sanayi kentleridir. Amerika, İngiltere ve Japonya'nın büyük sanayi merkezlerine, sanayileşme sonrası kentler adı verilmiştir. Kapitalist toplumların özellikleri kapitalist kentlerin de özellikleridir. Sosyalist toplumlarda kentler; hızlı sanayileşmenin etkisi ile Sosyalist toplumlarda kentleşme yaygınlaşmış, sosyalist kentler arasındaki ayrımlar, gelişimi gerçekleştirdikleri süreye göre değişim göstermiştir (Keleş, 2012, s.85-90).

Kentsel yerleşimler, uzun bir süreç sonunda oluşan toplumsal mekanizmalardır. Yeryüzündeki en eski diye tabir edilen sosyalist devletin bile, doksan- yüzyıllık gibi çok kısa bir tarihi olmasından dolayı, sosyalist kentlerin içyapısı ile sosyalist olmayan ülkelerdeki kentlerin içyapılarındaki farklar net çizgilerle tanımlanacak oranda ortaya çıkmıştır. Sosyalist ülkelerin hemen hemen hepsi, kendilerine özgü kent meydana getirmeye çalışmışlardır. Bunlar içinde sosyalist sisteme en çok uyan kentlerin Yugoslav kentleri olduğu söylenebilir (Keleş, 2012, s.92).

Üçüncü Dünya ülkeleri yani az gelişmiş kapitalist ülkelerde, kentler orantısız bir büyüme gösterirler. Tam kapitalist ülkelerde bu sorun olmayabilir. Fakat Az gelişmiş kapitalist ülkelerde bir yâda iki kentin aşırı derecede büyümesinin, hem kendi işlevlerinin gereği gibi yerine getirilmesi bakımından, hem de bölgesel dengesizlikleri sürdürmesi yönünden önemli sakıncaları vardır. Ülkenin bütünleşmesini geciktiren bu tek yönlü kentleşmenin, giderek toplumsal ve siyasal huzursuzluklara yol açtığı da söylenebilir (Keleş, 2012, s.89).

Nüfus kıstaslarını tekrar ele aldığımızda, 1800'lü yıllarda 75 milyon kişi kentlerde yaşarken bu rakam 1970'lerde 1 milyar 311 milyona yani dünya nüfusunun yüzde 22'sine ulaşmıştır (Kavruk, 2002, s.35). Dünya nüfusu 1800'de 990 milyon iken, 1900'de 1 milyara, 1960'da 3,3 milyara, günümüzde ise 7 milyara yaklaşmıştır. 19. Yüzyılın başında yani sanayi devrimine kadar kent nüfusu toplam nüfusun yüzde 10'unu aşmıyordu. Kentlerin nüfusu genelde 5 bin ve 10 bin kişi arasında olduğu bilinmektedir (Okutan, 1995, s.19).

2.2. Kentleşme Ve Kentleşme Nedenleri

2.2.1. Kentleşmenin tanımı

Kentleşme dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade etmektedir. Kentleşme 20. yüzyılın ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur. Gelişmiş olsun, gelişmekte olsun, kapitalist olsun, sosyalist olsun bütün ülkeler, kentleşme olayının ve sonuçlarının etkileriyle karşı karşıya kalmışlardır. Dünya nüfusunun 21. yüzyılın başında 7 milyarı bulduğu tahmin edilmektedir. Buna istinaden kentleşmenin de çok büyük bir hızla ilerlediği görülmektedir. Nüfusu 100 bini aşan kentlerde 1800 yılında dünya nüfusunun sadece yüzde 1,7'si yaşarken, bu oran 1900'de yüzde 5,5'e, 1970'te ise yüzde 22'ye yükselmiştir. 1800 yılında 15 milyon olan kentli nüfus, 1980'lerde 800 milyona yükselmiş bulunmaktadır. 2000'li yılların başında ise, yeryüzünde 3,5 milyar kişi kentlerde yaşamaya başlamıştır. Birleşmiş Milletlerin tahminlerine göre, 1980'lerde sayısı 35 olan 5 milyondan kalabalık kentlerin sayısı, 21. yüzyılın başında 60'ı geçtiği görülmüştür (Keleş, 2012, s.31-34).

Kentleşme, insan topluluklarının göçerlikten çıkıp belirli bir iş bölümü çerçevesinde yerleşik hayata geçmesi, bir başka deyişle, tarım devrimini gerçekleştirilmesiyle başlayan bir süreçtir. Bu süreç toplumsal değişim kurallarına göre, üretim güçleri ve üretim ilişkilerinin tarihsel evriminde gelişmiştir (Özer, 1997, s.33). Kentleşme, bir ülkede üretimin tarım yoluyla değil de tarım dışı üretimin ağırlık kazanması olarak da ifade edilir. Kentlerin sayısının çoğalması, kentlerin büyümesi sonucunu doğuran nüfus birikimi olayıdır. Buna bağlı olarak "kentlileşme" kırdan çözülme, kentte yoğunlaşma nedeniyle kırdan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımından kırsal özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanması sürecidir. Kırdan çözülme, kentte yoğunlaşma ve kırsal ile kent arasındaki akım, bir bütünün parçaları olmaktadır (Kartal, 1992, s.3).

Ruşen Keleş'e göre kentleşme; endüstrileşme ve ekonomik gelişmeye paralel olarak şehir sayısının çoğalmasının yanında, günümüz kentlerin büyümesi sonucunda toplumun yapısında giderek artan örgütlenme trendi, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere has değişikliklere yol açan bir nüfus yoğunluğu süreci olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2012, s.31).

Kentleşme olgusu temelde fiziksel bir görünümü yansıtırken, kentlileşme kent diye tanımladığımız fiziksel ortamı paylaşan bireylerin davranış biçimlerini dile

getirmektedir. Kentleşme olgusu, genelde endüstri merkezlerinin bulunduğu mekânları bünyesinde toplamasıyla, bir başka deyişle üretimin endüstrileşmesiyle belirlenirken; kentleşme bireylerin toplumsal işbölümü içinde, birbirileri ile saygılı bir şekilde yaşamalarını öngörmektedir. Bu bakımdan kentli olmanın en büyük özelliği bireylerin birbirileriyle olan ilişkilerinin köy yaşamından çok daha yoğun ve sözü edilen toplumsal iş bölümü çerçevesinde zorunlu olarak yaşamalarıdır (Tapan, 1996, s.69).

2.2.2. Kentleşme nedenleri

Kentleşme; ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik etmenler sonucunda oluşmaktadır (Keleş, 2012, s.35).

2.2.2.1. Ekonomik nedenlerden dolayı kentleşme

Kişinin geçimini tamamen kente veya kente özgü işlerde sağlaması duruma gelmesiyle gerçekleşmektedir (Kartal, 1992, s.21). Ekonomik nedenlerden bir kısmı ise, köylü nüfusu köyünden iten, tarım kesiminin içinde bulunduğu koşullardan da kaynaklanan nedenlerdir. Bunlara itici etmenler ya da olumsuz göç nedenleri adı da verilmektedir. Köylerden kentlere bir nüfus hareketinin başlamasının bir başka nedeni ise; köyünde beslenemeyen, gelecek için güvence bulamayan nüfusun kent merkezlerine çekmeleridir ki bu da ekonomik nedenlerdendir. Bunlara ise çekici etmenler ya da olumlu göç nedenleri adı verilmektedir (Keleş, 2012, s.36).

2.2.2.2. Sosyo-psikolojik nedenlerden dolayı kentleşme

Sosyo-psikolojik etmenler, köy ve kent yaşam biçimleri, ölçüleri arasındaki kaynaklanmaktadır. Bunlara genellikle kentlerin çekici özellikleri gözüyle bakılmaktadır. Kentlerin sahip bulunduğu birçok toplumsal ve kültürel olanaklar ve hizmetler çok çekicidir. Kentlerin özgür havası, daha geniş bir kümenin üyesi olma duygusu, kentli olmanın gururunu paylaşma, bu etmenlerin başında gelmektedir (Keleş, 2012, s.40). Köy kökenli insanın değişik konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini sergilemeleri, sosyal ve dinsel değer yargılarını benimsemesi sonucu gerçekleşmektedir (Kartal, 1992, s.21).

Kentte yaşamının insanlara sunduğu eğitim, sanat, kültür ve sağlık imkânları gibi faktörlerin yanında, kentte yaşamının verdiği manevi tatmin de kentleşmeye neden olabilmektedir. İnsanlar kentlerde cemaat baskısını hissetmemekte ve daha özgür

olabilmektedirler. Bunlarda sosyo psikolojik nedenler arasında sayılabilmektedir (Ertürk, 1995, s.23).

2.2.2.3. Teknolojik nedenlerden dolayı kentleşme

Sanayi devriminin sonunda oluşan şartlar bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Bu değişiklikler tarıma üstün olan koşullarını, kentleşmenin hızlanmasını teknolojik yücelişle birlikte sağlamışlardır. Üretimin artması kentleşmede rol oynaması, ürünün kolay ve ucuz taşınmasını sağlayacak teknolojik araçların gelişmesine bağlanmıştır. 17. yüzyılın sonunda buhar makinesinin bulunması nüfusun yoğunlaşmasına etkisi olmuş, elektrik enerjisi de kentleşmeyi etkilemiştir. Kentleşmeyi etkileyen teknolojik etmen içerisinde, sanayinin gelişmesi, ulaşım araçlarının gelişmesi, iletişim bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler kentleşmeyi çok derinden etkilemiştir. (Keleş, 2012, s.38).

2.2.2.4. Siyasal nedenlerden dolayı kentleşme

Verilen bazı siyasi kararlar, yönetim yapısının özellikleri, hukuk kurumlarından bazıları ve uluslararası ilişkilerde kentleşmeyi özendirici nitelik taşımaktadır. Kimi kentlere, siyasi kararlarla başkent statüsü verilmesi de yalnız o kentlerin değil, buldukları tüm bölgenin kentleşmesini hızlandırmaktadır. 1920’de 20 bin nüfuslu bir kasaba olan Ankara’nın başkent olmasının bir sonucu olarak, 90 yılda nüfusu 5 milyona yakın bir anakent (metropol) olmuştur. İç Anadolu’nun kentleşme derecesinin 1947’de % 11’den, 2007’de % 81’lere çıkmış olmasında da, Ankara’nın orada bulunmasının ve başkent yapılmasının büyük rolü olduğu söylenebilir (Keleş, 2012, s.39). Bu tür kentlere Ankara’nın yanında Karabük, Batman ve Kırıkkale gibi kentler de örnek olarak verilebilmektedir (Görmez, 1997, s.15).

Kentleşme;

- a) Siyasal yaklaşım ve edimler.
- b) Toplumsal yardımlaşma yönünden içselleştirilen değerler.
- c) Sistemli örgütlenme şekilleri.
- d) Toplumda benimsenen ve benimsenmeyen adet ve görenekler,
- e) Öğretim ve Eğitim de var olan tutum ve davranışlar,
- f) İletişim ve Bilgilenme şekilleri,
- g) Dini yaklaşım ve davranışlar,
- h) Hakları aramada yol ve yöntemler.

- i) Kadın erkekle ilgili genel görüşler.
- j) Toplumdaki farklılıkları açılama biçimleri ve gerekçeler ile değerlendirilebilmektedir (Kartal, 1992, s.51).

2.2.3. Kentleşmenin özellikleri

Günümüzdeki kentleşme hareketleri, geçen yüzyılın kentleşme hareketlerinden birkaç noktada ayrılır. 19. yüzyılda büyük kentlerden birçoğu, hammadde kaynaklarından ve maden havzalarından Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine dışsıtım yapılan, buna karşılık o ülkelerden getirilen sanayi mallarının alındığı ve dağıtıldığı geçiş merkezleri durumundadırlar (Keleş, 2012, s.34).

Çağımızda kentleşme hareketleri özellikleri itibariyle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde; kentlerdeki nüfus belirli bir miktarda artmakta ve kırdan kente göç olgusu bu oranı yükseltmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarihsel gelişim içerisinde ekonomik kalkınma ile birlikte bir kentleşme yaşanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise ekonomik gelişmeden daha hızlı bir kentleşme yaşanmakta, birbiriyle dengeli olmayan bu seyir beraberinde problemlili bir kentleşmeyi getirmektedir (Kavruk, 2002, s.36). Türkiye’den örnek verilecek olursa, özellikle 1950 sonrasında hızlı bir kentleşmenin nedeni “göç” olmuştur. Özellikle kırsal alanda köklü dönüşüme paralel olarak yaşanan göç, kentlerin nüfuslarını hızla artırmıştır (Okutan, 1995, s.21).

Kentleşmenin özellikleri;

- a) Kentleşme, bir yerleşme yerinin kente dönüşmesi, ya da bir kentin kent olarak büyümesi şeklinde olsun, nüfusun kentlerde toplanması demografik bir süreç olmaktadır.
- b) Kentleşmede, nüfus tarımdan ziyade hizmet ve sanayi sektörüne yönelmesi kentlerdeki istihdam daha ağırlık kazanmıştır.
- c) Kentleşme, fiziksel ve çevre koşullarında bir değişme yaratmaktadır.
- d) Kentleşme yeni örgütlenme biçimlerini ortaya çıkarmaktadır (Ertürk, 1995, s.14).

2.3. Türkiye’de Kentleşme

2.3.1. Türkiye’de kentleşme ve kentleri durumu

Türkiye’deki kentsel gelişim Avrupa’dakinden farklı özellikler göstermektedir. Orta Çağ Avrupa’sının gelişimi ve bu gelişimin kentleşmeye yol açması Türkiye’de bire bir karşılığı olan biçimde gelişmediği için kentsel gelişim de farklı nitelikler taşımaktadır. Mesela güvenlik, “kan davası”, “terör”, “sağlık”, “eğitim”, “kentliliğin bir statü değişimi olarak görülmesi” gibi etkilerin Avrupa’da görülmektedir (Görmez, 1997, s.15).

Türkiye’de 10.000’den fazla nüfuslu yerlere “kent” adı verilirse, Türkiye’nin kentleşme düzeyinin 1997’de % 64,6, 2000 yılında % 65,7 olduğu görülmektedir. Bu oran 2010’da % 72,4 olmuştur. Ülkemizde kentlerde yaşamlarını sürdüren nüfus 52 milyon civarındadır. Türkiye’de kentlerin tanımlanmasında ölçüt olarak “yönetmelik statüsü” ölçütü kullanılır. İl ve ilçe merkezlerindeki nüfusa “kentsel nüfus” denilmiştir. Bu durum da ülkemizdeki kentleşme oranının % 76,3’ü geçtiği görülmektedir. Bu kentleşme oranlarından ikisi de, az gelişmiş ülkelerden birçoğunun kentleşme oranlarından yüksek olduğu, bununla birlikte, sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerden hemen hemen tümünün % 75’in üzerine çıkmış bulunan kentleşme oranlarının da altında olduğu görülmektedir (Keleş, 2012, s.60).

Çizelge 2.1: Türkiye’de Kentleşmenin Gelişimi (TUİK)

<i>Yıllar</i>	<i>10.000+Yerler</i>	<i>%</i>	<i>Yıllar</i>	<i>İl ve İlçe merkezleri</i>	<i>%</i>
1927	2.236.085	16.4	1927	3.305.879	24.2
1935	2.684.197	16.4	1935	3.802.642	23.5
1940	3.214.471	18.0	1940	4.346.249	24.4
1945	3.441.895	18.3	1945	4.687.102	24.9
1950	4.883.865	18.5	1950	5.244.337	25.0
1955	5.328.846	22.1	1955	6.927.343	28.9
1960	6.967.024	25.1	1960	8.859.731	31.9
1965	9.343.006	29.8	1965	10.805.817	34.4
1970	11.845.423	33.3	1970	13.691.101	38.5
1975	16.713.696	41.4	1975	16.869.068	41.8
1980	20.330.265	45.4	1980	19.645.007	43.9
1985	25.789.000	50.9	1985	26.855.757	53.0
1990	31.468.877	55.4	1990	33.656.375	58.4
2000	41.713.716	61.7	2000	44.006.274	64.9
2010	52.580.895	72.4	2010	56.222.356	76.3

1960-2000 yılları arasındaki 47 yıllık sürede kentsel nüfus, 6,9 milyondan 51,5 milyona yükselerek 7 kat artmıştır. Kentsel nüfusun genel nüfus içindeki oranı ise, aynı dönemde % 25,1’den % 73’e yükselmiştir. Beşer yıllık nüfus sayımı

dönemlerindeki gelişmeler incelendiğinde, görülmektedir ki son 47 yıldaki nüfus artışlarının ortalama beşte dördü kentlerde yer almıştır. Bu dönem içinde, kırsal nüfus yılda ortalama % 1 oranında arttığı halde, genel nüfusun ortalama artış hızı % 2,5'e yakın olmuştur. Kentsel nüfusun artış oranı ise ortalama % 6,5 oranında artmıştır (Keleş, 2012, s.61).

Türkiye'de oldukça hızlı bir kentleşme yaşandığı söylenebilir. 1940'lı yıllarda başlayan nüfus artışı, 1950'li yıllarda hızlanan makineli tarım, bunun sonucu olarak ortaya çıkan toprakta mülksüzleşme, işsizlik, metropollerde büyüyen ekonominin çekim gücü, büyük bir nüfusun kırlardan kentlere doğru göç etmesine neden olmuştur. Kentlere doğru bu yöneliş, kentleri büyütüp farklı bir yapıya sokmuştur. Kentlerin aşırı bir nüfus artışına hazırlıksız yakalanılması, gerekli altyapı ve imarlı arsaların üretilmemesi gecekondulaşma, eski kent merkezlerindeki yıkım ve yeniden yapılanma, farklı bir kent modeli ortaya çıkarmıştır (Ayhan, 2008, s.42).

Kentli, örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insan olarak tanımlanırken; birey, kentli örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insan olarak tarif edilir. Türkiye'de, "sağlıksız", "suni" kentleşmeden söz edenler, köyden göçen nüfusun kenti oluşturan örgütler ağının bir parçası olmadığına işaret etmektedir (Görmez, 1997, s.15). Türkiye'de kentleşme içinde, kentli olarak kabul edebileceği bir örgütlenme çerçevesinde eğitim ve sosyal etkinliklerin tam manasıyla tabana yayılmadığı gerçeğinden, aynı şehir hatta semt bünyesinde birbirine zıt bir yapının oluştuğundan söz edilebilir. Türkiye'deki kentleşme temel noktası şehrin sunduğu ekonomik, sosyal teknolojik vb. imkânlardan ziyade 'Kır'ın iticiliğinden kaynaklanmaktadır (Ayhan, 2008, s.43).

Kentleşme itici, iletici ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen nüfus hareketleridir. İtici etmenler, genellikle nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. İletici etmenler köyünden kopan nüfusu kentlere, büyük merkezlere taşıyan ulaşım araçlarındaki ve olanaklarındaki gelişmeler kastedilmektedir. Çekici güçler, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve toplumsal etmenlerdir (Keleş, 2012, s.67).

Kentli olmak, kentli gibi düşünmek, kentsel değerlere sahip çıkmak aynı zamanda bireyin kent ekonomisiyle olan doğrudan ilişkisine de bağlıdır. Kent ekonomisi

içindeki payının oranı, bireyi iyi ya da kötü bir kentli yapabilir. Sağlıklı bir toplumsal düzende, bireyin yetenekleri koşutunda, kent ekonomisine katkıda bulunabilmesi beklenen bir olgudur (Tapan, 1996, s.70).

Türkiye’de son 40 yıl içinde artan kentsel nüfusun büyük bir kesiminin İstanbul, Adana, Ankara, İzmir ve Bursa’da yer aldığı görülmektedir. Bu illerin, bu süre içerisinde nüfusları sayısal olarak iki katına çıkmıştır. 1970-1975 arasındaki beş yıllık dönemde büyük kentler arasındaki yıllık ortalama kentleşme hızı olan %5,4’ten daha hızlı kentleşen yerleşim yerleri arasında; Kırıkkale (%10,1), Batman (% 8,6), Tatvan (%9,8), Gebze (15,5), Yalova (%10,5), Seydişehir (%23,9), Ankara (%7,5), İzmir (%7,3), Adana (%6,8) gelmektedir (Keleş, 2012, s.65).

2.3.2. Türkiye’de coğrafi bölgelerde kentleşme

Coğrafi bölgeler arasında, hem bugünün büyük ve büyükçe kentlerinin dağılışı hem de genel olarak kentleşme durumu ve hızı bakımından ayrımlar bulunduğu görülmektedir. Nüfusu 100.000’den fazla olan kentlerin yarısından çoğunun, Samsun-Adana arasındaki çizginin doğusunda yer almaktadır. Bunların büyük kentler içinde en küçükleri olduğu görülmektedir. Çoğunun nüfusları Ankara, İstanbul ve İzmir’inkinin 20’de, 10’da ve 5’te biri kadar olduğu görülmektedir (Keleş, 2012, s.67).

Ülkede ki kentleşme, nüfus hareketleri ekseninde iç göçlere dayalı olarak gerçekleşmektedir (Kavruk, 2002, s.58). Marmara Bölgesinde, nüfusun yüzde doksana yakınının kentlerde yaşadığı, yani bu bölge kimi sanayileşmiş Batı ülkeleri ölçüsünde kentleşmiş olduğu halde, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin kentleşme düzeyleri % 50 civarlarındadır. Kentleşme düzeyleri yüksek olan bölgeler, Türkiye’nin gelişmiş; düşük olan bölgeler ise az gelişmiş bölgeleridir. Bütün bölgelerin kentleşme düzeylerinin, son 25-30 yılda 1950 öncesi döneme kıyasla yükselmiş bulunduğu ve özellikle Marmara, Güney Anadolu, Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerinin kentleşme düzeylerinde sürekli bir yükselme içinde olduğu görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kentleşmede belirli bir artışın gözlemlenebilmesi 1960’tan sonraya rastlamaktadır (Keleş, 2012, s.67).

Çizelge 2.2: Coğrafi Bölgelerin Kentleşme Düzeyleri (TUİK).

BÖLGELER	1940	1960	1980	1985	1990	2000	2010
Marmara	35.1	43.3	68.7	74.1	75.1	77.9	90.6
Güney Anadolu	20.1	31.6	49.8	62.7	54.3	59.1	71.2
Ege	23.3	30.3	48.6	54.8	53.0	62.3	73.1
İç Anadolu	14.8	24.8	47.4	53.3	59.5	62.1	82.8
Güneydoğu	15.8	16.1	36.5	39.9	53.5	56.0	68.5
Doğu Anadolu	9.3	13.4	27.2	31.1	37.5	47.2	55.5
Karadeniz	7.2	11.4	24.0	29.2	33.7	41.2	53.4
TÜRKİYE	18.0	25.2	45.4	50.9	55.4	61.7	72.4

2.3.3. Türkiye’de kentleşmenin nedenleri

Türkiye’ye özgü kentleşme nedenleri arasında; “itici, iletici ve çekici” teorilerin etkileri olup, değişen bir nüfus hareketinden söz edilebilmektedir (Keleş, 2012, s.66).

2.3.3.1. İtici nedenler

İtici faktörler, kır nüfusunun bulunduğu alanlardan iten tarım kesiminin içinde bulunduğu olumsuz koşulların yanında, bölgede yaşanan olumsuz koşulları da içine almaktadır. İtici faktörler şöyle sıralanmaktadır (Ertürk, 1995, s.20).

- a) Nüfus Baskısı,
- b) Toprak yetersizliği ve toprak dağılımının kötülüğü,
- c) Gizli işsizlik,
- d) Eksik istihdam,
- e) Düşük verimlilik,
- f) Tarımda makineleşme,
- g) Mevsim dışı iktisadi faaliyetlerin olmayışı,
- h) Doğal afetler,
- i) Tarım arazisinin özellikleri, iklim şartları, erozyon,
- j) Kan davaları, töre cinayetleri ve terör- güvenlik.

2.3.3.2. İletici nedenler

İletici nedenler; genel olarak, köyünden kopan nüfusu kentlere, büyük merkezlere taşıyan ulaşım araçlarındaki ve olanaklarındaki gelişmelerdir. Bu biraz da mal ve hizmet alışverişinin belirli taşıma ve iletişim ağı içerisinde kentler ve onlara bağlı bölgeler arasında yoğunlaşmasıyla ilgili gözükmektedir. Maddeleri arasında;

- a) Mal ve hizmet alışverişinde doğan işbölümü ve uzmanlaşmada,
- b) Haberleşme alanındaki gelişmeler,
- c) Ulaşımında kullanılan motorlu araçların artışı ve gelişmesi,
- d) Eğitim düzeyinin yükselmesi,
- e) Kitle iletişim araçlarındaki gelişme,
- f) Yurtdışındaki işçilerin kentlere yönelmesi, (Keleş, 2012, s.71).

2.3.3.3. Çekici nedenler

Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan itibaren, belli dönemlerde ve belli alanlardakiler devlet eliyle olmak üzere önemli sanayi yatırımları yapılmıştır. Bu sanayi kuruluşları arasında dokuma, kâğıt, seramik, kimya endüstrileri ve sanayi kuruluşları başta gelmektedir. Devlet sanayi kuruluşlarını, ekonomik karlık ölçütünün bile dışına çıkarak Anadolu kasabalarında kurmuştur. Türkiye’de sanayi kuruluşlarının hemen hemen hepsi büyük ya da küçük kentlerde kurulmuş ya da kuruldukları kasabaları kısa sürede büyükçe bir kent durumuna getirmişlerdir. İstanbul sanayiye kendine çeken büyük kentlere; Karabük, Ereğli, Batman, Kırıkkale, Seydişehir, İskenderun sanayinin kentleştirdiği küçük Anadolu kasabalarına örnek olarak verilebilmektedir (Keleş, 2012, s.73).

Kentlerdeki çekici sebepler arasında aşağıdaki maddeler de sayılabilir (Ertürk, 1995, s.20).

Köy ve kent arasındaki gelir farklılığı,

- a) Daha iyi ve ileri bir eğitim olanağı,
- b) Kentin cazibesi,
- c) İş bulma ümidi,
- d) Daha ileri hayat standardı,
- e) Çağdaş sağlık hizmetleri,
- f) Ulaşım olanakları

2.3.4. Türkiye’de kentleşme

Anadolu Türk kentleri, İslam kenti, Orta Asya Türk kenti ve Bizans kentlerinden etkilenecek şekilde şekillenmiştir (Ayhan, 2008, s.47). Horasan’da Büyük Selçuklu Saltanatının kurulması ile başlayan hacimli göçlerin Anadolu’ya getirdiği unsurlar yalnız göçebe unsurlar değildi, Anadolu’ya gelen Türkler arasında, Orta Asya’da çok eski dönemlerden beri şehir hayatına geçmiş halklar vardır. Doğu Türkistan’da kalmış olan Turfan Şehri kazıları bu gerçeği vurgulamaktadır. Uygurların bir kısmının da göçebelikten ziyade yerleşik hayata geçerek şehirler kurdukları görülmüştür (Burkay, 2009, s.68-69).

İslam kentleri ise üç temel öge üzerine oturmuştur. Bu ögeler; cami, pazaryeri ve hamamlardır. İslam kentinde, Batının gimnazyum ve tiyatrolarına rastlanmamaktadır. Bunların yerini tutan kurumlar, camiler ve medreselerdir. Camiler İslam kentlerinde, yerleşme biriminin siyasal, dinsel ve entelektüel yaşantısının merkezi durumundadırlar. Cami yakınında, kitapçılar, ciltçiler, deri eşya satıcıları ve terlikçiler bulunur. Dericileri, ilkel toplulukların egemen imalat sanayi türü olan dokumacılar izlemektedir. Daha sonra, marangozlar, çilingirler ve bakırcılar gelmektedir. Demirciler, onlardan da uzakta yer alırlar. Alıcıları daha çok köylüler olan saraçlar ve eğerciler, kentin, dış sınırlarına yakın yerlere yerleşmişlerdir. Tabakhanelerin ve boyahanelerin yeri kentin çıkış noktalarındadır (Keleş, 2012, s.125-126).

Anadolu’daki kentlerin tarihsel gelişimi İslam kentlerindeki kimi özellikleri bünyesinde barındırır da, göçebe yaşam koşullarını içselleştirmiş, Şamanlıktan İslam’a geçişte melezlenmiş Türklerin; Orta Asya’da İran ve Hint kültürü ile geldiklerini, Anadolu’ya geçişlerinde ve bölgede yerleşimlerinde ise Roma-Yunan kültür ve uygarlıkları ile tanışarak bu kültürlerin karşılıklı etkileşiminden doğup gelişerek yayılmıştır. Bu geniş coğrafya içinde yer alan kentlerde mimari, kültürel ve hatta hukuki bir tek örneğe rastlanamayacağı söylenebilir (Kaygala, 2005).

Anadolu’da Bizans’ın yıkılışı ile birlikte kent nüfuslarında önemli düşüşler olmuştur. Osmanlı döneminde kentler, 17. yüzyıldan itibaren büyümeye başlamıştır. 17-18. yüzyıllarda Anadolu’da kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 8.9 iken, 19. yüzyılda bu oran yüzde 25’e yaklaştığı bilinmektedir (Tekelli ve Gülöksüz, 1983).

Osmanlı dönemi kentlerinde, batılı anlamda bir meydan olmadığından, Osmanlı kent halkının ekonomik ve toplumsal faaliyetlerinin farklı mekânlar da bölünmek suretiyle yerine getirildiği ve denetim altında tutulduğu görülmektedir. Esnaf, çarşıda, pazarda, merkezdeki memurlar ve kent halkı da cami avlusunda ve caminin içinde dinsel otorite tarafından gözetim altında tutulmaktadır. Osmanlı kentlerinde meydanın yokluğu, kentsel oluşumu engelleyen nedenlerden biri olarak gösterilmektedir (Kılıçbay, 1993, s.32).

Türkiye’de tarımda makineleşme, kentlerde sanayileşme ve bölgelerarası ulaşım olanaklarının artması, kırsal iticiliği, kentin çekiciliği sonucunda, kente göç hızlanmıştır. 1955 yılına kadar Türkiye’de kentteki nüfus artış oranı, genel nüfus artış oranının az üstünde iken, 1955’ten 1995’e kadar ki beş yıllık dönemlerin çoğunda kentteki nüfus artışı, genel nüfus artışının iki katına yakın bir hızla arttığı bilinmektedir. Türkiye’de son 50 yılda köyden kente göçün gittikçe artan oranda devam ettiğini ve Ankara’nın başkent seçilmesiyle yaşanan hızlı kentleşme sürecinin 1950’den sonra ülke genelinde yaygınlaştığı görülmektedir (Keleş, 2012, 60-69).

Kentleşme ve kentlileşme batılı normlar açısından bakıldığında gelişmenin, çağdaşlaşmanın, demokrasinin ve katılımcılığın ölçüsüyken, Türkiye’de kentleşme ve kentlileşme çoğu zaman nüfus yoğunlaşması şeklinde görüldüğü, kente özgü değer ve davranışlar farklı kentlerde ve kentlerin farklı mekânlarında beklenen ya da istenilen biçimde gelişmemiştir (Görmez, 1997, s.3). Türkiye’deki kentleşmeyi karakterize eden önemli özelliklerden birisi de, kentleşme politikasının olmamasıdır. Dolayısıyla da kentlerin gelişme ve büyümelerinin belirli bir plana oturtulamaması, köyleşen kentler olgusunu ortaya çıkarmıştır (Sezal, 1993, s.64).

Türkiye’de son 50 yıl da, kırsal bölgelerdeki insanlar çeşitli nedenlerle büyük kentlere göç etmişlerdir. Bu göç sonucu, ortaya çıkan nüfus patlaması göç alan kentlerin hem toplumsal hem de teknik altyapısını bozmuş ve kentlerin sadece fiziksel yönden değil aynı zamanda toplumsal, kültürel ve güvenlik yönünden de bozulmalarına sebep olmuşlardır. Bu bozulmanın temel nedeni köyleşme ve kentleşme olgularının karşılıklı çekişmesinde yatmaktadır (Tapan, 1996, s.70).

Düzensiz kentleşmenin önemli sonuçlarından biriside gecekondulaşmadır. Gecekonduyu sadece bir yerleşme biçimi olarak düşünmemek gerekir. Gecekonduyu bir yaşam ve dünyayı algılama biçimi haline dönüştüğünde, kentler, ikili, üçlü ya da çoklu

kültür alanları olarak Őekillenmektedir. Bu Şartlar altında kentle bütünleşme başta olmak üzere pek çok sorun gündeme gelmektedir (Kavruk, 2002, s196).

Türkiye’de kentleŐmedeki demografik düzensizlik, ihtiyaç dışı ve hızlı gelişen kentlerde yaşayan insanlara belediye, sağlık, ulaşım vb. hizmetlerin sunulmasını güçleŐtirmekte; kentsel organizasyonun teŐekkülü gerekleŐememekte; kırsalda var olan gizli işsizliğin yerini endstrileŐememiŐ kentlerde açık işsizlik almakta, plansız büyüme sonucu kente gelenlerin konut ihtiyaı karŐılanamamakta ve çarpık kentleşmeye neden olmaktadır (zek, 1973). Türkiye’de birkaç merkezin ani olarak büyümesi, hizmetlerin yetersizliğine ve kentsel organizasyonların yeterli ve zamanında kurulamaması gibi meselelere sebep olmuştur. Hızlı kentleşme, kentte mesken bunalımı, gecekondulaşma, suç ve suçluların artması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir (İŞbir, 1991, s.39).

3. SUÇ VE KENT GÜVENLİĞİ

3.1. Suç Ve Suç Teorileri

3.1.1. Suç Kavramı

Toplumlar canlı ve sürekli değişen beraberliklerdir. Toplumu oluşturan bireyler bu değişimin içindedirler. Toplumdaki değişmelerin hızı ile bireyin değişme hızı her zaman aynı değildir. Bireyler değişen koşullara her zaman ayak uyduramazlar. Bazen tam tersi bir sonuç da oluşabilmektedir. Bunun sonucunda dengesizlik oluşmaktadır. Bu değişim sırasında oluşan dengesizlikler çeşitli sorunları kendisi ile beraber getirmektedir. Bu sorunların en büyüklerinden birisi de suç olgusudur. Günümüzde birçok bilim dalı (kriminoloji, hukuk, sosyoloji, coğrafya, ekonomi, antropoloji, şehir planlama vb.) tarafından incelenen suç kavramı, gittikçe kalabalıklaşan ve karmaşıklaşan dünyada önemli bir yer edinmektedir. Toplumsal bir olgu olan suç, çeşitli bilim dallarının da inceleme sahalarına girmektedir. Özellikle suçu sosyolojik açıdan ele alan yaklaşımlar buna örnek verilmektedir (Sargın ve Temurçin, 2011, s.15).

Bunun yanında kriminologların üzerinde anlaştıkları temel nokta suçun politik süreçlere dayanan yasal bir kavram olduğunun da belirtilmesidir. Bu bahsedilen süreçlerin 6000 yıl önce Orta Doğu'da veya civarının keşfi ile mümkün hale gelmesidir. Suçun katı bir şekilde bilimsel değil yasal olduğu savunulmaktadır. Suç kavramı suçlu davranışının bilimsel incelemesini içermektedir (Sezal, 2002, s.633).

Suç; topluma zarar verdiği ya da toplum düzenini bozduğu, kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve hareketlerin sonunda, kanun koyucunun koyduğu kurallar çerçevesinde ceza yaptırımının uygulanmasıdır (Dönmezer, 1994, s.61). Suçun değişik şekillerde tanımları yapılmaktadır. Çağdaş kriminolojide bazı kriminologlara göre, suç dört ana bakış açısı altında incelenerek, tanımlanmıştır. Bunlar; Yasal Bakış açısı, Siyasal Bakış Açısı, Sosyolojik Bakış Açısı, Psikolojik Bakış Açısı'dır (İçli, 2007, s.23).

- a) Yasal bakış açısından suç; ceza yasalarını ihlal eden insan davranışlarıdır. Yasayı ihlal eden davranış olarak suç fikri Paul W. Tapan gibi kriminologların önceki çalışmalarından çıkmıştır. Tapan, suçu bir savunma veya mazeret

olmaksızın ceza yasasının kasıtlı ihlali ve suç ya da kabahat olarak cezalandırılan bir eylemdir diye tanımlamaktadır.

- b) Siyasal bakış açısından suç; yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen daha sonra davranışın istenmeyen seçilmiş biçimlerini yasadışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucudur.
- c) Sosyolojik bakış açısından suç; bazı kriminologlara göre, kriminoloji ilgi alanını genişletmelidir. İnsan davranışını baskılama yerine sorgulama cesaretlendirilmeli denmektedir. Doğada bulunan toplumsal düzenin korunması için, anti sosyal davranışların engellenmesi ve baskı altına alınması gereken durum olarak görülmektedir.
- d) Psikolojik bakış açısından suç; sosyal yönden negatif yönde uyumunun bir göstergesidir. Bu yönden suç bir davranış problemi olarak kabul edilir. Özellikle ceza kanununa karşı olarak kabul edilebilir bir sosyal düzen içerisinde sorunlara neden olan insan davranışlarıdır (İçli, 2007, s.23-24).

Suç hakkında yaradılıştan tek olan veya ayırt edilen hiçbir şey yoktur. Birçok davranış biçimi enest dâhil, evrensel olarak suç sayılmaz. Suç faaliyeti, doğuştan olan veya sonradan kazanılan özellikleri ile değil, içinde cereyan ettiği sosyal durumla tanımlanır. Örneğin, cinsel ilişki karı-koca arasında olunca yasaya uygun bir davranış olarak nitelendirilir. Bu tanımlanması gereken fiziksel bir faaliyettir. Oysa aynı faaliyet, yasal sistemler tarafından enest, zina, ırza tecavüz şeklinde suç, faaliyeti yapan kişilerde suçlu olarak nitelendirilmiş olabilmektedir (İçli, 2007, s.24).

Suçun diğer esaslı bir vasfı da göreceli olmasıdır. Suçu oluşturan fiiller zaman ve ortama göre değişiklik gösterir. Bugün ağır suç sayılan eylemler geçmişte vatansızlık bile sayılabiliyordu. Bugün suç sayılmayan bazı fiillerde geçmişte en ahlâk dışı hareketler olarak sayılmakta idi. Ancak nevi ve biçimi ne olursa olsun, toplumda suça karşı tepkiyi, müeyyideyi isteyen duygular aynı olmaktadır (Dönmezer, 1994, s.49).

Suçun en genel tanımını Jhering'in yaptığı görülmektedir. Ona göre suç; “toplum halinde yaşama yönelmiş her türlü saldırılardır”. Bu tanımlamada geçen “toplum halinde yaşama” ve “her türlü saldırı” deyimlerinin taşıdıkları anlam açıklanmadığı için net bir tanımlama değildir. Konuya psikolojik açıdan yaklaşan Erem'e göre ise suç, kökenleri derinliklerinden alan bir olayın eylem halinde dış dünyaya taşınmasıdır (Sargın ve Temurçin, 2011, s.16).

Suç, sapma veya yoldan çıkmış, normalin dışına çıkmış davranışlardır. Güzergâh dışına çıkmış davranışlar, yasa koyucu tarafından konulan bir ceza yaptırımı ile karşı karşıya kalacaktır. Sapma kavramı belli bir toplum ve zaman kesitinde normlardan ayrılık sergileyen davranışa ilişkindir. Sapma bireyin topluma uyum sağlama girişimindeki süreçlerinden kaynaklanmaktadır. Zamanımızda ise sosyo-kültürel bilimler, suç olarak kabul edilen insan eylemlerini, geçerli olan sosyal kaidelerin dışına çıkması, sapış sapıcı davranış olarak bilinmektedir. Bu bağlamda suçlu, içinde var olduğu hayatını idame ettiği grupların kuralları ile bireysel erkleri arasında bir denge kuramamış olan birey olarak tanımlanmaktadır (Dönmezer, 1994, s.41-46).

Kanunlara uymayan eylemlerin müeyyidesi kanunlarda yazılı olarak belirlenmişken, görenek, gelenek ve âdetlere bağdaşmamak sapma olarak görülmesi genellikle uygun görülmüştür. Toplum yaşantısında, kültürün belirginleştirdiği gelenek, görenek ve adalet normlarına bağdaşmayan eylemler sapmış normalin dışına çıkmış davranışlar olarak görülmektedir. Toplumun davranış kurallarına, kaidelerine uymamak ile adalet kurallarına uymamak denk ayarda ve denk şekilde sosyal tepki ile karşılanmamaktadır. Burada sapmış normalin dışına çıkmış davranışa gösterilen refleks de farklı sosyal kesim ve gruplarda farklılıklar gösterir. Bazı sapma çeşitleri toplumun ekseriyetinde, bazı tür sapmalar (adam öldürme gibi) toplumun tüm üyelerinin tepkisini çekerken, sokağa tükürme gibi bir davranış sapma olarak herkesin tepkisini çekmemektedir (İçli, 2007, s.21)

Suçta, sosyo- kültürel bağlamda yaklaşan Sutherland suçun üç unsurundan bahsetmektedir. a-Var olan tüm gruplar ve grup içinde bulunan, siyasal yönden değerli görülen küçük bir alt ekip tarafından değer görülmesi. b- Diğer taraftan toplumun bir parçasını meydana getiren küçük bir grubun, kültürel bakımdan diğer grup ile çatışma halinde bulunması sonucunda hiç takdir edilmemesi ya da çok az takdir etmesi, sonuçta değeri tehlikeye götürmesi. c- Usulüne göre değeri takdir etmeyenlere karşı uygulanmaya konulan zorlama ve baskı yoluna başvurulmasıdır. Aynı doğrultuda suç olgusuna yaklaşan Taft'a göre de, topluma zarar veren hareketlerin neler olduğu ya örf ve adetlerle belirlenmiş ya da grup içinde egemenliği elinde tutanların oluşturduğu modellerle belirlenmiştir. Toplumsal yönetsel üstünlüğü olan kesimin koyduğu kuralların çiğnenmesi suç olarak edilmektedir(Sargın ve Temurçin, 2011, s.17).

Farklı görüş ve yorumların ortak noktası, suçun normalden sapan bir davranış olduğunun belirtilmesidir. Normal olan, toplumsal yaşamda yürürlükte olan kurallara

uyum olarak belirtilmesidir. Kurallara uyumsuzluk ise, normalden sapmaktır. Yine zamanla aynı toplum içinde zamana bağlı olarak suç algısı değişebilmektedir. Doğal olarak bu yasalara yansır ve ceza yasaları da zaman içerisinde değişikliğe uğramaktadır. Toplumun sosyal değişme sürecine girmesi, yeni suç türlerini kendisiyle beraber getirebilir. Tam tersi olarak bazı eylemleri de suç olmaktan çıkartabilmektedir (Sargın ve Temurçin, 2011, s.18).

İnsanların zamanımızda karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, sosyal düzenlerdeki bozulmalardır. Buradaki en belirgin göstergelerden biriside kanunlara aykırı yapılan konusu suç olarak kabul edilen eylemlerdeki artışlardır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Suç Önleme Merkezi'nin hazırladığı “Evrensel Suç ve Adalet Raporu” tüm dünya devletlerini içeren şu genellemeleri kapsamaktadır (Birleşmiş Milletler, 2001).

- a) Ortalama olarak, suç oranları 1980'lerde olduğu gibi, 1990'lar ve 2000'lerde de yükselmeye devam etmektedir.
- b) Dünyanın neresinde olursa olsun, her beş yıllık periyotta, büyük kentlerin sakinlerinin üçte ikisi en az bir kere suç sayılan fiillerin hedefi olmaktadır.
- c) Evrensel olarak ciddi suçlara hedef olma olasılığı (soygun, cinsel suçlar, saldırı) beşte birdir.
- d) Son yıllarda yasadışı uyuşturucu madde türleri sayıca artmış ve nitelik olarak da çeşitlenmiştir.

Genel anlamda suç olayı; mekân, zaman, tür, kurban ve mağdur boyutlarından meydana gelmektedir. Fakat tüm bu boyutların bir arada yer alması ile oluşan suç olayının gerçekleşmesinde kişiyi suça iten sosyal, ekonomik ve biyolojik nedenler de oldukça etkilidir. Bu nedenle oluşumunda birçok faktörün etkili olduğu suç olaylarını, kavramın çok boyutluluğu nedeniyle, sosyoloji, psikoloji, yönetim, hukuk, kriminoloji ve coğrafya gibi çeşitli disiplinler kendi yöntemleri içinde ele almaktadır.

Tüm bu disiplinlerin yaptıkları araştırmaların ortak noktası ise suçun öncelikle suçu oluşturan nedenlerle tanımlanması gereğidir. Bu nedenlerin başında yeni kentlerin getirisi olan olağanüstü karmaşa olarak tanımlanan; gelir dağılımı dengesizlikleri, toplumsal eşitsizlikler, açlık, genetik özelliklerin değişimi, aşırı nüfus artışı, sosyal değişimler gibi nedenler gelmektedir. Bu ve benzeri pek çok farklı neden sonucunda ortaya çıkan suç, suç olayının gerçekleşmesi ile birlikte birçok boyutta

incelenilmekte ve karmaşık bir kavram olduğunu, içerisinde barındırdığı farklı neden ve oluşum türleri ile ortaya koymaktadır. Buna göre suç oluşum nedenlerine göre; biyolojik, psikolojik, sosyolojik boyutları ile ve oluşum türlerine göre ise; ekonomik, mekânsal ve kriminolojik (güvenlik boyutu) boyutları ile tanımlamak mümkün olmaktadır (Sokullu, 2004, s.90).

3.1.2. Belli başlı suç teorileri

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında bazı bilim adamları suçlu davranışın sosyolojik yönlerini araştırmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda bazı teoriler sunmuşlardır. Sosyolojik teorilerin tümü, sosyal yapı, onun değerleri, normları ve kurumlarına suç nedenleri açısından odaklanmışlardır. Sosyolojik bakış açısından suçlu davranış, sosyal ortamın ürünüdür. Suçlu olmayan uyum formlarından sadece özde ayrılır. Kısaca sosyolojik referans çerçevesinde, hasta olan toplumdur. Siegel suç konusunda sosyolojik teorileri; Sosyal yapı teorileri, Sosyal süreç teorileri, Sosyal çatışma teorileri olmak üzere üç ana grupta toplamaktadır (İçli, 2007, s.88-89). Her bir grup teoride kendi içinde alt gruplara ayrılmışlardır. Bu gruplamalara göre;

a) Sosyal Yapı Teorileri

1. Fonksiyoneliz teoriler
2. Alt kültürel teoriler
3. Sosyal ekoloji teorileri
3. Gerilim teorileri

b) Sosyal Süreç Teorileri

1. Sosyal öğrenme ve davranış teorileri,
2. Kontrol teorileri,
3. Etiketleme teorisi,

c) Çatışma Teorileri

1. Marxist kriminoloji

Çağdaş sosyologlar, suçun kaynağının iki temel perspektif olan yapı ve süreç bakımından yaklaşmışlardır. Yapısalcılar, suçun sosyal veya toplumun organizasyonu ile ilişkisini incelerler ve suçun sosyal sisteme nasıl bağlı olduğunu, suçun cereyan

ettiği durum veya yapının özelliklerinin neler olduğu, daha önemlisi bu yapı ve durumlar değişikçe suç oranlarının da değişip değişmediği sorularını sormaktadırlar (İçli, 2007, s.90).

3.1.2.1. Anomi ve yabancılaşma teorileri

Sözlük anlamı olarak normsuzluk ve kuralsızlık anlamına gelen anomie ilk kez Durkheim'in "Toplumsal İş Bölümü" isimli klasik eseriyle ortaya atılmış ve daha sonra da 1897 yılında yazdığı "İntihar" isimli klasik eseriyle daha da olgunlaştırmış, toplumdaki suç oranlarındaki değişimi açıklamak için kullanılan bir kavrama dönüştürdüğü görülmektedir (Dolu, 2011, s.302).

Durkheim insan doğasının temel olarak bütün toplumlarda aynı olmasına karşın, insan ihtiyaçlarının ve arzularının, sanki dipsiz bir okyanus gibi sonsuza kadar uzandığını ve belli bir sınırının olmadığını söylemektedir. Belli ihtiyaçların karşılandıktan sonra bile insanın daha fazlasını, daha lüks ve daha üst bir hayat standardını arzulamasına sınır koyabilecek ne organik, ne psikolojik, ne de dışsal bir sınırlayıcı yapının bulunmadığını, dolayısıyla da hedefi sonsuzluk olan insanın ne kadar yürürse yürüsün aslında pek de bir yol almamış olacağını vurgulamaktadır. Alınan mesafelerin verdiği tatmin duygusunun ise sadece bir aldatma olduğunu belirtmektedir (Dolu, 2011, s.302).

Durkheim insan "ne kadar çok şeye sahipse o kadar çok ister; zira elde edilen tatmin, ihtiyaçları gidermekten ziyade insanı daha fazla şeyi istemek için kamçulamaktan başka bir işe yaramaz" demektedir. İhtiyaçlar ve lüks sayılan ihtiyaçlar ekonomik değişiklikler ve toplumun ahlaki değerlendirmelerindeki değişimlerle paralel olarak değişiklik göstermektedir. Toplumların gelişim süreci içinde belli bir dönemde lüks olarak sayılan ve yalnızca ayrıcalıklı insanların istifadesine sunulmuş olan şeylerin bir süre sonra ekonomik ve sosyal değişime paralel olarak toplumun diğer katmanlarına da yayılarak vazgeçilmez bir ihtiyaç hale gelmesi görülmemiş bir durum değildir. Toplumların gelişimleri her zaman belli bir yumuşak seyir içinde gerçekleşmeyebilir. Ekonomik krizler, ekonomik patlamalar, doğal afetler ve savaşlar gibi olağanüstü hadiseler neticesinde meydana gelen toplumsal değişim ve hareketlilikler ile toplumsal hayatı düzenleyen normlar, değerler ve kurallar arasında uyumsuzluklar baş gösterebilir. İşte bu düzensizlik ve kriz zamanlarındaki kuralsızlık halini Durkheim anomie olarak adlandırmaktadır (Dolu, 2011, s.303).

Durkheim anomi fikrini intiharlara uygulayarak intihar oranı ile anomi arasında bir ilişki olup olmadığına dair araştırmalar yapmıştır. Anomik zamanlarda insanların ortaya çıkan yeni durumlara uyum sağlamaları iyice güçleştiğinden dolayı intihar oranlarının bu dönemlerde en yüksek seviyeye çıktığını düşünmektedir. İşte tam bu noktada Durkheim fakir insanların imkânları kısıtlı olacağından dolayı da doyumsuzluk hastalığına tutulmalarının daha düşük bir ihtimal haline geleceğine inandığı için fakirliği bu tür bir varlık içinde doyumsuzu tercih ederek insanların ne kadar az şeye sahip olurlarsa o kadar az şey talep edeceklerine öne sürmüştür. Bu mantık içinde fakirlik insanları intihara karşı koruyan en etkin güvencelerden birisi haline geldiğini belirtmektedir (Dolu, 2011, s.304).

Tolan anomiyi, “Normların geçerliliğini ve yaptırım gücünü yitirmesi, hızlı toplumsal değişme dönemlerinde değer ve normlar hiyerarşisinin bozulması ve değersel bir kargaşanın topluma egemen olması gibi durumlarda anomi, yani normsuzluk hali doğacaktır. Kuralları geçerliliğini yitirmiş ve herkes tarafından benimsenecek yeni kurallar yaratamamış bir toplumda, bireyleri toplumsal bütüne bağlayan bağların kopması hali” olarak tanımlamaktadır (Tolan, 1985, s.260).

Zamanımız insanı, sanayileşme dönemi ile başlayan ve her yöne hızla sirayet eden değişimlerin toplum üzerinde oluşturduğu etkiler psikolojik yönden oluşturduğu sıkıntılar, insanların ruhi yapılarında derin ve zor giderilecek rahatsızlıklara yol açmıştır. Sanayileşme dönemiyle beraber ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, içtimâî teşekküllerde, kültürel oluşum ve örgütlenme şekillerine bağlı olarak değerlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Bu değişimlere benzer olarak insanın tabiat, beriki bireyler ve toplumla münasebetlerinde gözlenen sarsıntı ve düş kırıklığı durumu gittikçe ehemmiyet kazanmıştır. Maddi durumun iyi olması bire bir yeterli olamayacağı görüşü yaygın görüş olmuştur. Günümüzdeki sorunlar, siyasal düzenleri, gelişmişlik düzeyleri ve aralarındaki kültürel ayrılıklar ne derece olursa olsun, değişik manzaralar altında, bütün toplumlarda mevcudiyetini duyurmaktadır (Tolan, 1985, s.295).

Yabancılaşmayı, Marx; insanın çevresine, doğaya, diğer insanlara ve hatta bizzat kendi öz varlığına yabancı kalması şeklinde tanımlamaktadır. Rousseau da benzer şekilde, yabancılaşmayı, insanın tabii çevresinden kopması olarak ifade etmektedir. Hegel’e göre yabancılaşma; yabancılaşma marazi değil, doğal bir olgudur. Doğa, insan ve

toplum var oldukça, yabancılaşma da var olacaktır. Yabancılaşma, insanın fiziki anlamda varoluşu ile ruhi anlamdaki varlığı arasındaki mesafedir (Tolan, 1985, s.300).

Parsons, anominin analitik özelliklerini belirtirken bireyin toplumsal yapıya uyum sağlayamamasını vurgulamıştır. Gerçekten de anomi, bireyin kurumsal modeller ile bütünleşememesi olarak anlaşılabilir. Böylece hem bireyin kişilik yapısındaki denge ve sürekliliği bozulmuş oluyor, hem de toplumsal sistemin düzenli çalışmasını tehlikeye düşürüyor. Bu uyum güçlülüğünün yine psikolojik düzeyde beliren, fakat genel olmaları nedeniyle dikkate alınabilecek başlıca dört göstergesi bulunmaktadır. Bunlar, 1-Hedeflerin belirlenmemiş olması, 2-Davranış ölçütlerinin belirsiz ve kararsız niteliği, 3-Çatışma beklentilerinin varlığı, 4-Açık bir biçimde ortaya konmuş somut simgelerin kullanılmaması (Tolan, 1985, s.63-64).

Merton'un Anomi kavramını yeniden ele alması, aynen Durkheim gibi anomi kavramını kullanarak antisosyal davranışları anomi ile açıklamaya çalıştı. Robert K. Merton "Sosyal Yapı ve Anomi" adlı makalesinde, suçu açıklamak için anomi kavramını kullanmıştır. Cullen ve Anew'e göre Merton bu eseriyle iki soruya cevap vermeye çalışmıştır (Dolu, 2011, s.304).

- a) Neden bazı kültürler/milletler diğerlerine kıyasla daha yüksek suç oranlarına sahiptir?
- b) Neden aynı kültürdeki/toplumdaki bazı gruplar diğerlerine kıyasla daha yüksek suç oranlarına sahiptir?

Merton için anominin (kuralsızlığın) başlıca göstergesi, bireyin amaçlara ulaşmadaki yeteneksizliğidir. Bu yeteneksizlik durumunda birey ya hedeflerinden vazgeçecek, ya da normları bir kenara itip sapma davranış içine girecektir. Anominin sonucu olan sapıcı eylem, toplumun meşru araçlarla ulaşılacak başarı amaçlarına götürecek kültür araçlarıyla sözü geçen amaçlar arasındaki çatışmadan doğar. Sosyal baskılar sebebiyle normlar ve değerler arasında ihtilaflar meydana gelir. Merton bu durumu, bireyin istek ve özlemlerini tatmin etmesini önleyen bir durum ve bu durumun yarattığı psikolojik bir eksiklik olarak ifade etmektedir (Sezal, 2002, s.663).

Toplum bireye sosyalleşme yoluyla istek ve hedeflerden oluşan kültürel hedefler aşılır. Birey bu hedeflere meşru yollardan ulaşmak için birtakım normlara uymak durumundadır. Herkesin başarı, para, meslek gibi belirli amaçlara ulaşmak ve bunlar için mücadele etmek gereğine inandırıldığı, böylece sosyalleştirildiği bir toplumda

amaçlara ulaşmak için bir takım meşru normlar vardır. Ancak herkesin bu amaçlara meşru yollarla ulaşabilmesini sağlayacak araçlar sınırlanmıştır (Tolan, 1985, s.70).

3.1.2.2. Alt kültür teorileri

20. yüzyılın başından itibaren suçlu alt kültürleri veya çetelere ilişkin ortaya atılan teoriler bu yapıları çoğunlukla alt sosyal sınıflarda yoğunlaşan bir sorun olarak görmüş ve getirdikleri izahları da bu çerçevede geliştirmişlerdir. Genel olarak alt kültür teorileri suçun sebebi olarak, toplumu oluşturan gruplar arasında bir veya birden fazla grubun kendilerini toplumun geri kalan kesimlerinden soyutlamasıdır. Kendisini soyutlayan grup veya gruplar o kültür ve değerler sisteminden uzaklaşarak yeni bir değerler sistemi geliştirmelerini ve bunun neticesinde doğan kültürün, toplumun genelinin üstün saydığı ve uyguladığı kültürü, normları ve değerleriyle çatışmasını öngörmektedir (Dolu, 2011, s.346).

Suçlu alt kültürleri ya da çeteler üzerine yapılan pek çok çalışma çetelerin hemen her kültürde ve sosyoekonomik seviyede var olabileceğini göstermektedir. Klasik teoriler suçlu alt kültürlerini genel olarak alt sosyoekonomik statüye sahip sınıflarda görülen bir problem olarak değerlendirmiş olsalar da orta ve üst sınıflara mensup bireyler arasında da suçlu alt kültürleri görülmektedir (Dolu, 2011, s.372).

Toplumda belli başlı fraksiyonların veya alt kültürlerin suçu benimseyenlerin veya en azından, suça sebep olan değerlere ehil olduklarını, alt kültürel suç teorileri öne sürmektedir. Bu fraksiyonlarla iletişime geçip sosyalleşen insanlar, zamanla bahsedilen grubun sosyal değerlerini benimserler ve konusu suç olabilen eylemleri içinde yer alırlar. Buna örnek olarak, hırsızlık yapan kişi grubun diğer üyelerinden hırsızlığın iyi, en azından izin verilebilir bir davranış olduğunu öğrenmesi verilebilir. Bazı hususlar yönünden alt kültür teorileri farklılıklar göstermektedir. Bunlar;

- a) Suçlu değerlere sahip olan gruplar ve bu grupların tabiatı,
- b) Bu grupların kaynağı,
- c) Bu grupların bireyi etkileme yollarıdır (İçli, 2007, s.98).

3.1.2.3. Ayırıcı birleşimler teorisi

Kişi birtakım hareket ve davranışları içgüdüsel olarak yaparken bir kısım hareket ve davranışları ise hayat seyri içinde öğrenme sürecine uygun olarak, sosyalleşme yolu

ile yapmaktadır. Kişinin öğrenme süreci içinde çocukluktan itibaren onu çeviren sosyal gruplar; başta aile, okul ve diğerleri çok önemli rol oynarlar. Bu gruplar, belirli hareketlerin onandığı veya onanmadığı tarzında örnekler vererek öğrenme süreci üzerine etkili olurlar. Fakat suçlu, çocukluğundan itibaren topluluğun onandığı davranışları nasıl öğreniyorsa, suç teşkil eden hareketleri de aynı suretle öğrenir (İçli, 2007, s.117).

Bu kuramın öncülerinden biri olan Sutherland'a göre kişi aşağıdaki süreç gereğince suç olan davranışları sergilemektedir.

- a) Suçlu davranış öğrenilir. Bunun anlamı, suçu oluşturan hareketin biyolojik kalıtımla geçmediğidir. Suç için yetiştirilmemiş bir kişi suçu icat ederek işleyemez. Suç failin bir tür yetişkinliğini gösterir.
- b) Suç davranışı karşılıklı temas halinde bulunma süreci içinde diğer kişilerle olan karşılıklı ilişkiler içinde öğrenilir.
- c) Suçlu davranış samimi kişisel gruplar içinde cereyan eder. Kişisel olmayan iletişim araçları içinde sinema, gazete suçlu davranışın genetik kısmında daha önemsiz rol oynarlar.
- d) Suç olan eylemin öğrenilişi, 1) bazen pek karmaşık, bazen basit bir nitelik gösteren suçun işlenmesi tekniğini, 2) saik, dürtü, rasyonalizasyon ve davranışların özgün yönünü öğrenmekle sonuçlanır.
- e) Kanunlara riayet eden toplumda yetişen bireyin, kanunlara riayet etmeyen insanların oluşturduğu toplumda yetişen bireye oranla suçlu olma ihtimali daha azdır.
- f) Kişi, kanuna uygun olan davranışlara oranla, kanunun ihlaline yatkın olan davranışların daha çok olduğu bir ortamda suçlu olur. Bu farklılıkların birleşmesi ilkesidir. Kişi suç teşkil eden örneklerle, temasın çokluğu ve suç işlemeğe aykırı örneklerden soyutlanmış bulunması dolayısıyla suç işler.
- g) Ayırıcı birleşimlerin prensibi, kişinin suçlu kalıplarla temas ettiği ve suça karşı olanlardan izole olduğu için suçlu olduğudur. Ayırıcı birleşimler sıklık, devamlılık, öncelik ve yoğunluk bakımından değişir. Yani suçlu ve suça karşı davranışlarla birleşimler bu açıdan değişir. Öncelik, yasaya uyan davranışın ilk çocukluk dönemlerinde gelişip yaşam boyu kalıcı olması açısından önem taşımaktadır.

- h) Suç olan ya da olmayan örneklerle temas sonucu suçu oluşturan eylemi öğrenme süreci aynıdır. Suç eylemini öğrenme süreci taklitten ibaret değildir.
- i) Suç olan eylem, genel ihtiyaç ve değerlerin bir belirlemesi olmakla beraber, genel ihtiyaç ve değerlerle izah olunamaz. Çünkü suçlu olmayan davranışlar da aynı genel ihtiyaç ve değerlerin bir ifadesidir (İçli, 2007, s.118-119).

3.1.2.4. Damgalanma teorisi

Toplumlar alt sosyal sistemlerden oluşmuştur. Sistemin yapısal öğeleri, toplumu oluşturan birey ve alt sosyal gruplar arasındaki münasebetlerde kendilerini görünür kılarlar. Alt sosyal gruplardan meydana gelen toplum, insan katmanlarının, yaşam biçimi, sosyal değerleri, beşeri davranışları yönünden farklı düşünce ve algılayışlara sahiptirler. Topluma burada hakim olan siyasi ya da ekonomik sosyal konuları, görevleri ele geçiren fraksiyonlar, tüm toplumdaki sapıcı ve sapıcı addedilmeyen davranışları belirler. Burada sapıcı davranışlardan cezayla karşılanan suçları hakim grupların kanaat, istek ve talepleri belirlemiş olmaktadır. Toplumu meydana getiren diğer fertlerin hareketleri söz edilen grupların koymuş olduğu prensiplerle çatışınca suç ortaya çıkmış olur. Bu görüş içinde sapıcı olarak tarif edilen hareket bizzat kendisi itibariyle sapıcı olarak görülmemektedir (Dönmezer, 1994, s.352). Davranışın kendisinin sapıcı olmamasının yanında Becker'a göre, kanunlar bu biçimde vasıflandırıldığı için sapma olarak görülmüştür. Burada hareket sapma değildir, sapmayı meydana getiren harekete karşı oluşan tepki olmuştur (Dolu, 2011, s.391).

Sosyal grupların bir kısmı sözü geçen kuralları yapıp belirli kişilere bunları uygularken onları toplum dışı olarak damgalarlar. Sapıcı kişi kendisine bu etiketin başarılı bir biçimde yapıştırıldığı şahıstır. Sapıcı eylemi işleyen kişi ancak yakalandığı zaman sapıcı, suçlu olur ve bir kere suçlu olarak damgalanıp tasnif edilince onun kamu gözündeki kişiliği en derin bir şekilde değişikliğe uğrar. Kişi damgalanıp toplum dışına atılması sebebiyle bir de örgütlenmiş bir alt grup içine girerse, kendisini bir sapıcı olarak görmeye başlamaktadır. O halde suçluluk ve sapma, gruplar arasındaki karşılıklı etkilenme ilişkisi marifetiyle, bizzat toplum tarafından yaratılmaktadır (Dönmezer, 1994, s.354).

Bu tür bir mahkûmiyetin yedi tür damgalanma etkisi bulunmaktadır (Sokullu, 2004, s.203-204).

- a) Şüphede altında olma; Suçlu daha sonra işlenen suçlardan dolayı zan altında olacaktır.
- b) İş bulma zorlukları; Hükümlülerin iş bulması ve bu işi devam ettirmeleri güçleşecektir.
- c) Toplum dışına itilme; Hükümlü arkadaşlarının, hatta ailesinin desteğini kaybeder. Kendisini kabul edecek bir çevre edinmeye çalışır, bu da diğer hükümlülerden oluşmaktadır ve tekrar suç işlemesine yol açacaktır.
- d) Kendisine olan saygı ve güvenin yitirilmesi; Hükümlü doğasında suçluluk olduğuna inanır ve bu şekilde devam etmesinin kaçınılmaz olduğunu düşünür.
- e) Damgalanmaya tepki; Suçlu, damganın haksız olduğunu düşünür ve bunu ispatlayabilmek için daha dikkatli davranır.
- f) Damgalayanlara tepki; Suçlu, damgadan çok kendisini damgalayanları dolayısıyla Toplumun değerlerini reddeder ve bazen de kendisini düzendeki bozuklukları ortaya çıkarmaya adanmaktadır.
- g) Kutsal konuma gelme; Bazı özel durumlarda mahkûmiyet bazı kişilerce ahlaken yanlış olarak nitelendirilir ve hükümlü toplumsal destekle karşılaşır.

3.1.2.5. Sosyal Çözülme Teorisi

Günümüz toplumlarında kişi değişik toplum amaçları ve araçları ile karşı karşıyadır. Kişi aynı zamanda değişik alt gruplara mensup bulunmakta ve bir grup içinde doğru sayılan hareket bir diğerinde yanlış, uygunsuz sayılabilmektedir. Kişi belirli durumlar karşısında ne suretle hareket edeceğini, kendisinden ne beklenmekte olduğunu bilmemektedir. İşte kişice uyulması gerekli bu kuralların birbirine benzemeyişi bir tür sosyal çözülme sayılmaktadır. Yani, daha önce var olan sosyal örgütlenme ortadan kalkmıştır ya da kalkmaktadır. Mesela, içinde bulunduğu sosyal şartların kişi üzerine getirdiği etkiler ahenksizdir ve bir sisteme bağlı bulunmamaktadır. Böylece bir tür sosyal çözülme hali ortaya çıkmış bulunmaktadır (Dönmezer, 1994, s.348).

Toplum o tarzda örgütlenmiştir ki, bazen bu durum hem suçtan sakınmayı ve hem de suçun işlenmesini birlikte mümkün kılmaktadır. Mesela bir beyaz yaka suçlusu, çocuk suçluluğunu önlemek maksadı ile kurulmuş bir hayır kurumunun üyesi olabilmektedir. Suçlular, kullanılan metot ne olursa olsun arzu edileni elde etmenin meşru sayılması

gerektiğine inanmışlardır. Söz konusu bireyci felsefe kadar suça yöneltici, tahrik edici bir baskı tasavvur olunamaz (Dönmezer, 1994, s.349).

Evvelce belirli asalet standartları, lüksün sadece belirli sınıfların tekelinde kalmasını gerektirirken, demokratik devrim ile asaletin ortadan kalkışı, lüksü bütün sınıflar için bir ihtiras haline getirmiş ve asaletin yerini servet sahibi iş adamları almıştır. Servetin ise çalışarak değil, birtakım manevralarla elde olunabileceği görülmüş; kolay kazanmak ve bunun yolunu bulmak bir ideal halinde her sınıfın zihnine yerleşmiştir. Suç da kolay kazanmanın bir aracı olarak artık görülmeye başlanmıştır (Dönmezer, 1994, s.349).

3.1.3. Suç türleri

Suçun türleri ve bu türlerin gruplamalarında çok farklı tanımlar yapılmaktadır. Suç türlerini suçların faileri bakımından açıklayan Bongner'e göre, suçlar failerinin içgüdüleri itibarı ile; ekonomik suçlar, cinsel suçlar, siyasi suçlar, saik suçlar (öç alma gibi içgüdüleri barındıran suçlar) olarak sınıflandırılmaktadır (Jensen, 2003, s.7). Suçların faileri bakımından bir başka gruplama ile açıklayan Gillin'e göre ise, suçlar dört grupta toplanmaktadır. İlk gruba dâhil olan suçlar ekonomik suçlardır. Bunlar; dilencilik, hırsızlık, gasp, yağma ve benzeri suçlardan oluşmaktadır. İkinci grup suçlar; cinsel suçlardır. Üçüncü grup suçlar; cebir ve şiddet suçları olarak tanımlanan adam öldürme ya da saldırı gibi suçları kapsayan suçlardır. Dördüncü grup suçlar ise; siyasi suçlar olarak adlandırılmaktadır (İçli, 2007, s.107).

Diğer gruplamalardan farklı olarak toplumun gösterdiği tepkinin niteliği ve şiddeti bakımından tanımlanan suç türleri gruplaması ise Sellin'e aittir. Sellin'e göre sosyolojik bir görüşten hareketle suçun sınıflanması, toplum tarafından suça karşı gösterilen tepkinin şiddeti ile tanımlanabilir. Bu tepki ise kamu tarafından cezanın şiddeti ile birlikte gösterilir ve farklı suçlara verilen farklı cezalar suç sınıflamasına ulaşılmasını sağlar (Jensen, 2003, s.18).

Bogner, Gillin ve Sellin'in oluşturdukları suç gruplarında, suçun farklı oluşumları göz önüne alınarak kurgulanmış, temelde aynı suç türlerini ele alan farklı sınıflandırmalardır. Toplum düzenini de bozan suç olgusunun, özellikle yargı güçleri ve güvenlik birimlerince adil değerlendirilebilmesi, doğru ceza ve önlemlerin belirlenebilmesi için suçların resmi olarak da sınıflandırılması gerekmektedir. Bu nedenle, tüm dünyada devletler hemen hemen aynı gruplandırmalar ile suç türlerinin

yer aldıkları grupları belirlemişlerdir. Türkiye’de suç türlerini belirleyen gruplama ise Türk Ceza Kanunu (TCK) tarafından yapılmıştır (İçli, 2007, s.113).

Türk Ceza Kanunu’na göre suç türleri şu şekilde tanımlanmaktadır. 1-Vatana ihanet suçları. 2-Hürriyete karşı işlenen suçlar. 3- Devlet yönetimine karşı işlenen suçlar. 4- Adliye karşı işlenen suçlar. 5-Kamu düzenine ve güvenine, kamu esenliğine karşı işlenen suçlar. 6- Genel ahlaka ve aile düzenine karşı işlenen suçlar. 7- Kişiye karşı işlenen suçlar (adam öldürme, saldırı vb.) ve mala karşı işlenen suçlar (başkasının malına zarar verme, dolandırıcılık, hırsızlık, gasp, yağma vb.) olarak tanımlanmaktadır (İçli, 2007, s.109).

Bunların yanında İç İşleri Bakanlığı ise suçları, trafik suçları, asayiş suçları, kaçakçılık suçları ve toplum suçları olarak sınıflandırdığı görülmektedir. TCK’ da mala ve kişiye karşı işlenen suçlar olarak sınıflanan suç türleri, İç İşleri Bakanlığının sınıflandırmasıyla, asayiş suçları olarak tek bir başlıkta tanımlanmaktadır. Bu sınıflama içerisinde yer alan asayiş suçları ise kentlerde görülen ve kentsel suçlar içerisinde de yer alan ve kenti en çok ilgilendiren suçlar arasında sayılmaktadır.

Çizelge 3.1:Emniyet Genel Müdürlüğü’nün esas aldığı suç türleri [Emniyet Genel Müdürlüğü, AKKM Dairesi Başkanlığı]

Sahsa Karşı İşlenen Suçlar		Mala Karşı İşlenen Suçlar	
Suç Türü	Açıklama	Suç Türü	Açıklama
Öldürme	Kasten/ İhmal veya Kazaen/Öldürmeye Teşebbüs	Hırsızlık	Evden/İşyerinden/Resmi kurum kuruluşlardan/Bankadan/Otodan/Oto hırsızlığı/Yankesicilik vb.
Müessir Fiil	Kasten Yaralama/İhmal ya da Kazaen Yaralama/Darp	Gasp/Yağma	Şahıstan/İşyerinden/Bankadan Vb.
Genel Adap ve Aile Nizamı ile Şahıs Hürriyeti Aleyhine Suçlar	Kadın-Erkek kaçırma/Çocuk Kaçırma/Rehin alma/Tehdit/Hakaret ve Sövme/Kumar Oynamak vb.	Yangın	Kasten/İhmalden
Devlet İradesi Aleyhinde İşlenen Suçlar	Kolluk kuvvetlerine hakaret, darp, saldırı/Rüşvet/Zimmet/devlete hakaret vb.	Diğer Suçlar	Dolandırıcılık/Emniyeti Suiistimal/Mala zarar vermek/Bilişim suçları vb.
Diğer	İnsan ticareti/intihar/intihara teşebbüs/meskûn mahalde silah atmak vb.		

Bu tanımdan yola çıkarak Emniyet Genel Müdürlüğü ise, asayiş suçlarını şahsa karşı işlenen suçlar ve mala karşı işlenen suçlar olmak üzere iki grupta değerlendirmektedir. (Çizelge 3)

Bu ayrıma göre şahsa karşı işlenen suçlar arasında; adam öldürme, darp, saldırı, genel adap ve aile nizamı ile şahıs hürriyetine zarar veren suçlar gelmektedir. Devlet idaresi aleyhine işlenen zimmet, rüşvet ve benzeri suçlar yer almakta, mala karşı işlenen suçlar içerisinde ise, hırsızlık (evden, işyerinden, otodan hırsızlık ile oto hırsızlığı), kapkaç, yankesicilik, gasp-yağma (kişiden, evden, işyerinden, bankadan), yangın, dolandırıcılık ve bilişim suçları gibi suçlar yer almaktadır. Kentsel suçlar ise, İç İşleri Bakanlığı'nın ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün suç grupları içerisinde ayrı bir grup olarak yer almamaktadır. Mala ve şahsa karşı işlenen suçların her ikisinde de yer alan suç türlerini içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenle kentsel suçları asayiş suçları kapsamında belirli suç türleri ile tanımlamaktadır (Emniyet Genel Müdürlüğü).

3.2. Kentleşme Ve Suç

3.2.1. Kent ve suç ilişkisine yönelik teorik yaklaşımlar

Kent ve suç ilişkisine yönelik teorik yaklaşımlar değişkenlik arz etmektedir. Birden çok teori ve fikirlerin olduğu var olan kaynak ve eserlerden anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki 1892'de Chicago Üniversitesi'nde sosyoloji bölümünün kurulması ve bu bölüm içerisinde yapılan çalışmaların Chicago Okulu çalışmaları olarak ortaya çıkmasıdır. Bu çalışmalardan bir tanesi de ekolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre; kent içerisinde yaşayan, toplumsallaşma süreci içerisinde kent yaşamına ve sistematığıne dâhil olan, özellikle genç bireyler bir çelişki içerisinde dirler. Bu çelişki geleneksel yaşamın değerleri ile birlikte giderek egemenliğini artıran, kente ait yeni değerler arasında oluşmaktadır (Karasu, 2012).

Kent burada bireye daha fazla özgürlük alanı açmaktadır. Bu özgürlüğün temelinde ise, akrabalık ilişkilerinin çözülmesi, toplumsal denetimin ve kontrolün zayıflaması yatar. Birey, bir yandan, diğer bireylerin ya da yakın bağlar kurduğu grupların sosyal denetiminden bir derecede kurtulabilme ya da özgürlüğe kavuşabilme olanağını elde ederken, bir yandan da kendini ifade edebilmeyi, moralini ve bütünleşmiş bir toplumla birlikte yaşamının vereceği katılma duygusunu kaybedebilir (Karasu, 2008).

Kırsal alanlarda var olan hayat düzenin, toplum ve gelenekleri tarafından denetlenmesi kentte olanaksızdır. Kırsal alanda yaşanan şiddet ve suçların, gayri resmî bir şekilde ele alınmasının yanında, işlenecek bir suçu önceden tahmin etme olasılığı yüksek olabilir. Kırsal bölgelerde yaşayan insanlar töreye göre biçimlenmiş ve bir kalıba girmiştir. Şiddet burada birazda töreye göre hayat bulmaktadır. Ayrıca kentlerde oluşan sosyal çözülme sonunda, kentler kırsal suçlular için bir çekim merkezi olabilmektedir (Gölbaşı, 2008, s.80). Suça yatkın olan bireylerin kırsal olan küçük yerleşim yerlerinde herhangi bir suça karışmayıp, suç kayıtlarının da bulunmamasına rağmen, büyük şehirlere çok rahat bir şekilde suç işledikleri veya sırf suç işlemek için büyük şehirlere geldikleri polis kayıtlarında geçmektedir.

Kentte oluşan nüfus yoğunluğu, nüfusun birbirinden bağımsız yapısı nedeniyle denetlenmesi, kontrol edilmesi gereken bir alan olarak zorlaşmaktadır. Kırsaldan kente gelmiş olan insanlar için kent; kırsaldaki sahip çıkma ve dayanışma halinden yoksun, toplumdaki dışlanmışlık psikolojisinin hâkim oluşu ve ekonomik kaygıların derinlik kazanması, bu anlamda, savunma güdüsünün en üst düzeye çıkması sonucunda, sapkın davranış biçimlerine açık bir ortam olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanlardan göç edenler için kent çoğu zaman net olmayan alanların olduğu bir yerdir. Köydeki davranışlar anlamlarını yitirirken, göçmenler kente uyum sağlayamamanın sıkıntısını çekmektedir. Kentle bütünleşememenin temelinde ise, barınma ve iş ve beşeri ihtiyaçlarının birer kentli gibi giderilmemesi gelmektedir (Karasu, 2008).

Kent suç ilişkisini yalnızca toplumsal ve denetimin zayıflaması, insani ilişkilerin yüzeysel hale gelmesi ile sınırlı değildir. Kent suçluluk ilişkisini sosyal çevre ve şartlardan da bağımsız algılanmamalıdır. Burada her topluluk kendi kültürel ahlaki, sosyal, ekonomik ve siyasal şartlarının da oluşturmuş olduğu suçları bünyesinde saklar. Şartlar olgunlaştığında ortaya çıkar. Kentlerin yaşam alanlarındaki çevresel kirlilik, trafik ve ulaşımdaki arazlar, işsizlik ve geçim derdi, hizmet maliyetlerinin yüksekliği, ekonomik bunalımlar gibi sorunların varlığı, kent sakinin psikolojisinde negatif düşünler oluşturur. Sonuçta şiddet eğilimi artar. Artan şiddet eğiliminden sonra suça neden olan eylemlerde de artış olmaktadır (Ayhan, 2008, s.111).

Kent mekânlarında yaşanan hızlı değişimlerle birlikte, nüfusun dengesiz ve sağlıksız bir şekilde yoğunlaşması kentlerde insanların daha gergin ve saldırgan olmasına sebep olmuştur. Bu tip kentlerde yaşayan insanların her an çatışmaya hazır bir ruh

yapısına sahip oldukları görülmektedir. Bununla ilgili yapılan araştırma ve çalışmalarda, kentler arasında nüfusun en hızlı arttığı yerlerdeki oranlarda, intihar, boşanma ve suç oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Karasu, 2008).

Kentin sebep olduğu düşünülen davranış örnekleri, toplumun fizikî, kültürel ve ekonomik yapısından dolayı suçun daha kolay işlendiği alanlar olarak bilinir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, yapılan ilk çalışmalarda Chicago Okulu tarafından yapıldığı bilinir. Suçun Kent ile ilişkisine yönelik sosyolojik teorileri; Chicago Okulu tarafından yapılan çalışmalarda; 1-ekolojik yaklaşım, 2-anomi 3-kültür çatışması olarak sıralanabilir.

3.2.1.1. Ekolojik yaklaşımlar

Chicago Okulu olarak ün kazanan sosyolojik akım, suçun nedenleri olarak biyolojik, psikolojik faktörleri reddetmiş ve aynen insanın bütün diğer davranışları gibi suçunda, ancak bireyin içinde yaşamış olduğu çevre ve sosyolojik değişkenliklerle açıklanabileceğini belirtmiştir. Sosyoloji ve kriminoloji alanlarında yeni metotlar kazandıran Chicago Okulu'nun temel noktası insan davranışlarını belirlediği iddia edilen bütün genetik ve biyolojik iddiaları ret etmesi, insan davranışları üzerindeki asıl etkinin bireyi çevreleyen fiziksel ve sosyal çevre olduğunu öne sürmeleridir. Bu görüşe göre, insanın maddi çevresini oluşturan mekânlar, insanın davranışlarını ve yaşamını etkilemesinin yanında biçimlendirdiği de iddia edilmektedir. Chicago Okulu kenti, içinde yaşayan insan için modern yaşam alanı olarak görmüştür. Chicago Okulu, bilim adamlarını sahaya indirmiş ve bireyi kendi doğal çevresinde incelemeye başlamıştır. Bu gün var olan pek çok kriminoloji teorisinin temelini Chicago Okulu oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma göre her şeyin doğal olarak görülmesi, tabiatta canlıların birbiriyle çatışması, uyum içinde yaşaması göz önünde bulundurularak, insanların da kent içinde tabiatın kurallarına benzer kurallar içinde yaşadıklarını iddia ederler. Doğada var olan sistem ve düzenin, kentsel mekânlarda insanlar tarafından da tekrar edildiğini belirtirler (Dolu, 2011, s.209).

Ekolojik yaklaşıma göre, fertlerin kent alanlarına yayılımı, egemenlik ve üstünlük kurma mücadelelerinin bir sonucu olmuştur. Aynen doğada var olduğu bilinen çeşit veya çeşitlerin diğerlerine egemen gelmesi gibi görülmüştür. Bu nebatat topluluğunda hâkimiyet, genel olarak, değişik türlerin ışık için yaptıkları veya verdikleri mücadelenin bir sonucu olmaktadır. Işığa kolay ulaşan nebatatlar hızlı ve

kolay gelişmekte, diğer nebatatlar üzerinde egemenlik kurmaktadır. Kentlerdeki durum ise, egemenliğin merkezini temsil eden kent merkezi, gelir düzeyi yüksek olan gruplarının elindedir. Kent merkezinde bulunan yapıların kira ve emlak fiyatlarının yüksek olması bu durumu ortaya çıkarmıştır (Karasu, 2008).

Ekolojik yaklaşımın öne sürdüğü bir başka konu ise, kentsel mekânlardaki hayatın bir hayat şekli olarak ayrıyeten ele alınmış olmasıdır. Kentsel alanlar yalnızca insanların hayatlarını idame ettikleri bir alan değil, aynı zamanda insanları bir dantela gibi işleyen, onlardan etkilenen, içtimai kültürel ve ekonomik bileşenleri içerisinde toplayan mekânlara olarak görmüştür göstermiştir. Kültür çatışmasının toplumdaki ortak davranış tarzlarının dışına çıkılmasına, sapma ve suça neden olacağı söylenir. Chicago Okulunun önemli temsilcilerinden olan Louis Wirth kentleşmeyi bir düşünce ve şahsiyet sorunu olarak ele almıştır. İnsan davranışlarının ancak baskın kültüre ait normlar ve değerler sisteminden saptığı zaman toplumsal sorunlara dönüşeceğini, suç ve sapma teşkil eden davranışlarda da artış olacağını belirtir (Dolu, 2011, s.214).

Ekolojik yaklaşımın 20. yüzyılın hemen başlarında ABD kentlerinde yaşanan durumlar ve 1. Dünya Savaşı'nın meydana getirmiş olduğu sıkıntılar, içki yasağının getirilmesi, 1929 yılında meydana gelen ekonomik kriz gibi konularla ilgilenmişlerdir. Bu çalışmaların sonunda; suçların artması, ahlaki çöküntülerin varlığını ve suç çeteleri gibi olumsuzlukların varlık sebeplerini de ortaya çıkarmışlardır (Demirbaş, 2001, s.132)

3.2.1.2. Anomi yaklaşımları

Suçun kent ile ilişkisini araştıran bir başka teori ise, Durkheim ve Merton tarafından oluşturulan anomi teorisidir. Anomi, şahsın kent alanlarında yaşamış olduğu sıkıntılar ve girmiş olduğu açmazlar sonrasında anomi yaşamamasını, tüm bu süreçlerin sonucunda da kişinin suça yönelişini anlatmaktadır. Anomi, burada kuralsızlığı (normsuzluk) ifade etmektedir. Burada toplumda kültürel ve toplumsal yapı gereği gibi bütünleşmemiş, hatta bütünleşme sırasında sorunlar ve problemler üretmiş ise bu durum anomiyeye, bir başka anlatımla, kuralların çökmesine yani kuralsızlığa doğru bir gidişat ortaya çıkar (Demirbaş, 2001, s.126).

Merton, sistematik bir yaklaşımla sapmış bir davranışın sosyo-kültürel nitelikleri üzerinde durmuştur. Ona göre toplumda üyelerin belli bir amacı olduğunu, üyeler

tarafından belirlenen meşru hedef ve amaçların olduğunu, bunların bir bütün olarak ve hiyerarşik bir şekilde sıralandığını, lakin bu durumu herkesin gayelerini uygulamada aynı muvaffakiyeti süründürmediğini, bu gidişatın ise, sapıcı davranışlara zemin oluşturmuştur. Yasal zeminde amaç ve gayelerine erişemeyen fert ve fertler, kendilerini dışlanmış, itilmiş ve ötekileştirilmiş olmanın ağırlığını kaldıramayacağından kuvvetle muhtemel sapkın davranışlar olarak addedilen suç yönelim şekline bürünecektir. Kent mekânlarına gelen köylü değer yargılarına haiz bir ferdin kentle bütünleşme ve alışma aşamasında yaşadığı sorunların bir neticesi olarak da karşımıza çıkan durum anomali olarak isimlendirilir. Merton anomisinin oluşmasında ailenin de rolü üzerinde durur. Özellikle alt sınıf ebeveynlerinin çocuklarına başarıya ulaşmada yasal olmayan yolları gösterdikleri, kendi başarısızlıklarını çocuklarına yansıttıklarını iddia eder (İçli, 2007, s.94-97).

Kişi, içinde yaşamış olduğu şehir ve toplumla uyum sağlamada sorunlar yaşamış ise, kentteki işgücüne katılım noktasında sorunlar yaşamışsa ve bu sorunları bir çözüme ulaşmadığı sürece kişi yeni arayışlar içerisinde olacaktır. Bir sonraki aşamada kişi, uyuşturucu ve alkol alışkanlığı edinerek, suç işleme vb. sapkın davranışlar geliştirebilir (Karasu, 2008).

3.2.1.3. Kültür çatışması yaklaşımları

Bu kavram ilk kez Amerika’da kullanılmıştır. Burada bulunan göçmenlerin ülkede artan suç oranlarından sorumlu tutulması sonucunda bu kavramdan bahsedilmiştir. Daha sonraları bu teorinin ileri gelenlerinden olan Sellin bu bakışın yanlışlığını iddia ederek teoriyi geliştirmiştir. Sellin’ göre göçmen, iki kültürlü bir yapı içerisinde. Burada anavatanında ve göç edilen ülkede olmak üzere iki kültür arasında kalmıştır. Göçmenin karakteri anavatanındaki kültürüne göre oluşmuşsa da, göçmen geldiği ülkenin şartlarına hep yakınlaşmak gibi bir eğilime sahiptir. Çatışma, farklı iki kültürün birbirini dışlamaya başlamasıyla başlar. Bu teoriye göre, kültür çatışmasının içerisinde olan yabancı işçiler, göçmenler, azınlıklar suça daha yatkındır. Teorinin çıkmazı burada suçluluğu, sadece azınlıklar, göçmenler, yabancılar bakımından sınırlı bir biçimde ele almış olmasıdır (Demirbaş, 2001, s.125).

3.2.2. Kentsel yoksulluk

Hayatlarını devam ettirecek düzenli bir gelirden ve bireysel ya da kurumsal destekten yoksun olanların suç istatistikleri içerisinde görülme oranlarının yüksekliği, toplum içerisinde ki zayıf konumları nedeniyle yargı önüne çıkarıldıklarında, cezalandırılmaları daha kolay olmaktadır. Araştırmacıların 18.yüzyıl Londra'sındaki suç sorunuyla ilgili verdikleri bilgilerin, Fransız Devrimi'nin yarattığı panik duygusu, araştırmacılarının ön yargıları gibi nedenlerle abartılı görülse de, sürekli bir işi ve kendisine ait bir maddi varlığı olmayan insanların hayatlarını gayrimeşru yollarla sağladıkları yönündeki düşüncelerin ve varsayımların anlaşılabilir bir tarafının olduğu söylenebilir. Gözlemlerinin abartılı olduğunun yanında, mülksüzlerin suça ilişkin gerçek davranışları hakkında da bilgi verilmektedir. Ticari genişleme, çitleme hareketi ve Sanayi Devriminin ilk yıllarının hep darağacının gölgesinde meydana geldiğini söyleyen Thopson, yoksulların da bu dönemde sefalet ve yetersiz koruma önlemleri nedeniyle suça itildiğini, küçük esnaf ve ustaların ise borç nedeniyle, hapis korkusuyla suça yöneldiğini belirtmektedir (Thopson, 2006, s.94-100).

18.yüzyılın sonlarından itibaren Foucault Fransa'da, şahsa karşı fiziksel saldırıların azalmaya, mülkiyete karşı suçların ise artmaya başladığını belirtmektedir. Bu artış "yasadışı" karşısında farklı bir politik tepkinin gelişimi içerisinde değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, eski rejimde her toplumsal tabaka "hoş görülen bir yasadışı marjına" sahiptir. Bu yasadışı bireylere ve topluluklara tanınmış ve onların hayatları için vazgeçilmez ayrıcalıklar olarak meydana çıkmıştır. Yasadışı yasal düzenlemelere kitlesel olarak fiilen uyulmaması ve iktidarın da bunları dayatma konusunda kendisini bulması şeklinde ortaya çıkmaktadır. En yoksul sınıflar; kaçakçılık, hayvan otlatma ve odun toplama gibi konularda elde ettikleri "hoşgörü" alanını daraltmaya yönelik her teşebbüse ayaklanma yoluyla cevap vermişlerdir. Fakat 18.yüzyılın ikinci yarısındaki kapitalistleşme süreci içerisinde, genel oluşan zenginlik ve artan nüfus sonucunda özel mülkiyeti korumaya yönelik hassasiyet artmıştır. Odun toplama hakkı ve hayvan otlatma hakkı gibi haklara yönelik yasadışı, özel mülkiyetin öne çıkmasıyla birlikte mallara yönelik yasadışı dönüşmüştür. Burjuvazi açısından gerek toprak mülkiyetine, gerekse de içerisinde korunması gereken hammadde, alet, edevat ve mamul eşyalar bulunan limanların, ambarların ve atölyelerin çoğalmasıyla önem kazanan ve hırsızlık imkânlarını da artıran endüstriyel

mal varlığına yönelik saldırıların şiddetle cezalandırılması gerekliliği ortaya çıkarmıştır (Foucault 1992, s.92-100).

Tarihçiler yoksullukla suçluluk arasındaki farkı genellikle özel mülkiyetin korunması kaygısını güderek ele almış ve yoksulların kontrolü perspektifiyle incelemişlerdir. Sanayi devriminin ilk dönemlerinde yoksulların önemli bir bölümünün sefalet ve yokluk koşulları içerisindeki yaşamları, kapitalizm öncesi sahip oldukları bir takım yararlanma haklarından ve toplumsal koruma önlemlerinden yoksun kaldıkları ve kentlerdeki liman, ambar, atölye ve fabrikalarda artan hırsızlık olanaklarının onların bazılarınca geçimlerini desteklemek amacıyla kullanıldığını belirtmişlerdir (Gölbaşı, 2008, s.98).

Gelişmiş ülkelerde 20.yüzyılın son 30 yıllık diliminde suç oranlarındaki hızlı artış “yeni yoksulluk” kavramını da gündeme getirmiştir. ABD’de polise intikal eden, 100.000 kişiye düşen şahsa karşı suç oranı 1960’da 160,9, 1965’de 200,2, iken 1970’de 363,5’e, 1975’te 487,8’e, 1980’de 596,6’ya yükselmiştir. 1991’de 758,1 ile zirveye ulaştıktan sonra düşme trendine girse de 2005 yılı itibarıyla hala 469, 2 gibi 1960’lı yıllara göre çok yüksek bir orana ulaşmıştır. Mala karşı suçlarda ise 100.000 kişiye düşen suç sayısı 1960’de 1726’3, 1965’te 2248,8, 1970’de 3621, 1975’de 4810,7’dir. 1980’de 5353,3 ile zirveye ulaşmış 1991’e kadar aşağı yukarı bu oranda kaldıktan sonra düşme trendine girdiği görülmektedir. İngiltere ve Galler’de 20 sterlin altında zarara yol açan suçlar hariç bırakılmak üzere 1960’da 100.000 kişiye düşen toplam suç sayısı 1742 dir. 1965’te, 2598, 1970’te 3221, 1975’te 4283, 1980’de 5119, 1985’de 6885 ve 1991, 1992-1993 yıllarında zirveye ulaşarak sırasıyla 10.007, 10535 ve 10369 olarak gerçekleşmiş, ardından 90’lı yılların ortasından itibaren hafif oranlar da düşmeye başladığı görülmektedir (Gölbaşı, 2008, s.99). Suç oranlarındaki artışı Bauman; refah devletinin terk edilmesi ve artık yedek işgücü olarak değil bir fazlalık olarak görülen yeni yoksulların tüketim toplumuna verdikleri tepkiye bağlı olarak açıklamaktadır (Bauman, 2000, s.59).

Batı’da 1960’lılardan itibaren başlayıp günümüze kadar devam eden geleneksel ailenin ve değerlerin çözülüşünü ve gençliğin ve gençlik kültürünün gittikçe özerkleşmesini Hobsbawn bir “kültürel devrim” olarak adlandırmaktadır. Boşanma, nikâhsız yaşama, evlilik dışı çocuk doğurma, cinsler arasındaki ilişkide, gençlik kültürünün yükselişi ise kuşaklar arasındaki ilişkideki krizin ve olumsuzlukların belirtileri olarak görülmektedir. Her iki durumda da teknolojik değişimin hızının

gençliğe, bu hıza uyum sağlaması daha güç olan yaş grubu üzerinde avantaj sağlaması gibi etkenler de önemli olmaktadır. Bununla birlikte tüketim toplumunun kişisel arzuları, egoyu yücelten bireyciliğe de bağlanabilir (Gölbaşı, 2008, s.102).

20.yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen bu kültürel devrimi Hobsbawn, “bireyin toplum karşısında kazandığı zafer ya da, geçmişte insanların toplumsal kumaşını dokuyan ipliklerin kopması” olarak belirtmektedir. Geleneksel değerlerin yerini yeni değerler ya da akılcı bir duruş değil, hiçbir kural ve kaidenin olmadığı, olması gerekene dair hiçbir mutabakatın bulunmadığı, dünyanın bir bölümünde “insanların toplumsal varlıklar olarak değil yan yana yaşadıkları” bir durum olarak ele almıştır. Hobsbawn’a göre, dünyanın kalkınmada geri kalmış ülkelerinde aile, geleneksel değerlerini ve dayanışma ilişkilerini muhafaza etmişlerdir (Gölbaşı, 2008, s.103).

Bahsedilen bu tablo kalkınmasını gerçekleştirmiş ülkelerdeki süreci yeterince tasvir etmektedir. Dünya nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturan ülkelerde, en temel insani ihtiyaçlarını bile karşılamayan ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerde, küçük bir azınlık hariç tüketim toplumunun etkilerinden bahsetmek olanaksızdır. Türkiye azgelişmiş ülke özellikleri de göstermekle birlikte, göreceli olarak refahı daha yüksek ülkelerde her ne kadar tüketim düzeyleri gelişmiş ülkelere düşük olsa da, kitle iletişim araçlarının ve reklamlarla yayılan mesajların toplumun büyük bir bölümünü de etkilemiştir. Bireycilik, kalkınma da geri kalmış ülkelerin yurttaşları arasında gelişmiş ülkelerdeki ölçüde bir zafer kazanmış olsun ya da olmasın, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla bu ülkelere empoze edilen “yapısal uyum programları”nın ideolojik dayanağı olan neo-liberalizmin temel değeri olarak kendini göstermektedir (Gölbaşı, 2008, s.103).

3.3. Kentleşmenin Suça Etkisi

Kent ve kırsal bölge suçluluğu arasındaki farkı Sutherland, içtimai ve ayrı sosyal teşekküllerin tezahür ettiğini ifade etmektedir. İçtimai dinamiklerin, illegal olan ilişkilerin, normlara aykırı davranışlar ve sosyal kontrol faktörünün yokluğu, başka grupların içinde örgütlenmiş suçlu sosyal tiplerin ve suç kültürünün buna sebep olduğunu Clinard belirtmektedir. Ayrıca, kentler, bazı suç tiplerinin işlenmesine elverişli yerleri içinde barındırmaktadır. Kırsal bölgeler de ise bazı belli suçların işlenmesi için gerekli olanaklardan mahrum olduğunu da belirtmektedir.

Kentlerde suçlular geleneksel kurallar dışında bir kültür örgütlenmesi yapar. Kentleşme arttıkça suç faaliyetleri arasında şebekeleşme de artar. Köy suçlularının çoğu grup tipi olmaktan çok bireysel tipleri teşkil ederler. Çünkü kentte suç işlemek daha zor hale gelmiştir ve birlikte hareket edilmesi gerekmektedir. Heterojen kent yapısı bir sosyal suçlu tipi yaratır; bu tipi suç tekniği, argosu, belirli ve gelişme gösteren bir hayat öyküsü karakterize eder. Böylece küçük kent bölgelerine ait suçlular, yoğun olarak kentleşmiş bölgelerin suçlularının aksine, cezaevine girmeden önce belirli sosyal suçlu tiplerini oluşturmazlar. Türkiye’de 1964-68 yılları arasında Ereğli’de sanayileşme sürecinin suç oranları üzerindeki etkisini inceleyen araştırmasında; Dönmezer, 1965-66 yılları arasında suç oranının %30 artmasının nedeninin sanayi işçilerinin nitelikleri olduğunu ifade etmiştir. Dönmezer’e göre suçluluğun artma nedeni sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan organizasyon eksikliğidir (Dönmezer, 1994, s.144).

Suç sosyal bir uyumsuzluk ve karışıklık göstergesidir, sosyal uyumsuzluklar ise durağan bir topluma göre hareketli toplumlarda ve hareketli olarak geçen devirlerde suç daha fazla meydana gelir. Hareketlilik toplumsal hayatta, sosyal gelişme ile bir aradadır. Bu sebepten ötürü hayatı sakin ve durağan ölçüler içinde geçen küçük köy ve kırsal çevrelerde, büyük kentlerin hareketliliği içinde geçen hayatlarına göre daha az suç işlendiği söylenebilir (Dönmezer, 1994, s.49).

Yapılan çeşitli araştırma ve çalışmalarda ABD’de, suç oranının artması yerleşim yerlerinin büyümesine paralellik göstermiştir. 1994 yılı verilerine büyük kentlerdeki suç oranlarının kırsal ve küçük kentlere göre daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalarda, metropoliten bölgelerde işlenen suç oranlarının, küçük yerleşim yerlerinden 79 kat daha fazla, kırsal alanlardaki yerleşim merkezlerinden ise 300 kat daha fazla olduğu görülmüştür. Amerika’nın iç güvenlik teşkilatları tarafından yapılan benzer çalışmalarda büyük kent olarak tabir edilen yerleşim merkezlerinde 100 bin kişiye düşen suç oranı 1.782, küçük ölçekli kent merkezlerinde bu oran 996, kırsal alanda ise daha da düşük çıkarak 568 olduğu görülmektedir. Yapılan karşılaştırmada nüfusu 250 bini aşan 56 kent ve nüfusu 10 bini aşan 2.119 kent karşılaştırılmış sonucunda ise nüfusun fazla olduğu kentlerde cinayetlerin 3 kat, tecavüz vakalarının 4 kat, hırsızlık olaylarının ise 6 kat daha fazla olduğu belirtilmiştir (Karasu, 2012) .

Suçların kent ve kırsal bölge olarak ayrı ayrı dağılımına bakıldığında, kırsal bölgede daha çok ilk defa suç işleyenlere rastlanıldığı halde, kentlerde ilk defa suç işleyenlerin oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Kırsal bölgede ise suç işleyenlerin büyük bir çoğunluğunun aynı bölgede oturduğu, kentlerde suç işleyenlerin ise büyük çoğunluğunun kırsal bölgede doğup kente göç etmiş kişiler olduğu anlaşılır (Dönmezer, 1994, s.181).

Kentsel mekânlar genelde suç işleme niyeti olan insanların çok rahat bir şekilde emellerine ulaşma fırsatı sunmaktadır. Kentlerin kalabalık olmaları, toplumun yardımlaşma şuurunun yok oluşu, etik ve ahlaki duyarlılığın erozyona uğraması, çalıntı malların, kolay elden çıkmasını sağlayacak alıcıların çokluğu, ulaşım imkânlarının ucuzluğu ve kolaylığı, kentin birbirinden kopuk, kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda tamamen ayrı bölgelerden oluşması, saklanmanın kolay olması gibi avantajlar bulunmaktadır (Karasu, 2012).

Fiziki ve maddi köklü değişim ve değişiklikler mevcut ilişkiler düzenini sarsmakta ve normlara aykırı davranış türlerinde artış ortaya çıkmasına müsait ortam sağlamaktadır. Kentleşme suçun nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kentler, nüfusun yoğunluğu sebebiyle kontrolü azaltan anonim bir çevre yaratır. Köylerde insan davranışı örf ve adet ile tanzim edilirken, kentlerde bu hukuk tarafından sağlanır. Bundan dolayı kentlerde kırsal alanlara oranla daha fazla suç işlenmektedir. Aşırı nüfus yoğunluğu ile şiddet arasındaki ilişkinin birbirine bağlantılı olarak artışı da görülmektedir. Yerleşim yerlerindeki insan yoğunluğunun belirli bir düzeyi aştığı durumlarda saldırgan davranışların ve suç işleme eğilimlerinin arttığını belirten, sosyolog ve kriminologlara göre suça neden olan etkenlerden biri de çevre koşullarıdır. Suçu sosyal ilişkilerin ürünü sayan kriminologlar, sosyal ilişkilerin değişiminin (kültür değişimi) suça sebep olduğunu ileri sürmüşlerdir. Kentleşmenin yarattığı kültür değişimi sonunda suçluluk kendini şu şekilde ortaya koymaktadır.

a) Kentleşme yeni faktörler yaratmakta, toplumda yeni ilişkiler teşekkül etmektedir. Kentleşme köyden göç eden insanların ferdileşmesi, egoistleşmesi sonucunu doğurur. Bu durum özellikle devamlı iş imkânı bulamayan, bir meslek sahibi olamayan nüfus için geçerlidir. Bunlar kurallara baş kaldıran davranışlarda bulunmaya daha yatkındırlar.

b) Kentleşme sosyal kontrol mekanizmasını yok eder. Kentlerdeki akıcılık, nüfus değişimi, devamlı ikametgâh değişimi, suç işlenmesini önleyecek mekanizmaların yok olması sonucunu doğurur. Örneğin, komşuluk ilişkilerinin kalmayışı, mahallede birliğin yok oluşu, din adamlarının etkinliğinin kalmayışı, kişinin suç yolundaki eğilimlerini engelleyici mekanizmalarının da ortadan kalkışı anlamına gelmektedir.

c) Kentleşme geleneksel yapı değişimine yol açar. Geleneksel yapı değişimi, din, aile, ahlak, vs. değerler sisteminin değişmesi demektir. Bu değişimler, kültürel yönden heterojen bir yapının oluşması ve bunlar arasındaki çatışmayı ifade eder. Bu oluşum, kişinin ferdiyetçiliğine, toplumsal disiplin dışına çıkmasına, değişik grup çatışmalarına ve kent tipi suçlu oluşumuna yol açabilir.

d) Özellikle endüstrileşen toplumlarda kentleşme, yeni menfaat gruplarının, yeni sınıfsal yapının doğmasına yol açabilir. Kentleşme menfaat ihtilaflarına ve çatışmalara yol açar. Bu ihtilaflar ise suça neden olabilir.

e) Kentte yerleşik kültür ortamıyla, kente göç edenlerin beraberlerinde getirdikleri kültür arasında çatışma çıkabilir. Yeni kültüre uyumsuzluk, bu kültüre direnmeyi, başkaldırmayı, kültürel çatışmanın suça dönüşmesini doğurabilir.

f) Kentlerde insanları, yeteneklerinin dışında bir hayata özendirerek örnekler, servet farkları ve çeşitli eğlence yerleri vardır. Bu imkânlara ulaşamayacağını anlayan insanlar kanun dışı yollara başvurarak kolay para kazanmaya çalışabilirler. (Özek, 1973).

Kültür değişimi ve ihtilafı suç sebebi değilse de, suçluluk etkenlerinin güç kazanmasına, suçluluğun büyümesine yardımcı ortamı oluşturabilen unsurlardır. Kültür ihtilafı ve değişimi konusunu Türkiye'deki kentleşme açısından ele aldığımızda; sanayileşmeye dayanmayan bir kentleşme türünde, kentin fonksiyonel yapısı ne kadar değişirse de, nüfus artışı o kentlerdeki kültürel yapıyı etkilemektedir. Özellikle kalabalıklaşma, eski içine kapanık mahalle yaşantısının yok oluşu, komşuluk ilişkilerinin sona ermesi, sosyal kontrol mekanizmalarının etkinliğini zayıflatmaktadır. Aynı apartmanda oturanların birbirini tanımadığı bir ikamet biçiminde suçlu olmak suçlu olarak tanınmak anlamına gelmemektedir. Suçluların saklanması, toplumsal denetimden kaçması kolaylaşmakta, birey anti sosyal davranışlarını toplumsal bir baskıyla karşılaşmadan gerçekleştirebilmektedir. Değişen toplumda, kültür değişimi,

kültür ihtilafına, çatışmalara ve birçok yasal olmayan davranışın toplumca kötü görülmemesine sebep olmaktadır (Özek, 1973).

Kentsel alanlar, her şeyden çok bireylere daha rahat ve serbest hareket etme fırsatını ve özgürlüğünü aslında başına buyruk davranma fırsatını vermektedir. Bu başına buyruk hareketin özünde toplum tarafından sağlanan oto kontrolün yokluğu gelmektedir. Bu şartların zahirinde kişi için olumlu olsa da kent ve toplum için sıkıntı olabilmektedir. Kır yaşayışın hâkim olduğu toplumlarda var olan intizamın geleneklerin ve toplumun kontrol etmesi kentte mümkün olamaz. Kırsal mekânlarda olacak olan şiddeti önceden tahmin etmek mümkündür. Kırsal mekânlarda genellikle şiddet, törelerin titizlikle belirlediği eylemler olabilmektedir. Töreler ne zaman şiddet uygulanması gerektiği konusunda belirleyiciliğe sahip olabilmektedir. Kentte bu hâl geçerli değildir (Ünsal, 1996).

Luchini, kişinin ruhsal dengesi üzerinde olumsuz etki oluşturmasını, kentte harcamanın özendirilmesini ve reklamların çekici kılmasına bağlamıştır. Tüketim, harcama ve reklam fert üzerinde sürekli baskı oluşturmaktadır. Aynı düşünceyi paylaşan Bauman'a göre, fert için harcama; tüketime eklendiği aşamada rahatlama nedenidir. Diğer taraftan giderek artan tüketim baskısı daha çok kimseyi gelecek ve olumsuz etkileyecektir.. Mutlak bir objeye sahip olmak veya bir yaşam tarzını sürdürme, mutluluğun tek sebebi hatta insan onurunun olmazsa olmazı olarak değerlendirilir. Bu aşamada harcıyıp tüketen ile harcama durumu olmayıp tüketmeyen arasında geniş ve büyük uçurumlar inşa edilmekte, kenttin varlıklarının tüketimi ve bölüşümü sırasında çatışma ihtimali ve şiddet eğilimleri baş gösterecektir (Bauman, 2000, s.60).

Kent mekânlarında görülen yoğun trafik, ulaşım zorlukları, çevre kirliliği, maişet kaygısı, işsizlik, alınan hizmetlerin yüksek maliyetleri, ekonomik bunalımlar gibi meselelerin varlığı fert ve fertlerin psikolojisinde menfi tesirlere sebep olarak şiddet eğilimi olanların suça yönelme oranını yükseltecektir (Karasu, 2012). Yaşanan yüksek enflasyon, işsizliğin geçici değil yapısal bir niteliğe sahip olarak görülmesi, yoksulların yedek emek gücü olarak değil, fazla nüfus olarak görülüp kendi kaderine terk edilmesi, sosyal devlet uygulamalarından uzak olunması, acımasız tüketim toplumu çarkları arasında sıkışan birey ve toplum şartlara karşı tepki vererek hoşnutsuzluklarını göstermektedir. Bu hoşnutsuzluklar bazen suç olarak ortaya çıkar (Gölbaşı, 2008, s.106).

Kentte yaşayanların etnik farklılıkları, toplumsal yabancılaşma, kültür bunalımı ve çatışması, yeterli olamayan eğitim, gelir dağılımının adil olamayışı kentte gerilim ve şiddetin oluşmasına ön ayak olabilmektedir. Bunun yanında dış politik etkiler, sosyal sınıfların önündeki siyasal ve toplumsal engellerin varlığı, kentleşme ve konut politikalarının yetersizliği, kültürel ve kentsel bütünleşmeye yönelik aktivitelerin azlığı, yasa ve namus olgularının farklı anlaşılması, kente sunulan emniyet hizmetlerinin yetersizliği, kentte yaşanan gerilim ve şiddetin şiddeti üzerinde önemli etkilere sahip olabilmektedir. Kentsel değişimlerin fazla olduğu, nüfus artışının sağlıklı ve yoğun olduğu kentlerdeki insanlar daha gergin bir yapıya sahip olmaktadır. Bu kentlerde intihar vakaları, boşanma ve suç oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer taraftan artan suç ve şiddetin tümüyle kentsel yaşama bağlanmayacağı gibi, suçun birçok sosyal, ekonomik ve toplumsal olumsuzluğun iç içe geçtiği normalin dışında olan sebepleri de olabilmektedir (Karasu, 2012).

Hızlı toplumsal değişim ve özellikle Batı Avrupa ve Amerika'da 19. Yüzyıldaki kentleşme suçlu davranış kalıplarını değiştirmiştir. 19. yüzyıl düşünürleri kentleşmenin ve endüstrileşmenin geleneksel yaşam tarzını değiştirdiğini ileri sürmüşlerdir. Marx ve Engels kent yaşamının suçluluk üzerine etkisini inceleyen bu araştırmacılar arasındadır. Ekonominin suçlu davranış üzerinde daha etkili olduğuna değinmişlerdir. İngiltere'deki 'İşçi Sınıfının Durumu' adlı eserinde Engels, kent hayatının sebep olduğu genel ahlak bozukluğunun suç oranını artırdığını belirtmektedir. Buna örnek olarak da çok kötü koşullarda yaşayan işçi sınıfının oturduğu yerlerde suç oranının yüksek oluşunu göstermektedir (Gölbaşı, 2008, s.62).

Engels işçi sınıfının işlediği suçları, onların çalışma ve yaşam koşullarının yaratmış olduğu fiziksel ve zihinsel sorunlarla birlikte değerlendirmektedir. İşinden yorgun ve tükenmiş bir durumda dönen, evi rahatsız ve pis olan, yaşamının genel koşullarını ve yaşamını idame ettirecek geliri elde edebilmesinin rastlantılara bağlı olmasının verdiği belirsizlikleri unutmaya çalışan işçinin bulabildiği tek çare ve haz kaynağı, aynı zamanda onun için biricik sosyalleşme yolu olan alkol kullanımını artmaktadır. Bunun sonucunda çok sayıda işçi zihin ve beden üzerinde yıkıcı etkileri bulunan ayyaşlığa sürüklenir. Engels'e göre bu durumun sorumlusu yaşadığı koşullar üzerinde hiçbir irade gücü olmayan işçi değildir. Onu bir nesneye indirgeyenlerdir. İçkiye ek olarak, beslenme, barınma, çalışma gibi koşulların toplamının bir sonucu olarak işçiler

bedence zayıf, hazımsızlık çeken, bunların sonucunda da kuruntulu, melankolik, kolayca öfkelenen ve sinirlenen bir ruh haline bürünmektedir (Gölbaşı, 2008, s.63).

Engels “işçilerin ahlakı üzerinde büyük kentlerin yaptığı günahkâr etkiden” bahsedenleri, kentin aynı zamanda “kamusal zekâ üzerindeki zorlayıcı etkisi ile” işçi sınıfının ilerlemesine de hizmet ettiğini belirterek eleştirmektedir. Bununla beraber, özellikle ayyaşlığın ve fuhşun (kendi yaşadığı dönem içinde Londra sokaklarında 40.000 fahişenin olduğundan bahsetmektedir) yarattığı çöküntüyü de kabul etmektedir. İşçilerin içinde yaşadığı bu koşullar sonucunda onları anlık hazlara teslim olmaya ve toplumsal düzene saygı göstermemeye teşvik ettiği belirtmektedir (Gölbaşı, 2008, s.64).

3.4. Kentlerde Görülen Çeşitli Suç Türleri

Kentleşen toplumlarda, kas gücüne dayanan adam öldürme ve müessir fiil gibi suçlar azalmakta; mala karşı işlenen suçlar artmaktadır. Köylerde işlenen suçlardan biri olan çocuk düşürme veya öldürme, kentlerde çocuk aldırma şekline dönüşmektedir. Toprak ihtilaflarından kaynaklanan suçlar köye mahsustur. Kan davalarına bağlı suçlar köylerde işlense de, gecekondularda yaşayan kentlileşmemiş bireyler arasında da kan davaları ve töre cinayetlerine rastlanmaktadır. Köyde insanlar törelere bağlı olduklarından ve herkes birbirini tanıdığından, söz atma, sarkıntılık gibi suçlar fazla işlenmez. Trafik suçları kente mahsustur. Kent hayatının insanın sinir sistemi üzerine olumsuz etkisi nedeniyle daha gergin ve tahammülsüz olmaları da suça itici neden olabilmektedir (Soyaslan, 1998, s.126).

Aynı ülke içinde büyük kentler, küçük kentler ve köyler arasında suçların işlenme yoğunluğu, şekil ve türleri itibariyle aralarında büyük farklar bulunduğunu yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. 1952 yılına ait verilerde İngiltere’deki suç istatistikleri incelendiğinde; Londra’ya yakın ve nüfus yoğunluğu fazla olan şehirlerde suç oranlarının yüksek olduğu, ikinci olarak limanların ve sanayi kentlerinin olduğu, en düşük orana da tarım ve madencilik kentlerinde rastlandığı görülmüştür (Dönmezer, 1994, s.170).

Almanya’daki 1996 polis istatistiklerine göre kent nüfusu ile suç miktarı arasında şu tablo ortaya çıktığı görülmüştür (Demirbaş, 2001, s.199).

20.000 nüfusa kadar olan yerleşme yerleri.4991

20.000-100.000'e kadar olan yer. Yerleri.	8207
100.000-500.000'e kadar olan yer. Yerleri.	10.277
500.000 üzerinde olan yer. yerleri.....	14.150

Tabloda görüldüğü gibi nüfus yoğunluğu yüksek olan büyük kentlerde daha fazla suç işlenmektedir. Kentlerde işlenen diğer suç türleri;

3.4.1.Çocuk suçluluğu

Çarpık kentleşmenin getirdiği yetersiz imkânlar ve düzensizlik suç işlemede etken olabilmektedir. Göç nedeniyle meydana gelen kültürel farklılıklar, düşmanlık ve gerginlikler en fazla çocukları ve gençleri etkilemektedir. Yalnız başına veya ailesiyle kente gelen çocuk, renkli bir hayatı düşleyecek ve elde etmeye çalışacaktır. Fakat bu beklentileri yetersiz eğitim ve yetenek eksikliği gibi nedenlerle karşılanamayınca ve geleneksel aile normlarının zayıflaması ile bu boşluğu dolduracak bir kurumun bulunmaması, aile içerisinde var olan şiddet nedeniyle de çocuğun suça yönelmesi kolaylaşacaktır (Yörükoğlu, 1997, s.400). Hızlı sanayileşme ve kentleşme sonucunda, çocuğun iş hayatına erken yaşta karışması, onun çeşitli çevrelerle temasa geçmesi, ekonomik sorumluluğa vaktinden önce maruz kalması, okula gitmeyerek gerekli eğitimi alamamış olması, ailenin çocuk üzerinde gerekli kontrolü kuramaması çocuğu suça meyilli hale getirmektedir. Çocuğun manevi desteklerden de uzak olması da, çocuğun suça yönelmesini kolaylaştıracaktır (Dönmezer, 1994, s.297).

Eğitim ve suç arasındaki çeşitli neden-sonuç ilişkisine rağmen, pek çok kişi tarafından dile getirilen ise eğitimin suç miktarını azalttığıdır. Yetişkinler dışında gecekondulaşmanın yoğun ve sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu kent bölgelerinde çocuk suçluluğunun da daha fazla olduğu görülmektedir. Gecekondu bölgelerindeki ekonomik olumsuzluk, gençlerin ve çocukların yeterince eğitilmemesi çocukların suçlu olabilme ihtimallerini arttırmaktadır (Yörükoğlu, 1997, s.401). Gecekonduların nüfus yoğunluğunun fazla olması, ekonomik zorluğa bağlı olarak aile yaşamının iç içe olması, çocuğun okul yerine işe verilmesi suç işleme potansiyelini arttırmaktadır. Çocuğun eğitiminin aksaması, yaşam güçlükleri nedeniyle yeterli ilgi görmeyip disiplin ve eğitimin verilememesi, çocuğun kendisine ait dinlenebileceği, hayal gücünü ve düşünmesini geliştirebileceği, oyunlar oynayabileceği bir odadan

mahrum olması, çocuğun suçlu olabilme olasılıklarını arttıran etkenler arasında sayılmaktadır (Hancı, 1999).

3.4.2. Kadın suçluluğu

Sanayileşen bir bölgede suçluların cinsiyet yönünden ayrılmaları, kadın ve erkek suçluluğun birbirine olan oranı gözden geçirilmelidir. Çünkü sanayileşen ve kentleşen bölgelerde kadın suçluluğu artma yönündedir. Geleneksel değerlerin terk edildiği bir kent ortamında kadın üzerindeki sosyal kontrol mekanizmalarının etkisiz kalması kadın suçluluğunun artmasıyla sonuçlanmaktadır (Dönmezer, 1994, s.140). Simon, Amerika'da kadınların gittikçe artan oranlarda olmak üzere mülkiyete karşı suç işlediklerini açıklamaktadır. Kadınların iş gücü içerisindeki oranlarının artışı, suç işleme fırsatlarını da artırmaktadır. Kadınlara açık olan suç işleme imkânları arttıkça, sapıcı davranışları ve işledikleri suç tipleri gittikçe erkeklere benzemektedir. Çocuk düşürme, yeni doğan çocuğu öldürme, zehirleyerek adam öldürme ve hakaret gibi tipik kadın suçlarının yerini; büyük mağazalardan hırsızlık, çek suçları, dolandırıcılık, çocuklara karşı kötü muamele, küçükleri fuhşa teşvik, uyuşturucu maddeler ticaretinde yer alma, suça yataklık, gibi suç türleri almıştır. Kadınların, tipik erkek suçluluğu çerçevesinde yer alan terörizm ve organize suç örgütleri içerisinde de yer aldıkları görülmektedir (Dönmezer, 1994, s.128).

3.4.3. Siyasal suçluluk ve terörizm

Mağdur seçimi çok boyutlu, çok yönlü bir sosyal sorun olan, nedenleri ve yayılımı ortaya çıktığı yapının sosyo-kültürel, ekonomik ve politik özelliklerine göre farklılıklar gösteren terörizmin sosyal yapı ile ilişkisinde, sosyal değerlerdeki hızlı değişimler, toplumda artan sapsmalara ve uyuşmazlıklara neden olabilmektedir. Bu değişim döneminde yaşanan sıkıntı, buhran ve kaoslar, hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte, hem de onların toplumu etkilemelerine neden olmaktadır (İçli, 2007, s.255).

Dönemimizde sanayileşmenin oluşturduğu karmaşık sosyal yapı da kişilerin şiddete yönelmelerini kolaylaştırmıştır. Özellikle hızlı ve plansız şehirleşme ile göç olguları sonucu görülen kültür değişimleri ve sosyal çalkantılar suça olduğu kadar şiddet kullanımına da katkıda bulunmaktadır. Sosyal gelişme yanında iç ve dış göçler ile birlikte ortaya çıkan hızlı nüfus artışıyla toplumun yaşantısına yeni kültür grupları eklenmekte ve bu gruplar arasında bütünleşmenin sağlanamaması da yeni bunalımlara

kaynak teşkil etmektedir. Belirtildiği gibi kırdan kente hızlı ve plansız yapılan göçler, kentin yapısında önemli değişimler ortaya çıkarmıştır. Bu durum sosyal yapıda bazı gerilimler, çatışmalar ve zıtlıklara yol açan fonksiyon bozulmasını ortaya çıkarmaktadır (İçli, 2007, s.256).

Türkiye 1923-1950 yılları arasında durgun bir sosyal yapıya sahiptir. Ancak 1950'lerden itibaren çok partili dönemin başlaması ile birlikte tarımda makinelerin giderek artan oranda insan gücünün yerini alması ve köylerden büyük şehir yoğun nüfus akımı görülmeye başlanmıştır. Böylece 1950 sonrasında Türkiye'de görülmeye başlayan gecekondulaşma, 1980 sonrası iyice artmaya başlamış ve bu süreç 1990'lı yıllara gelindiğinde ülkenin sosyal, kültürel siyasal ve ekonomik yapısını etkileyecek boyutlara ulaştığı görülmektedir. Köyden kente göç eden Anadolu insanı, kültürel açıdan yabancılaşma duygusu çekmenin yanında, yoksulluktan da kaynaklanan nedenlerle kendini çaresiz, sahipsiz ve yalnız hissetmektedirler. Bu insanlar kendilerine kucak açan, değer veren ve onlara bir kimlik veren oluşumlara yönelirler. Bu bir dini grup, siyasal bir parti ya da bir terör örgütü de olabilmektedir (İçli, 2007, s.257).

1950-1970 yılları arasında, Güney Amerika ülkelerinde siyasal iktidarlara karşı terörist gruplar, kırsal bölgelerde güçlenerek, kentleri kuşatma stratejisini benimsemişlerdir. Fakat kırsal gerillacılığın yerini Che Guevera'nın Bolivya tecrübesi sonrasında kent gerillacılığı aldığı görülmüştür. Kent gerillacıları hangi ideolojiyi benimsemiş olurlarsa olsunlar büyük yerleşim merkezlerini tercih etmeye başlamışlardır. Bunun yanında siyasal iktidarları yıpratmak için de büyük kentleri üs olarak kullanmaya başlamışlardır (Keleş ve Artun, 1982, s.33).

Siyasal şiddet eylemcilerinin genellikle kentleri hareket alanları olarak seçmelerinin arka planında şu amaçların varlığından bahsedilebilir.

a) Büyük yerleşim ve toplumsal hareketlilik birimleri olan kentlerde, eylemler daha kolay yapılabilir ve eylemciler göze çarpmadan gizlenebilirler.

b) Kentlerde insanların birbirlerini tanımamasından faydalanarak bir yerden bir yere daha kolay gidebilmekte ve güvenlik güçlerince takipleri ve yakalanmaları zorlaşmaktadır.

c) Kırsal bölgelerde halkın desteğini almak gerekirken büyük kentlerde böyle bir zorunluluk yoktur.

d) Nüfus ve yerleşim alanı büyüyen kentlerde halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan zorluklar, toplumsal sorunların atması, eşitsizliklerin yoğunlaşması, terör örgütlerini bu mutsuz ve umutsuz kesimleri kullanma yoluna götürmektedir.

e)Toplumsal olaylar açısından büyükşehirlerin tercih edilmesinin nedeni kamuoyunun daha fazla dikkatini çekebilmektir (Keleş ve Artun, 1982, s.34).

Yukarıda bahsedilen tüm olguların yanında günümüzde, her şeyin değişime uğradığı gibi terör ve terörizm olgusunun da değişime uğradığı söylenebilir. Artık sanal terör örgütleri kurularak bir anda ortaya çıkıp, bir devletin organize olmuş güçleri tarafından, başka bir devlete zarar vereceği şekilde, zarar verebilmektedir. Yani savaş yaparcasına organize olabilmektedirler. Bu saldırılar genelde insan yoğunluğunun fazla olduğu kentlere yapılmaktadır. ABD ye yapılmış olan 11 Eylül saldırısı örnek verilebilir. Fakat bu terör saldırıları saldırıya uğrayan ülkeler için bir başka ülke veya ülkeleri işgal etmeleri için de araç olarak kullanıldığı izlenimini vermektedir. (Afganistan ve Irak'ın işgal edilmesi gibi)

2.5. Türkiye’de Kentsel Suçlar ve Siyasal Suçluluk

Türkiye’de kent suçluluk ilişkisini sosyal çevre ve şartlardan bağımsız olarak algılamak yanlış olur. Her ülke ya da toplum, kendi kültürel ve ahlaki, sosyal, ekonomik ve siyasi yapı şartlarının yarattığı türde suçları bünyesinde barındırmaktadır. Genel olarak kriminoloji ve sosyolojide suçluluk; işsizlik, yoksulluk, sosyal kontrollerin yetersizliği kültürel değerler ve ümitsizlik gibi faktörlere dayanmaktadır (Baş, 2003, s.86).

Kentleşme oranının yüksek olduğu ülkemizde gecekondu mahalleleri kentlerdeki eşitsizliğin kaynağı ve merkezi olarak görülmektedir. Köyden kente büyük beklentilerle gelen insanların, beklentilerine cevap verecek hizmeti bulamaması ya da eğitim, sağlık, iş ve güvenlik gibi hizmetlerin yetersizliği, bu insanları, özellikle gençleri yasal olmayan yapılanmalarla karşı karşıya getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sıkıntıları çerçevesinde bu tür örgütlenmeler kaçınılmazdır. Günümüzde özellikle büyük kentlerimizde alt yapı sorunları, kamu hizmetlerinin yetersizliği, işsizlik, çevreye uyum ve güvenlik gibi sorunlarla karşılaşan bireylerin akraba veya hemşehri dayanışmasının ötesinde başvuracakları örgütlü bir yapıya da ihtiyaç duymaktadırlar. Sivil toplum kuruluşlarının bu durumlarda kendilerini sorumlu hissetmelidirler. Kente yeni gelenlere rehberlik etmeli, bireyleri kente ve kent

hizmetlerine alıştırarak rolü oynamalıdır. Devletin yerine getirmesi gereken görevlerde boşluklar olması başka örgütlü yapıların devreye girmesine olanak vermektedir. Bu sonucunda, sokak mafyası (sokakların park için parsellenmesi), gecekondu mafyası (yeni gelenlere ev, arsa temini), bürokrasi mafyası (iş bulma, atamalar, ihaleler) gibi organize suç örgütleri (mafya) ve terör örgütleri kentlerde ciddi boyutlara varan toplumsal sorunlara yol açmaktadır (Bayhan, 1996).

Siyasal şiddet konusunda ki kuramların çoğu batılı gözlemcilerin kendi toplumlarından kaynaklanan değer yargılarını içerir. “Bununla birlikte, toplumların refah düzeyleri ve toplumsal değişme ile çatışma ve şiddet arasında ki ilişkilere hemen hemen her toplumda rastlamak mümkündür”. Ülkemiz açısından bunlara kentlerine sağlıksız büyümesini de ekleyebiliriz. Ayrıca ülkemizde hızlı ve sağlıksız kentleşme İstanbul, Ankara, İzmir’in ağırlıklı olarak hedef alındığı iç göçler, terör nedeniyle yapılan iç göçler, büyük kent içi dengesizlikler veya yarattığı toplumsal gerilimle kentsel siyasal şiddet üzerinde etkili olmaktadır (Keleş ve Artun, 1982, s.21).

Tekelli kentteki suçluluk, şiddet, terör, protesto vb. eylemlerin bir sınıflandırmasını yapmaktadır. Bunları ilk önce tek tanım olarak; toplumdaki kişilerin, toplum normlarının ya da beklentilerinin dışındaki eylemlerde bulunması olarak tanımlamaktadır. Bunu ise üç özellik altında gruplandırmıştır.1) Kente yapılan eylemin bilinçlilik derecesi, 2) yapılan eylemin amacı, 3) yapılan eylemin örgütlenme biçimi ya da yaygınlığı olarak ele almaktadır (Tekelli, 2001, s.213).

Tekelli bilinçli eylemleri, amaçları bakımından sınıflandırmıştır. Burada amaçla kastedilen, toplumsal normların dışına çıkmakla elde edilmek istenenin ne olduğuna cevap verilmesidir. Bu eylemleri ise amaç bakımından üç ayrı düzey altında ifade etmektedir. Birinci düzey de, kişi ya da küçük grup düzeyidir. İkinci düzey kent düzeyidir. Üçüncü düzey tüm toplumu içermektedir. Birinci düzeyde, toplumsal normlar dışına çıkan eylemlerde, toplumun var olan kuralları içinde toplumda geçerli değerleri elde edemeyen kişiler söz konusudur. Bu kişiler temelde toplumun değerlerini benimseyememe gibi anlayış içerisinde değildirler. Yanlış şartları buna el vermemektedir. Bu grup içinde, hırsızlık, fuhuş, yankesicilik, uyuşturucu madde kullanmak, rüşvet almak vb. Tekelli bu grubu örgütsüz suçlar olarak isimlendirmektedir. Birinci düzeydeki ikinci grubu ise örgütlü suçlar olarak tanımlamaktadır. Bu grup bir önceki grubun yapmış oldukları eylemleri örgütlenerek yapmaktadırlar. Bu grup toplumun yaygın olan değer sistemini kabullenmemektedir.

İşledikleri suçlar; uyuşturucu madde satımı, silah kaçakçılığı, mafya türü işler vb. olabilmektedir (Tekelli, 2011, s.213).

İkinci düzeydeki eylemler, kent düzeyinde ve yaygınlığında değişiklikleri elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu düzeydeki eylemler, toplumsal hareketler bazında spontane ve örgütlü olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincisi Hobsbawn'ın “kentsel başkaldırı” dediği hareketler olmaktadır. Tekelli bugün için bu hareketleri tarihsel olarak adlandırmaktadır. Bunu da kent düzeyinde sanayi öncesi toplumlarda halk yönetici ya da hâkim güç ile yönetilenler arasındaki bağımlılık ilişkisi karşılıklı görevlerini yerine getirme durumunda yönetici görevini yerine getirmeyip halk üzerinde baskılarını arttırırsa kent başkaldırısı doğacaktır. Buradaki eylemlerin amacı yöneticiyi değiştirmekten çok düzenin geçmişteki kurallarına döndürmektir. Sanayi öncesi kentlerde esnaf öncülüğündeki birçok ayaklanma buna örnek verilebilir. Toplumun sanayileşmesiyle birlikte belirli bilinçlenme düzeyine ulaşması nedeniyle bugün için bu tip eylemleri aynı saflık içinde değerlendirilemez. Yine de birçok eylemin içinde bu kalıntıları bulmak olanaklıdır. Bu tür eylemler, kendi ideolojik çizgileri olmadığı için başka tür, daha bilinçli eylem türleri tarafından kolayca kullanılabilirler (Tekelli, 2011, s.214).

Türkiye’de buna örnek olarak 11 Nisan 2001’de Ankara’da yapılan esnaf eylemleri verilebilir. Başlangıçta eylemler, ekonomik kriz ve işsizliği protesto amacıyla başlamış, sonucunda olaylar yedi saat sürmüş, 50’si polis 150 yaralı bırakmıştır. Ülkenin birçok kentinde yine binlerce insanın katılımıyla eylemler yapılmıştır. Eylemler sonucunda hem toplumda, hem de ülke yönetiminde derin travmalar meydana getirmiştir. Belki de bunun sonucunda bugünün siyasal durumun oluştuğu da söylenebilir (Bianet, 2001).

Kent düzeyindeki ikinci tür toplumsal eylemler Manuel Castells’in tabiri ile “kentsel toplumsal hareketler” yüzeyinde bir değişme, tüketimin toplumsallaşması ve devletin toplumsal hayatın düzenlenmesinde müdahaleleri sonucunda başlar. “Konut sorununun çözülmesi, su elektrik gaz arızasının giderilmesi gibi talepler kentte emeğin yeniden üretiminin gereğini doğurur. Sonuçta toplumsal tüketimi geliştirmeyi amaçlayan” hareketler kentsel-toplumsal hareketlerdir. Bu hareketlerin özünde mevcut toplumsal düzeni tam manasıyla değiştirme amacı yoktur. Burada hedef belirli grupların toplumsal payını arttırmaktır. 1960’lı yıllarda ABD’de siyahların mahallelerindeki ayaklanmalar ve İstanbul’da ki “1 Mayıs” mahallesinde yaşanan olaylar örnek olarak

verilebilir (Tekelli, 2011, s.215). Tüm toplumu ilgilendiren üçüncü düzeydeki olaylar, var olan toplumsal düzenin yıkılmasına yönelik iktidar sorunu şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu grup içerisinde açık çatışma pozisyonu içine girmeyen “hippiler” yer almaktadır. Üçüncü düzeydeki olaylar doğrudan iktidarı hedef alan eylemlerdir. Bu grupların mevcut kurumsal toplumsal yapı içerisinde iktidara gelme yolları, ya yasal olarak kapalıdır, ya da bu yolla iktidara gelme ihtimalleri düşüktür. Bu gruplar silahlı propaganda, kentsel ya da kırsal gerilla savaşı ve iç savaş şeklinde üç aşama izlerler (Tekelli, 2011, s.216).

Siyasal şiddetin en son aşaması olan terör başlıca amacı olan siyasi iktidarı ele geçirmek için kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemlerine verilen addır. Klasik siyasi suçluluk ve faileri açısından, “ulusçu, dinci veya ayrılıkçı türleri dışında terör olayları küçük ülkelerde ya da kentlerde ender rastlanmaktadır. Büyük kent en azından, şiddet eylemcilerinin günlük yaşamda gözden uzak kalabilmelerine, kendilerini büyük ölçüde gizleyebilmelerine yardımcı olmaktadır”. Burada eylemler iyi tespit edilmiş hedeflere yöneliktir. Fakat burada kentin tek bir neden olarak algılanması gerekmektedir (Keleş ve Artun, 1982, s.33).

Ülkemizde cumhuriyet öncesi ortada belirli bir işçi sınıfı ve kentlerde siyasi manada örgütlenmiş grupların olmaması nedeniyle siyasi içeriğe sahip ilk ciddi faaliyet İstanbul ilinde 1800’lü yılların sonlarında Beykoz deri ve kundura işçilerinin iş bırakma eylemleridir. 1. Dünya Savaşı ardından Bolşevik İktidarı ile birlikte ülkemizde 1920 yılında Türkiye Komünist Partisi (TKP) kurulmuştur. Bu dönem ile birlikte ülkemizde 1960’lı yıllara kadar aşırı sağ ve sol faaliyetlerde bir hızlanma olmuş ancak bu dönemde çeşitli dönemlerde tutuklanmalarla ülke bütünlüğü ve anayasal düzene yönelik çok ciddi tehditler ortaya çıkmadan önlenmiştir (Ayhan, 2008, s.115).

Ülkemizde şiddet eylemleri özellikle 1960’lı yılların sonlarında bir ODTÜ’lü, öğrenci liderinin kimliği belirsiz kişilerce 1968’de öldürülmesinden sonra başlayan olaylarla 12 Eylül 1980 müdahalesine tırmanışa geçmiştir. Fakülte işgalleri, boykotlar, direnişler ile başlayan öğrenci olayları giderek anarşik olaylara ve en sonunda terör olaylarına dönüşmüş olup, siyasi şiddet üniversite yerleşkelerinden sokaklara, meydanlara, büyük kentlerin kenar mahallelerine, hatta sessiz Anadolu kasabalarına yayılmıştır. Bu dönemde sol, bölücü ve radikal örgütlerin katıldığı eylemlerde 1969’da 9, 1979’da 19, 1971 ve 1972’de 22, 1973’de 15, 1974’de 27, 1975’de 37, 1976’da 108,

1977’de 319, 1978’de 1095, 1979’da 1362, 1980’de ise 278, 12 Eylül sonrasında 2026 dolayında yurttaşımız hayatını kaybetmiştir (Keleş ve Artun, 1982, s.35).

12 Eylül askeri müdahalesinin ardından, kesintiye uğrayan terör eylemleri 1984 ile birlikte ülkemiz bölücü terörün yanında 1990’larla birlikte ideolojik kökenli sol ve radikal İslami terör örgütlerinin faaliyetlerinde tırmanış başlamıştır. Bu akımlar yeni teknolojik imkânlar ile ülkemizin ekonomik, mali, etnik gibi pek çok sorununu istismar ederek bir faaliyet sahası bulmaya çalışmış ve ülkemizin bütünlüğü anayasal düzeni üzerine derin etkiler meydana getirmiştir. Yaşanan bu dalgada örgütlerin kır ve kent yapılanması içerisine girdikleri, kentlerin karışık ve kozmopolit yapılarını faaliyetlerinde bir avantaja dönüştürmeye çalıştıkları, lojistik ve eleman temininde gecekondu semtlerinden üniversitelere kadar uzandıkları bilinmektedir (Ayhan, 2008, s.116). Buraya kadar bahsettiğimiz bütün konular kent ve kentsel olgular içerisinde kalan daha çok emniyet güçlerini doğrudan ilgilendiren konular olduğu söylenebilir. Bundan sonrası ise çalışmamızın ana omurgasını oluşturan, direk yerel yönetimler ve paydaşlarını ilgilendiren mevzulardan bahsedilecektir.

3.6. Kente Karşı İşlenen Yapısal Suçlar – İmar Suçu

Kentlerde işlenen suçlar, genellikle suç biliminde, toplumdaki kurumsal düzeni bozan, sosyal etkileşimi sağlayan bağları koparan, kent sistematüğını tehdit eden sonuçlar doğuran eylemlerin tümü olarak gösterilmektedir. Kentsel suç ile bu mekânlarda işlenen suçlar anlatılmaktadır. Bu suçların başında kapkaç, gasp, tecavüz ve organize suçlar gelir. Hâlbuki burada kente karşı işlenen suçlardan kasıt, en genel anlamda kent olarak tanımlanan mekânlara ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel yönlerden verilen zararları ve kentlerin tarihsel dokularının bozulması ifade edilir (Mengi, 2007).

Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra “kente karşı suç”tan söz edilmeye başlanmıştır. Bunda kentlere yapılan göçlerin yoğunluğu ve gecekondulaşma oranının yüksek olmasının yanında nüfusun ve yapılaşmanın plansız bir şekilde artmasının da etkisi vardır. Hızlı kentleşme sonucunda ortaya çıkan meseleleri çözemeyen plansız, programsız, sistemsiz olan kamu yönetimlerinin, kamu yararı gözetmeksizin özel çıkarlar ardından giden arsa vurguncuları ve rant peşinde koşanlar ile yap-satçıların menfaatlerine yönelik çabalar şekilsiz yapılaşmanın tesiriyle “çıkarcı kent” durumuna gelen kentler, bu kavramın var olmasında büyük pay sahibidirler (Geray, 2007).

Kente karşı işlenen suçlarda, Karasu; kentin sahip olduğu ve temsil etmekte olduğu değerleri zaafa uğratmak, bozmak; ya da ortadan kaldırmak sonucunu doğuran kasıtlı ve kusurlu eylemler olarak değerlendirmektedir. Bunun yanında kentin doğal, tarihi, kültürel ve estetik değerlerine karşı; toplum; ya da toplumu oluşturan bireylerin, resmi veya sivil örgütler tarafından, değerlerini azaltıcı veya tümünden yitirici zararlar verilmesi sonucunda, kamu duyarlılığı nezdinde meydana getirdiği rahatsızlık, yasalarda suç olarak tanımlanmamış olsalar bile, suç sayılması gereken eylemler olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. (Karasu, 2014).

Türkiye’de kentlerin çoğu evrimini tamamlamamıştır. Kentler genellikle, plansız bir şekilde büyümüş, binaların daha ne kadar uzayacağını ya da kaç kata çıkacağını belli olmayışının yanında bitmiş ve oturulmaya başlanmış yapıların yanına yıllar sonra tekrardan binalar dikilmiştir. Caddelerin çok dar olması, kaldırım ve yaya yollarının hiç düşünülmemesi, park, oyun ve dinlenme yerlerinin angarya veya getirisi olmayan mekânlar olarak değerlendirilmesi yukarıda sıralanan bilgileri destekler biçimdedir.

Politik güçlerin daha fazla oy alma hedefleri yüzünden kararlı bir kalkınma, yerleşme, kentleşme sistematığının yokluğu, arsa ve konut yönetimlerindeki belirsizliklerin sonucunda böyle bir durum ortaya çıkmasının normalliğinden bahsedilmektedir. Buradaki kentsel rantlar, kamunun imar planı ve kararları, kentsel gelişme için yapılan yatırımlar sonucunda oluşmaktadır. Ülkede, giderek artan toprak isteminin yarattığı taşınmazların değer artışları, siyasal sistemin finansmanın tümüyle kentsel ranttan sağlandığı görüşünü savunanların sayısını da artırmıştır. Hatta idareciler, rantın çok büyük olduğunu ve kamunun da bu ranttan pay alması gerektiğini beyan etmişlerdir. Kısacası kentsel rantların, onu oluşturan kamuya geri gitmesi gerekirken, bunun yerine bir takım menfaat çevrelerinin cebine gitmesi ya da onların belediye yöneticileriyle paylaşımlarının önlenemediğinden bahsetmektedir. Kentleri içinden çıkılmaz bir hâle gelmesini sağlayan kente karşı işlenen suçun özünde bu “rant dürtüsü” nün cazibesi gelmektedir. Buna sebep olan ve üzerinde önemle durulması icap eden yönetimlerin, merkezî ve yerelde bu duruma çekidüzen verecek olan sistemlerin oluşturulması ve işlevsel hale getirilmesi, gerekli yönetim, yargı denetimlerin yerine getirilmesi, yerelde bulunan halka kentlilik şuurunu ve duyarlılığının kazandırılmaması gelmektedir (Geray, 2007).

Burada bir sorun veya sorunlar olduğu anlaşılmaktadır. Bir kere ülkemizde, kente karşı işlenen suçlarda yargısal denetimlerin yerine getirilebilmesi için hangi eylemin kente karşı suç olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Fakat kente karşı işlenen suçlarının tümü kanunen suç olarak tanımlanmış değildir. Kanunda belirtilemeyen suçlar, hukuken suç olarak değerlendirilmemektedir. Ülkemizde mevcut hukuk sistemi içerisinde kente karşı işlenen suçlar düzenlenmemiş ve yasalarda da açıkça ifade edilmemiştir.

Türkiye’de kente karşı işlenen suçların ya hukuk yoluyla işlendiğini ya da yapılan eylemlerin hukuk sayesinde meşru hale getirildiği vurgulanmaktadır. Buna örnek olarak; değiştirilme sayısı binlere varıldığı söylenen imar planları gösterilmektedir. Belediye meclislerinde onaylanan her imar plan değişikliği hukuken doğru kabul edilir. Sıklıkla yapılan imar plan değişiklikleri, imar planlarını işlemez hale getirdiği, her plan değişikliğinin ise yeni bir rant kapısının açılmasına vesile olmaktadır. Yapılan plan değişikliklerinin sonunda, oluşan kent sorunlarına da dikkat edilmemektedir (Karasu, 2014).

Kentin planlı ve doğru sıhhatli bir şekilde gelişmesi için Cumhuriyet’in ilk yıllarında çıkarılan 1593 sayılı Kamu Sağlığını Koruma yasası ve 1580 sayılı Belediye kanunları ve sonraki yıllarda çıkarılan imarla ilgili mevzuatta çeşitli önlemlerin alınmaya çalışıldığı da görülmektedir. 1960’lı yıllardan sonra uygulanmaya çalışılan planlı kalkınma aşamalarında planlarda dengeli kalkınma ve bölgelerarası dengeler gözetilmeye çalışılmıştır. Kentleşme, arsa ve konut hususlarında değişik ilke ve prensipler öngörülmüştür. 1945’li yıllarından itibaren kentleşme karşısında hızlanan kaçak yapılaşma ve gecekondularını önlemek için çıkarılan mevzuatın sayıları 10 - 11’e varan af yasaları imar planları ve taşınmazlara karşı olarak yapılan yasal olmayan kaçak yapıların, tesislerin yasallaştırıldığı da görülmektedir. Resmî ve vakıf arsaları üzerinde yapılan kaçak yapılara tapuları şölen ve törenler eşliğinde verilmiş, bu yerlerin çeperlerinin alt yapısının yapılması, kaçak yapılaşma bir nevi teşvik edilmiştir. Bağışlama yasaları veya diğer adı ile af yasalarının çıkarılması ya da yasaları uygulamayan yöneticilerin de kente karşı suç işlenmesine hem katkılarının hem de sorumluluklarının azımsanamayacak kadar büyüktür (Geray, 2007).

Keleş, “kente karşı suç” kavramının son zamanlarda ülkemizde herkesin ağzına yerleşen ve sıkça dile getirilen bir konu olduğunu belirtmektedir. Bu oluşumda, hızlı kentleşmenin neden olduğu olumsuzlukların payı büyüktür. Kentleşmenin hızlı, çarpık ve sağlıksız olması, yeterince kentlileşmemiş olmanın büyüttüğü arazlar, bireylerin,

kurumların ve yönetimlerin sebep olduğu sıkıntılarda, kast, kusur ya da savsaklamaya dayansın veya dayanmasın, sonuç da kentlerin kimliğini oluşturan, tarihsel ve kültürel tüm değerlerinin tümüyle yitip gitmesi değer yitirmesi doğrultusunda olmaktadır. Bu değerleri korumak, onlara sahip çıkmak her kentlinin ve yurttaşın olmalıdır. Kentlilik ve yurttaşlık bilincinin gelişmesiyle birlikte bu görev daha iyi yerine getirilebilir (Keleş, 2007).

Kente karşı suç, kentin kent olması nedeniyle sahip olduğu özellik ve değerlerine zarar verilmesi, yok edilmeye çalışılması veya yok edilmesine yönelik eylemlerdir. Bunun yanında kentlerdeki görselliğe karşı, binaların dışarıdan balkonlarına asılan çamaşırlar, dışarıda yollara atılan çöplerin varlığı, binaların birer beton kütesine çeviren mimari anlayışın, kentin bediiyat manzarasını bozmasını da kente karşı suç saymak gerekir. Buradaki asıl sıkıntılı durumun sırf fiziki mekân olarak kentin kendisi değil, kentte yaşayan kentliler olmaktadır. Ancak, kentliler hem fail, hem de kentte karşı suçun mağduru pozisyonundadırlar. Bazen kentte yaşamak, kentli olmak anlamına gelmeyebilir (Mengi, 2007).

İnsanların menfaatçi varlıklar olmaları, kişisel menfaatleri kamu yararı arasındaki teraziye salim bir biçimde çoğu zaman kuramamaktadırlar. Kente yaşamını devam ettiren kişi, kentli yurttaş olarak kentinin değerlerine sahip çıkma hakkını kullanırken, diğer taraftan kentin tümüne ya da kenti oluşturan unsurlardan birkaçına karşı suç olabilecek eylemlere girişebilmektedir. Globalleşen dünyada köklü değer yargılarının derinlemesine sarsıntıya uğramasından sonra kentleri korumak, koruma altına almak zorlaşmıştır. Kente karşı işlenen suçların hem niteliğinde hem de sayısındaki artış, bu suçlara karşı gelmede hukuk önünde savunmada bilinçlenmeyi de zorunlu hale getirmiştir (Keleş 2007).

Kente karşı suç işleyen kişiler bir manada kenti yok sayarak kentli haklarını görmemektedir. Kent ve kentlerde hayatını sürdüren tüm insanların, güvenli, sağlıklı, temiz bir kentte yaşama hakkına sahiptirler. Kente yaşayanların kamu hizmetlerinden azami yararlanma, kendini geliştirebileceği ekonomik, kültürel olanaklara sahip olma hakkını içeren kentli haklarının temel haklarla, sosyal ve siyasal hakların yanında üçüncü kuşak haklarda bulunmalıdır. Uluslararası belge niteliği kazanamayan, fakat uluslararası birçok uygulamaya yön veren, Avrupa Konseyi'nin hazırlamış olduğu 1992 tarihli Avrupa Kentsel Şartı'nın prensiplerinden birçoğu, özellikle 1996 tarihinde yapılan İstanbul Habitat II Konferansındaki bildirgelerinde dile getirilmiştir. Çocuklar,

yaşlılar, engelliler ve kadınlar, için öncelikli kentli gruplara birçok uygulama ve politikalar tavsiye edilmiştir. Mahallî katılım, demokrasi, hayat niteliğinin korunma altına alınması, çevreye karşı duyarlı olmak, kentli haklarıyla aynı çizgide görülmüştür (Mengi, 2007).

Üçüncü kuşak haklardan sayılan çevre hakkı ile yakın ilişkisi sebebiyle çevreye karşı işlenen suçlar ile kente karşı işlenen suçlar çelişmektedir. Tarihsel ve kültürel yapıların yakınlarında, kıyılarda, sit bölgelerinde, özel olarak koruma altına alınan mekânlarda, orman alanları, milli parklar ve su havzalarında yapılaşma yasaklarının çiğnenmesi, kente karşı işlenen suç olmasının yanında çevreye karşı işlenen suç olarak da tanımlanır. Çevre kavramına ekolojik sistemi de ekleyebiliriz veya aynı potaya koyabiliriz. Kentlerin gelişmişliği günümüzde plansız bir şekilde genişlemesi büyümesi olarak anlaşılmaktadır. Var olan tarihi binaların yıkılıp yenilerini yapmak, tarım alanlarına yapılar yapmak, diğer canlıların yaşam alanlarına girmek gibi. Ekolojik düzene müdahale edildiği vakit İstanbul Boğazını yüzerek geçen domuzlara şahit olunacaktır. Bunun yanında orman alanlarının yok edilmesi sonucunda kentleri kasıp kavuran kuraklıklar ve susuzluklarda baş gösterecektir (Urbarlı, 2014).

Burada çevreye karşı işlenen suçlar kente karşı işlenen suçlardan daha kapsamlı olmaktadır. Çevrenin içerisinde fiziksel çevre, sosyal çevre olması hasebiyle Şehirlere karşı işlenen suçların çoğu aynı sırada çevreye karşı işlenen suçlar veya suçlar olarak da kabul edilir. Çevre genel manada ifade edildiğinde, tek olarak fiziksel çevre değildir. Burada tarihi ve kültürel değerlerin talan edilmesi, kıyıların yağmalanması, kamu yararına aykırı kullanılması kadar, kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde rant oluşturulması ve böylece gelir dağılımının bozulması da çevreye karşı suç olarak kabul edilebilir. Sağlık ve eğitim koşulları, sosyal güvenlik sistemi, toplumdaki değerlerin değişkenliği, sosyal çevre de işin içine girmektedir (Mengi, 2007).

Kente karşı işlenen suçların etkileri sadece kentlerin dışarıdan görünümü veya fiziksel görünümü ile sınırlı değildir. Kente karşı işlenen suçlar kentlerin kimliğini, kentnin gelişimini, kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, kentnin içinde yaşayan birey veya bireyleri her yönüyle etkilerken dolayısıyla, toplumu da etkilemektedir. Gecekondu kültürü kendi kent yaşamını, kentsel davranış biçimlerini, siyasal ve ekonomik yapısını kente kabul ettirmiştir. Günümüzde yaşanan siyasal gelişmelerin, yaygın hale gelen siyasal yozlaşmanın da ipuçlarını kente karşı işlenen suçlarda bulabilmek mümkündür (Karasu, 2007). Kente karşı işlenen suçları Karasu, bu

anlamda basit birer 'imar suçu' olarak görmemektedir. Kente karşı suçu imar suçlarından ayıran, kente karşı işlenen suçların siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlara ulaşmasına bağlamaktadır. Karasu, kente karşı işlenen suçların, merkezi ve yerel yönetimlerin siyasi desteği olmaksızın işlenemeyeceğini belirtmektedir. Kentsel rantın siyasi ortaklara sahip olmaksızın ortaya çıkmayacağını da belirtmektedir. Yine otopark mafyasından gecekonduya, kaçak yapı yapmaya kadar her suçun arkasında plana ve bilime karşı bir düzenin olduğunu da belirtmektedir. Tüm bu bileşenler kentlerin sağlıklı gelişimini engellediği gibi toplumun da sağlıklı gelişimini engelleyerek, planlı ve temiz bir kente yaşamlarını sürdürmelerinin engellendiğini belirtmektedir (Karasu, 2007).

3.7. Kentlerde Güvenlik Hizmeti

Son dönemlerde kent ve güvenlik kavramları birbirinden ayrılmadan yoğun bir şekilde beraber kullanılmaktadır. Araştırmacı Maslow'un, 1954 yıllarında yapmış olduğu, gözlemlerde insanın ihtiyaçlarını sıraladığı piramidinde de açıkladığı konu başlıklarında, insanlar için elzem olan güvenlik ihtiyacı, yeme, içme, barınma gibi yaşayışını idame ettirmesi için karşılanması zorunlu olan taleplerden sonra; toplumsal/sosyal talepler, bağımsızlık ve saygınlık talepleri gibi taleplerden ise önce gelmektedir. Maslow'un önemle üzerinde durduğu güvenlik ihtiyaçları, kent ve kentleşme anlayışını da şekillendirdiği söylenebilir. Birbirini tanıyan ve dokusal olarak birbirine benzeyen mahallelerin oluşması da güvenlik kaygılarının bir sonucu olabilmektedir (Göksu,2002).

Kentlerde sosyal bağların ve sosyal dayanışmanın köylere göre zayıf olması (hatta kopması) bireyleri sosyal çevrenin koruyucu şemsiyesinden mahrum bırakmaktadır. Köylerde güvenliği daha ziyade bu sosyal dayanışma ve sosyal bağlılık sağlamaktadır. Kişiler tanınma, ailenin şerefi gibi sosyal baskılar nedeniyle suç işleme potansiyellerini faaliyete geçirememektedirler. Ancak kan davaları, namus cinayetleri gibi bazı konularda da sosyal dayanışma kişileri suç işlemeye teşvik etmektedir. Kentlerde bu sosyal dayanışmanın olmaması suç işleme konusunda kişileri kendi halinde bırakmaktadır. Dolayısıyla suçların çeşidi ve sayısı artmaktadır. Bu da sonuçta güvenlik güçlerinin personel sayısının artırılması ve bu personelin çeşitli, yeni ve karmaşık suçlar konusunda daha fazla uzmanlaşmasını gerektirmektedir (Göksu, 2002).

Kent güvenliğini sağlamak, kent güvenlik hizmetini yerine getirmek bu konuda uzmanlaşmış birimler tarafından yerine getirilmesi yâda verilmesi gerekmektedir. Kentler büyük nüfus yoğunlukların meydana geldiği alanlardır. Nüfus yoğunluğunun olduğu kentsel alanlarda, sorunlar belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların çözülmesi ve nüfusun gereksinimlerinin karşılanması ihmal edildiğinde, canlı sistem içinde olası gerilimler doğabilmektedir. Özellikle kentlerde yaşayanların güvenlikle ilgili yaşadıkları veya hissettikleri kaygılar kente yaşayanların yaşam kalitesini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Demirci ve diğerleri, 2009, s.186).

Kentteki insanlarda oluşan kaygılar belli bir dönem sonra gerilimler meydana getirmektedir. Bu gerilimler, köklü önlemler alınması isteklerini yoğunlaştırmakta ve etkinleştirmektedir. Bunlar da özellikle siyasal yapının biçimlenmesine yansımaktadır. Giderek sosyal ve ekonomik yapının değişim sürecinin hızlanması olasılığı ortaya çıkmaktadır. Kentlerde ortaya çıkan bu gerilimler güvenlik hizmetlerine olan ihtiyacı da artırmaktadır. Kentteki güvenliğin sağlanması bir yerde kamu düzeninin sağlanması demektir. Kamu güvenliğinin yerine getirilmesi, toplumların başlıca amaçlarından biridir. Burada güvenlik ihtiyacı, barınma gereksinimleri, beslenme ihtiyaçları gibi kesin olarak karşılanması gerekir. Legal güç kullanma tekelini elinde bulunduran tek otorite olan devlet, emniyet örgütleriyle, vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini, kendi bütünlüğünü, garanti altına almaktadır. Sistemli ve sıhhatli bir toplum hayatı için gerekli önlemlerini de alması gerekmektedir (Göksu, 2004).

Türkiye’de kentlerde güvenlik hizmetini başta polis sağlamaktadır. Bunun yanında jandarma ve özel güvenlik kuruluşları yer almaktadır. EGM verilerine bakarsak; Türkiye’de 2012 verilerine göre 242.228 emniyet mensubunun olduğu, bunlardan 220.589’nun polis memuru, 19.500’ü ise polis amir ve müdürü, gerisinin de Çarşı ve Mahalle bekçisi olduğu belirtilmiştir. Yine verilen bilgilerde, Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerde kişi başına düşen polis sayısı 200-250 kişiye bir polis düşerken Türkiye’de 300’kişiye bir polis düşmektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2013).

Polis kelimesi Eski Yunanlılarda site devlet, sosyal siyasi ve ekonomik açıdan müstakil bir yerleşim alanını ifade etmekte kullanılmışsa da, günümüzde bir devletin iç güvenliğinden sorumlu, silahlı gücü ifade etmektedir. Türkiye’nin de içinde bulunduğu sınırlı sayıda ülkede kentlerde güvenlik gücü olarak polis, kırsal alanda ise jandarma örgütlenmiştir (Göksu, 2004).

Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 yılı nüfus sonuçlarına göre, Türkiye'nin nüfusu 68.327.225. Bunun 47.642.545'i polis bölgelerinde bulunması sebebiyle, nüfusun %70'i Emniyet Genel Müdürlüğü sorumluluk alanındadır. (Asayiş Daire Başkanlığı, 1999). Jandarma Bölge nüfusu ise 20.684.680 ile %30'u teşkil etmektedir. (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2005). Jandarma Genel Komutanlığı verilerine göre, jandarma sorumluluk bölgesinde 1997 yılında 32.874, 1998 yılında 31.494 asayiş olayı kaydedilmiştir. Polis bölgesinde ise, 1997 yılında 304.147, 1998 yılında 304.114 asayiş olayı olduğu belirtilmiştir. Buna göre; ülke genelinde 1997 yılında meydana gelen asayiş olaylarının %90,2'si polis, %9,8'i jandarma bölgesinde, 1998 yılında kaydedilen asayiş olaylarının %90,6'sı polis, %9,4'ü jandarma bölgesinde gerçekleşmiştir (Asayiş Daire Başkanlığı, 1999). 2012 verilerine göre Türkiye'nin nüfusu 74.000.000 olduğu, bunun yaklaşık 57.000.000'nu polis bölgesinde olduğu yani kentlerde olduğu bu da nüfusun % 77'si gibi bir oranın kentli olduğunu göstermektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2013).

Bu durum kentlerde kırsal alana oranla nüfusun her geçen gün daha da arttığını aynı oranda da suç işlendiğini göstermektedir. Giderek kentlerde daha fazla suç islenmesi bir takım önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Konseyi'nin kabul ettiği "Avrupa Kentsel Şartı" kentte yaşayanların 'güvenli yaşam hakkını' hukuki bir şarta bağlamaktadır. Bu şart, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda 17-19 Mart 1992 tarihinde kabul edilmiştir. Şart diğerlerinden farklı olarak Hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Türkiye'de henüz anlaşmayı imzalayan bir belediye olmamıştır (Yener ve Arapkırlıoğlu, 1996, s.1).

3.8. Türkiye'de Kent Güvenliği Ve Güvenlik Hizmetinin Verilmesi

Güvenlik kavramı, TDK tarafından 1983'te 7.baskısında "Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu emniyet" biçiminde tanımlamıştır. Bir başka tanımda; kişilerin canlarına, ırzlarına ve mallarına gelebilecek tehlike ve tehditlerin yokluğunu ifade edilmiş. Bir başka tanımla, güvenlik emniyet ve asayişin sağlanması, kamu düzeninin sağlanması, birey veya toplumun kendilerine veya maddi ve manevi değerlerine karşı suç işlenmesinin önlenmesi ve her şeye rağmen suç işlendiyse olayın aydınlatılması gibi durumları ifade etmektedir (Aydın ve diğerleri, 2009, s.132).

Kentlerde her şeyden önce var olması gereken bir lüksün ölçütü de kentte hayatını idame edenlerin, yaşam güvenliğinin sağlanmış olmasıdır. Bir şehirde insan yaşamını tehdit eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında bozuk gıdaların satılması, yangınlar, trafik kazaları, tekniğine uygun olmadan yapılmış binaların çökme riski, yolda kapağı açık bırakılan kanalizasyon kapaklarının varlığı, yersiz ve yurtsuz insanların çokluğu gibi faktörler kent ve kentli halkın hayat emniyetini tehdit etmektedir (Tekelli, 2011, s.209).

Güvenlik konusunda mahallî yönetimlerin, kent güvenliğinde önemli fonksiyonlara sahiptirler. Gerçekten de kentte güvenli, sağlıklı ve can güvenliği açısından elverişli bir ortam sağlamak mahallî yönetimlerin birincil görevidir. Kentlinin medeni, sağlıklı, sistemli ve güvenli bir ortamda yaşama hakkının olduğu Avrupa Kentsel Şartı'nda da söz edilmektedir. Ülkemizde kent güvenliği giderek artan bir sorun olarak gözükmemektedir (Geray, 1995).

Kentlerde göçle beraber oluşan yığılmalar bilhassa büyük şehirlerde güvenliği menfi yönde etkilemiştir. Kentlerde oluşan güvenlik sorununun nedenini Keleş, iç göçler sonucunda kentsel mekânların kalabalıklaşmasını tek sebep olarak görmemiştir. Bu süreç sonunda; sağlıksız ve düzensiz bir kentsel yapılanma ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda kent içi sosyo-kültürel ve ekonomik dengesizlikler baş göstermiş, söz konusu dengesizliğin ortaya çıkardığı yoksulluk/yoksunluk olgusunun yanında büyük şehirlerde şiddet, siyasal şiddet olma olanağını arttıran içtimaî gerilimi de beraberinde getirmiştir (Keleş ve Artun, 1982, 28).

3.8.1. Türkiye’de güvenlik hizmetinin verilmesi ve genel kolluklar

1923 yılında ülkemizde cumhuriyetin kurulmasına rağmen devlet teamülü eski Türkler, Selçuklular ve Osmanlı devletinden izler taşıyarak, Türkiye Cumhuriyeti’ne uzanmıştır. Türk devlet idaresinin tarih içerisindeki değerlendirilmesinde; katı merkezîyetçi devlet anlayışı ve yukarıdan aşağıya doğru kararların alındığı bir sisteme sahiptir. Bu düzen Türkiye’de devletin tüm katmanlarına sirayet etmiştir. Türkiye, Fransa’nın etkisiyle çoklu kolluk yapılanmasına sahip bir ülkedir. Ülkemizdeki kolluk, çoklu kolluk uygulamasıyla Fransız yapılanmasını örnek almıştır. Türkiye’de iç güvenlikten sorumlu genel kolluk olarak polis, jandarma, sahil Güvenlik ve kısmen gümrük muhafaza, orman muhafaza müdürlükleri gelmektedir. Belediye sınırları içerisinde polis, polisin örgütlenmediği yerde jandarma, denizlerde sahil güvenlik,

gümrük kaçakçılığı konusunda gümrük muhafazası yapılanmıştır (Göksu ve diğerleri, 2011, s.17).

Kolluk kamu düzenini sağlayan, koruyan ya da kamu düzeni bozulduğunda eski haline getiren idari etkinlik anlamına geldiği gibi, bu tür etkinlikleri yürüten görevliler anlamında da kullanılmaktadır. Kolluğa “Zabıta” veya “polis” de denilmektedir. Kolluğun amacı; kamu düzenini, toplumun güvenliğini, esenliğini koruyarak devletin eli kolu olmaktır. Türkiye’de genel kolluk görevlerini, polis, jandarma, sahil Güvenlik, gümrük muhafaza ve orman muhafaza teşkilatları yerine getirmektedir (Durmuş, 2005, s.26).

3.8.1.1. Polis Teşkilatı

Polis kelimesi kökeni yunanca ve Latince’den gelmektedir. Eski yunanlıların şehir devletlerine verdikleri isim olarak da bilinir. Ülkemizde Polis kamu düzenini ve güvenliğini sağlayan, kamu düzeni bozulduktan sonra da eski haline dönebilmesi için gerekli çalışmaları yapıp, önlemleri alan silahlı bir kolluk kuvveti olarak adlandırılmaktadır (Karagöz, 1989, s.329).

Polis sosyal oluşumlarda hukukun gerekliliğini yerine getiren en önemli sosyal araç olarak görülmektedir. Toplumun her bir üyesinin düşünce ve davranışı sosyal kontrol tarafından düzenlenmeye çalışılmaktadır. Burada polis sosyal düzenin sağlanması ve düzenin sürdürülebilirliğini devam ettirmekle görevlidir. Polis halkın içinden çıkmış biri olarak görüldüğünden, öncelikle insanları birbirilerine karşı koruma görevleri vardır (İçli, 2007, s.401).

Türkiye’de polisin modern anlamda temelini oluşturan ilk teşkilat kanunu 20 Mart 1845’de Sultan Abdülmecit zamanında, 17 maddelik Polis Nizamı adıyla çıkarılmıştır. Sonra 17 Ağustos 1907’de bir Polis Nizamnamesi, 21 Mayıs 1913’te de yeni bir Polis Nizamnamesi kabul edilmiştir. Bu kanunlarla hem teşkilat hem de görev bazında ilave düzenlemeler sonucunda, modern polise doğru bir gidiş olmuştur. Son kabul edilen 1907 ve 1913 polis nizamnameleri 1923’te Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonrada uzun bir süre yürürlükte kaldığı görülmektedir (Göksu ve diğerleri, 2011, s.19).

19 Mayıs 1930 tarihli 1624 sayılı Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla polis teşkilatının Emniyet-i umumiye Müdürlüğü olan adının Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Bu kanuna göre yeniden örgütlendirilmiştir. Daha sonra 30 Haziran 1932 tarihinde

çıkarılan 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu'yla yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Polis örgütünün politikalarının günümüze kadar gelen uygulamalarının yasal alt yapısını meydana getiren ve bazı önemli değişikliklerin yanında bugünde geçerliliğini koruyan iki önemli yasa 1930'lı yıllarda kabul edilmiştir. Bunlar, 1934'de kabul edilen 2559 sayılı polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile 4 Haziran 1937'de kabul edilen 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunudur. Bazı ufak tefek değişikliklerin olmasının yanında bu yasalar günümüze kadar gelmiştir (Polislik.net, 2009).

Emniyet örgütü yani polis teşkilatı İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Genel Müdürlüğe bağlı olarak da merkez, taşra ve yurt dışı kuruluşları şeklinde teşkilatlanmıştır. 04 Temmuz 1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda; Polisin görev ve yetkilerini belirlemiş, polisin görevlerini tanımlamıştır. İlgili kanunla yapılan tanımda Polisi; "Polis, asayiş, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini (konut dokunulmazlığını) korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin eder, yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil (sakat, hastalıklı) ve acizlere muavenet (yardım) eder. Kanun ve nizamnamelerinin (tüzüklerinin) kendisine verdiği vazifeleri yapar" şeklinde tanımlamıştır (2559 sayılı yasa md1).

Polis Teşkilatının sorumluluk alanı belediye sınırları içerisidir. Polis Teşkilatının merkez teşkilatında Genel Müdür yardımcılarının yanında son eklemelerle, Daire başkanlığı sayısını 36 olarak belirlemiştir. Yine teşkilatlanması içinde, Hukuk Müşavirliği, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Sivil Savunma Uzmanlığı, Trafik Hizmetleri Başkanlığı, Trafik Araştırma Merkezi Müdürlüğü, Basın Protokol ve Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğü gibi birimleri de dâhil etmiştir (Göksu ve diğerleri, 2011, s.20).

ETK'ya göre ise polis, silahlı faaliyet gösteren bir emniyet kuvveti olup resmi üniformalı ve sivil çalışanlı olarak iki birime ayrıldığı belirtilir. Burada resmi ve üniformalı polis araçlı ve araçsız olarak ikiye ayrılmaktadır. Araçlı polis, atlı, bisikletli, motorlu ve canlı, cansız diğer araçları kullanarak çalışır. Sivil polis ise, tüm polisiye hizmetlerini yerine getirirken üniformasız bir şekilde çalışır. Polis görev yönünden de kısımlara ayrılmıştır. İdari polis, siyasi polis ve adli polis olarak görev yönünden tasnifi yapılmıştır. ETK'nın 9. Maddesinde; İdari polise toplumun genel dirlik ve düzenini sağlama görevi verilmiştir. Siyasi polise, devletin ve hükümetin genel güvenliğini sağlama görevi verilmiştir. Adli polis ise, adli görevler tevdi edilmiştir (Emniyet Teşkilatı Kanunu).

Sonraki yıllarda yürürlüğe giren yasalarla; 1953 yılında trafik, 1965 yılında toplum polisleri kısımlarının da kurulduğu görülmektedir. Devletin toplumsal olaylar karşısında güvenliğinin korunması gayesiyle kurulan toplum polisi, yeniden yapılandırılarak 1982 yılında “Çevik Kuvvet” olmuştur.

Çizelge 3.2: Polis Teşkilatının insan kaynaklarına bakıldığında yıllara göre polis sayısı; EGM Personel Daire Başkanlığı, EGM faaliyet Raporu (2012).

	1990	1991	1998	1999	2000	2001	2003	2008	2011	2012
Rütbeli Pers.	14,845	14,856	13,760	14,970	14,733	15,244	14,633	14,330	16,463	18,662
Polis Mem.	72,315	77,264	137,90 4	143,34 7	150,62 3	157,28 6	156,77 3	179,09 0	208,33 5	219,58 9
Toplam	87,160	92,120	151,66 4	158,31 7	165,35 8	172,53 0	171,40 6	193,42 0	229,15 4	238,25 1

Yukarıdaki tabloya bakıldığında polis teşkilatında 90’lı yıllardan itibaren personel sayılarında artan oranda düzenli bir artış görülmektedir. Tabii ki henüz Türkiye’de polis sayısı istenilen seviye değildir. Çünkü Avrupa’da bir polise düşen kişi sayısı 200-250 kişi arasında iken bu oran Türkiye’de 300 kişinin üzerindedir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2013).

Yine de 90’lı yıllardan günümüze denk kentlerdeki asayiş olaylarına ve kitlesel eylemlerde polisin önleyicilik gücü ve profesyonelliğin de iyiye doğru gittiğinden bahsedilebilir. Bunda polisin hem almış olduğu eğitim hem de personel sayısının da olan artışın da katkısının olduğu söylenebilir.

3.8.1.2. Jandarma Teşkilatı

Osmanlı Devleti’nde Jandarma Teşkilatının kuruluşu arşivlerde 1839 yılından itibaren bazı jandarma adın muhtelif Jandarma tayin kararnamelerinin varlığına dayanılarak 1839 yılında kurulduğuna dair görüşler olsa da tam olarak ne zaman kurulduğu tespit edilmemiştir. ilk Jandarma kanunnamesi olan Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi 14 Haziran 1869 yılında kabul edilmiştir. Jandarma 14 Haziran’ı 1839’la birleştirilerek kuruluş gününü 14 Haziran 1839 olarak kabul etmiştir (Jandarma. Gov.tr, 2015).

Jandarma Teşkilatı bugünkü durumuna 1930 yılında kabul edilen 1706 sayılı yasa ile gelmiştir. Sonraki dönemlerinde devamlı bir gelişim çabası içerisinde olduğu görülmektedir. Okullaşma çalışmalarıyla da bunu göstermektedir. 1935 yılında Jandarma Subaylarının Harp Okulunda yetiştirilmesi kabul edilmiş. 1937 yılında ise ‘Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi’ yürürlüğe girmiştir. 1939 yılında Jandarma Teşkilatı; Sabit Jandarma Birlikleri, Jandarma Eğitim Birlikleri ve Okullar olmak üzere üç grup halinde yeniden düzenlenmiştir. 1956 yılında yürürlüğe konan 6815 sayılı Kanun ile kıyı ve karasularımızın emniyet ve korunması ile gümrük bölgelerinde kaçakçılığı men, takip ve tahkik görev sorumluluğu Jandarma Genel Komutanlığına devredilmiştir. Son olarak Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu 1983 yılında 2803 sayılı yasa ile yürürlüğe girmiştir. 1988 yılında 3497 sayılı Kanun ile kara sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanması görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığına devredilmesinin yanında, İran ve Suriye sınırının bir kısmı ile Irak sınırının tamamının sorumluluğu halen jandarma Genel Komutanlığında bulunmaktadır (Göksu ve diğerleri, 2011, s.27).

Jandarma Teşkilat Kanunda Jandarma, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bir parçası olup, Silahlı Kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim yönünden Genelkurmay Başkanlığı’na, emniyet ve inzibat yönüyle ve diğer görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi yönünden İçişleri Bakanlığı’na bağlıdır. Silah, mühimmat, teçhizat ve benzerleri bakımından da Milli Savunma Bakanlığı’na bağlıdır. Jandarmanın görev yönünden tasnifi polis teşkilatına benzemektedir. Mülki, adli ve askeri görevleri bulunmaktadır (Jandarma Teşkilat Kanunu md.4).

Jandarmanın görevleri Askeri, mülki ve idari olarak sınıflandırılmıştır. Yine kanuna göre jandarma veya polis, kendi uhdelelerinde bulunan bölgelerde yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının anlaşılacağı anda, yerel mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilme yapılmaktadır. Jandarma Silahlı Kuvvetler ile ilgili görevleri ve eğitim yönünden Genel Kurmay Başkanlığı’na emniyet ve asayiş görevleri yönünden ile ilgili görevleri yönünden İçişleri Bakanlığı’na bağlı, il ve ilçe belediye hudutları dışında veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerde asayiş emniyetten sorumludur (Jandarma Teşkilatı Kanunu md.10-21).

3.8.1.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı

1960 yılından itibaren dünyanın güvenlik durumunun algılayışındaki değişimler, Türkiye'nin Jeo-stratejik durumu, kıyılarının fazlalığı, ülkenin büyük kısmının denizle çevrili olması, profesyonel bir Sahil Güvenlik Komutanlığına ihtiyacı ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmaların neticesinde, 1967 yılından itibaren Sahil Güvenlik komutanlığı kurulmasına hız verildiği görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda 13 Temmuz 1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'na dayanarak Sahil Güvenlik Komutanlığının kurulduğu görülmektedir (www.sgk.tsk.tr, 2015).

Sahil Güvenlik Komutanlığı, 1985 yılına kadar Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olarak görev yapmıştır. 1 Ocak 1985 tarihinden itibaren İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapmaktadır. Sahil Güvenlik komutanlığını müstakil yapıya kavuşturan Kanun 18 Haziran 2003 tarihinde yasalaşmış 24 Haziran 2003 tarihinde 4902 sayılı kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Teşkilatın insan kaynakları yönünden subay ihtiyacı Deniz Harp Okulu tarafından karşılanmaktadır. Astsubay ihtiyacı ise Deniz Astsubay Meslek Yüksek Okulundan temin edilmektedir (Göksu ve diğerleri, 2011, s.32).

3.8.1.4. Gümrük Muhafaza Teşkilatı

Ülkemizde genel kolluk yetkisine sahip olan örgütlerden biride Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığına bağlı olan Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğüdür. Ülkenin hudut kapılarını, malların giriş ve çıkışlarını kontrol eder. Bu özelliğiyle bir ülkeden başka bir ülkeye yasal olmayan mal girişi ve çıkışını kontrol etmektedir. Bu yasa dışı oluşum ve işlemleri engelleme bağlamında belli bir hizmet alanıyla sınırlı olarak Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü çalışanlarına genel kolluk yetkisi verilmiştir. Bu kolluk teşkilatı, gümrük örgütü bulunan tüm hava ve deniz limanları ve iç gümrük alanlarında, gümrük kapılarında, kaçakçılığın önlenmesi, takibi ve soruşturulmasıyla ilgili görevleri yerine getirir. 07 Ocak 1932 tarihli ve 1918 sayılı yasada; Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun 1983 tarihli değişik 3. Maddesinde kimlerin bu görevleri yerine getirmekle mükellef olduğunu belirtmektedir (Göksu ve diğerleri, 2011, s.33).

3.8.1.5. Özel kolluklar

Özel kolluk; umumi kolluk haricinde kalan, görev ve yetkileri kanunla sınırlandırılmış olan belediye zabıtası, orman kolluğu, liman kolluğu, hudut ve sahiller sağlık kolluğu,

ordu kolluğu (inzibat) gibi kuruluşlardır. Bunlar kanunla belirlenmiş sınırlar ve yetkiler çerçevesinde kolluk görevi ifa ederler.

3.8.1.6. Belediye kolluğu (Belediye Zabıtası)

Yerel yönetimler olarak bilinen belediyelerin halka hizmet sunmakta her geçen gün merkezi hükümetten daha çok öne çıkmaktadır. Hatta merkezi iktidarda görev alabilmek hükümet olmanın yolu yerel yönetimlerden, mahalli idarelerden geçmektedir denilebilir (Şafak ve diğerleri, 2003, s.233). 5393 sayılı Belediye Kanunu belediye kolluğunu 51. maddede ele almaktadır. Bu maddeye göre, beldede esenlik, huzur, sağlık ve düzenin sağlanması görevi belediye zabıta kolluğuna verilmiştir. Zabıta kolluğuna görevi sırasında karşı gelenler kolluk kuvvetlerine karşı gelenler gibi cezalandırılır (5393 sayılı yasa md.1).

Günümüzde yerleşik nüfusun yaklaşık % 77'si şehirlerde yani kentlerde yaşamaktadır. İşte bu yerleşim yerleri hemşerilerinin belediye güvenlik hizmet ve sorunları artarak, daha da karmaşık bir hal almaktadır. Sosyal ve güvenlik hizmetlerinin de çeşitlendiği bunun karşısında hem polis hem de Belediye Zabıtasının bu sorunlarla başa çıkmaya çalışmaktadır. Aksine Belediye Zabıtasının hem yetki hem de görev noktasında atıl kaldığından da bahsedilmektedir. Belediye Zabıtasına daha fazla polis hizmetlerinin devredilmesi de gerekmektedir. İç Güvenlik hizmeti verilmesinde yaklaşık on bir bakanlık birimi görev yapmaktadır. Bu durum bazen uygulamada yetki karmaşasına da yol açmaktadır. Bunu engellemek için yerel düzeyde sorunlara çözümler bulunmalıdır. Yerel yönetimlerinin önemi burada ortaya çıkmaktadır (Şafak ve diğerleri, 2003, s.253).

Aşağıdaki tabloda verildiği gibi bu korumaların hepsinde yerinde verilen yerel kaynaklardan faydalana bilinir ya da yerel programlar yürütülerek güvenlik hizmetleri yerine getirilebilir (Şafak ve diğerleri, 2003, s.228).

Çizelge 3.3: Yerel Düzeyde Personel Veren Bakanlıklar

Bakanlık	Kuruluş Personeli	Polis Fonksiyonu
Adalet B.lığı	Ceza ve tutukevleri; Jandarma ve hapisane görevlileri, gardiyanlar.	Kanunları çiğneyen hükümlüleri ve tutukluları muhafaza, adliye tutukevleri ilişkisi, çocuk ıslahevleri
Maliye B.lığı	Gümrükler dairesi; gelirler servisi, maliye müfettişleri, gümrük muhafaza görevlileri ve diğer personel.	Gümrük suçları; kalpazanlık, mali suçların ve kara paranın araştırılması, kaçakçılığın önlenilmesi, içki ve tütün kanunları vs...
İçişleri B.lığı	Jandarma, Polis, Sahil Güvenlik, geçici köy korucuları vs. güvenlik görevlileri	Devletin kanun ve nizamlarının iç güvenlikle ilgili hükümlerinin uygulanması.
Ulaştırma B.lığı	DDY, Limanlar ve Hava Yolları, Koruma görevlileri, gemi kaptanları.	Posta sahtekârlıkları ve hırsızlıkları, kaçak telsiz muhaberatını tespit, taşıtlarına zarar verme ve taşıtlarda, işletmelerinde işlenen suçları önleme ve tespit.
Çalışma B.lığı	Sendikaların çalışmalarını düzenleyen kuruluşlar, işyerleri ve iş güvenliğini takiple ilgili müfettişler.	Sendika yetki sorunu, aidatların kanuna aykırı bir biçimde kullanılması, işçi ve iş sağlığı ile ilgili kuralların uygulanması.
Tarım B.lığı	Hayvan sağlığı ve tüketiciyi korumakla ilgili daireler.	Hayvan üreticileri ve hayvan sağlığını koruma ile ve gıda tüketicilerini hile ve sahtekârlıklarından korumak.
Çevre B.lığı	Çevre sağlığını korumayla ilgili daireler	Su, hava, çevre ve gürültü kirlenmeleriyle ilgili yasa dışı girişimlerle mücadele.
Orman B.lığı	Orman muhafaza dairesi	Ormanların ve ormandaki tabii zenginliklerin korunması, hırsızlıkların men'i
Kültür B.lığı	Kültür ve tabiat varlıklarını koruma dairesi	Kültür ve tabiat varlıklarını ören yerlerini tahrip, hırsızlık ve yağmalamaya yönelik girişimleri engelleme.
Sağlık B.lığı	Hıfssıha kurumu, halk sağlığını koruma daireleri	Halk için gerekli koruyucu tababetin gereklerini yerine getirmeyenlerle mücadele.
Enerji B.lığı	TEK koruma görevlileri dairesi	Bakanlığa ait şehir dışı ve şehir içi depo ve tesislerin saldırı ve hırsızlığa karşı koruma.

3.8.1.7. Özel güvenlik örgütleri

Toplum ve teknolojinin birbirine paralel gelişmesiyle birlikte bunları ilgilendiren güvenlik ve güvenlik ihtiyacına gereksinim de artmış ve farklılıklar arz etmiştir. Güvenliğin sağlanması için toplumu bire bir ilgilendiren tesis ve kurumlarda görevlendirilmeler yapılmaktadır. (Fabrikalar, barajlar, enerji santralleri, rafineri ve enerji nakil hatları, akaryakıt nakil, depolama ve yükleme tesisleri vb...) Bunun yanında devlet eliyle işletilen, sivil trafiğe açık ve hava meydanları ve limanlar gibi yerlerde, siyasi parti ve derneklerin kapalı yer toplantılarının güvenlik ihtiyacının giderilmesi, hususiyet arz eden görevlerdendir. Buralarda daha etkin güvenlik tedbirinin alınması amacıyla, özel güvenlik örgütlerinin kurulmasına ihtiyaç duyulmuş özel güvenlik tarafından güvenlik hizmeti alınmaya başlanmıştır (Ünal, 2002, s.63).

Ülkemizde özel güvenlik örgütlerinin görülmeye başlanması 1981 yılından sonra olmuştur. Bu tarihten sonra çıkartılan birçok kanunla kamu ve özel kuruluşların kendi güvenlik örgütlerini kurmaları ve personel alımı yapmalarına izin verilmiştir. Ülke genelinde özel güvenlik teşkilatları hakkında yapılan istatistikî değerlendirmelerde, özel güvenlik teşkilatlarının yaygın bir şekilde faaliyette oldukları görülmektedir (Şafak ve diğerleri, 2003, s.232).

Özel güvenlik örgütü personeli görev alanları içinde kanunda belirtilen görevlerini yerine getirirken silah taşıma ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'na göre silah kullanma yetkisine sahiptirler ifadesi geçmiştir. Bir önceki kanun olan ve 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile yürürlükten kaldırılan 2495 sayılı "Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun" da geçmiştir. Yeni kanunla özel güvenliğe zor kullanma yetkisi verilmiş fakat silah kullanma yetkisi kanunda açıkça telaffuz edilmediği de görülmektedir (5188 sayılı kanun).

3.8.1.8. Orman kolluğu

Orman Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'ye göre ormanların korunması görevi Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Bu kararnamede Orman kolluğu, orman suçlarını takip etmekle görevlendirilmiş ve gerekirse suç işleyenleri yakalamakla görevlendirilmiştir. Bu niyetle genel müdürlüğe mensup görevlilerden özel bir kolluk kuvveti meydana getirilmiştir. Burada Kolluğun en üst makamı genel müdürdür. Ardından diğer amirler,

orman işletme ve bölge müdürleri gelmektedir (Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK).

3.8.1.9. Yardımcı kolluk, çarşı ve mahalle bekçileri

Yardımcı kolluk görevlileri, genel kolluk görevlilerinin görev ve yetkilerini kullanan kişilerdir. Bu yetkiyi genel kolluk görevlilerinin olmadığı yerlerde ve zamanlarda kullanırlar. Yardımcı kolluk görevlileri arasında Çarşı ve mahalle bekçileri, bucak müdürleri, köy ve mahalle muhtarları ile ihtiyar heyetleri, köy korucuları gibi görevliler bulunmaktadır. Aşağıda yardımcı kolluğa örnek olmaları bakımından, çarşı ve mahalle bekçileri ile köy korucularına ilişkin bazı bilgiler verilmektedir. Yapmış oldukları görevler açısından çarşı ve mahalle bekçileri genel kolluğa yakınlığından dolayı yardımcı kolluk içinde ayrıcalığa sahiptir. 1966 tarihli ve 772 sayılı Kanunu'nun 2. maddesinde çarşı ve mahalle bekçileri, mahallin en büyük mülki amirinin emrinde, genel kolluğa yardımcı, silahlı bir kolluktur tanımlanması yapılmıştır. Çarşı ve mahalle bekçilerinin mesleki amirleri, polis ve jandarma bölgelerindeki en üst amir ve komutandır (772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu Md.2-3). Çarşı ve mahalle bekçileri; 772 sayılı kanunda başlıca görevleri; genel kolluk güçlerinin müdahalesine imkân olmadığı acele ve zorunlu hallerde, genel kolluk güçlerine yardımcı olmak ve mahalle sakinlerinin istirahat, sağlık ve esenliğini sağlamak yönünden sıralanmıştır.

4. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER VE KENT GÜVENLİĞİNDE YERELLEŞME

Değer ve kaynakları, genelde zor kullanma tekeline sahip, bunu otoriter yolla dağıtan toplum ve devletlerde, kurum ilişkilerinin bütünü olarak bilinen siyasal sistemde, kural konulması, karar alınması, devlet yönetim sistemine yardımcı olan alt sistemlerinin var olmasıyla mümkündür. Burada idare, siyasal sistemin karar ve kurallarını otoriter yolla uygulayan bir mekanizmadır. Bu mekanizma değişik işlev ve kurumlardan oluşan bir sistem olmaktadır. Devletler bu sistem içerisinde görevlerini yerine getirebilmek için faaliyet alanları tüm ülkeyi kapsayan bir merkezi idare örgütü kurmuş fakat devletin egemen olduğu sınırların geniş ve dağınık olması sonucunda, köy, kasaba ve kent gibi birimler olarak yapılanmışlardır. Bu birimlerin veya yerleşim yerlerinin devlet tarafından karşılanması gereken hizmetlerini merkezi idare yerine getirirken siyasal ve ekonomik sorunlardan dolayı tam olarak yerine getirememektedir. İşte bu hizmetlerin etkin yürütülmesi için, merkezi idareye bağlı bazı güçlerin yerel veya mahalli idareye devredilmesi gerekmiştir. Bunun sonucunda yerel yönetimler kavramı ortaya çıkmıştır (Ökmen ve Parlak, 2010, s.4-5).

Yerel yönetimler, demokrasi tartışmalarında önemli bir tutmaktadır. Bazıları için yerel yönetimler, demokratik toplumun oluşması için, merkezi devlet otoritesini sınırlayan bir güç, demokrasi okulu olarak katılım ve temsili yetin en iyi olduğu kurumlar olarak gösterilirken, bazılarınca belli bir döneminde var olmuş devlet teşkilatlanması olarak görülmüştür. Yerel yönetimlere, orta çağda kentsoyluların ve aristokrasinin imtiyaz kazanmak için oluşturduğu birimler olarak görülmüştür. Yerel yönetimleri bir aşamadan sonra idare ve yönetim açısından vazgeçilemez olduğu ortaya çıkmıştır (Görmez, 1997, s.9-10).

Hatta yerel yönetimleri, yeni gereksinimlerden dolayı isteyen ve kendini halkın gereksinimlerinden dolayı devamlı geliştirmek zorunda kalan bir yönetim şekli olması da buna dayanak olarak gösterilebilir. Ülkemizde ise son zamanlarda ki tüm siyasal tartışmalar özellikle şiddete her an dönebilecek olan tartışmaların yerel yönetimlerde yapılabilecek olan değişmelere bağlanması (Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartın da çekince konulan maddelerin olması gibi. İdari ve mali özerklik verilmesi) örnek olarak verilebilir.

Yerinden yönetim biliminde yerel yönetimler; ‘adem-i merkeziyet olarak tanımlanan bir kavramdır. Bu kavramın başlıca iki türü vardır. Bunlar;

- a) Yetki genişliği, buna ‘yetki göçerimi’ diyenler de bulunmaktadır. Merkezdeki kuruluşlar yetki genişliğinde, merkezden uzakta bulunan bir teşkilata, belli başlı fonksiyonları yerine getirmeleri için birçok yetkiyi, kendi yerlerine kullanmak üzere yetki devri yaparlar. Yetki genişliği, merkezi kuruluşların, bazı çalışmalarını, taşrada kurdukları kurumlara yaptırımaları yoluyla izlenen uygulamalardır.
- b) Gerçek anlamda bir yerinden yönetim türü olan adem-i merkeziyet, yasalarla sınırları çizilmiştir. Burada yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği ya da merkeze bırakılmış olanlardan başka işlevleri görebilmeleri için, tüzel, siyasal bir takım yetkilerle donatılıp belirginleştirilmişlerdir (Keleş, 2011, s.21).

Yeryüzündeki yerel yönetim mekanizmalarının meydana gelmesinde devletlerin kendilerine has tarihsel gelişim aşamalarının; ekonomik, toplumsal ve siyasal durumlarına yön veren iç ve dış etkinliklerinin yanında sömürgeciliğin de önemli payları bulunmaktadır. 2. Dünya Savaşı’ndan sonraki bölgesel ve uluslararası birleşmeler ve dünyada ki türlü savaşların, barış antlaşmaları kurallarının da yerel yönetim uygulamalarının gelişmesinde katkıları azımsanmayacak kadar fazladır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği çerçevesinde yapılan çalışmalar, bu bağlamda sayılabilir. Eski Sovyetler Birliği olmak üzere, Doğu ve Orta Avrupa’nın, sosyalist bloğu oluşturan ülkelerindeki son değişiklikler her alanda olduğu gibi, yerel yönetimlerde de, demokratikleşme çabalarını artırmıştır (Keleş, 2011, s.77).

Yerel yönetimlerinin amaç ve yararlarından bahsedilirken; temel amacının kırtasiyeciliği azaltmak ve işlerin sürüncemede kalmasını önlemek, merkezden yönetimin demokrasi esasına uygun olmayan niteliğini yok etmek, halka yakın yönetimler kurmak olarak nitelendirilmektedir. Yararlarına bakıldığında; birincisi, sosyo-ekonomik gelişmeye katkı sağladığı ya da gelişmeyi sağladığı, ikincisinin ise siyasal yarar, gelişmenin sağlandığı ve yerel özerkliğin gerçekleşmesi, siyasal yararlar olarak ifade edilmektedir (Görmez, 1997, s.47).

4.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de yerel yönetimler tarihi genelde Tanzimat la birlikte başlatılmıştır. Tanzimat dönemine kadar klasik Osmanlı yönetim sistemi hâkimken, bu devirle birlikte Batılılaşma hareketlerinin bir sonucu olarak hem merkezi hem de yerel yönetimlerde değişim başlamıştır. Tanzimat’la başlayan süreçte Batı tarzı, (il) sisteminin yanında belediyecilikte de Fransız modeli aynen alınmıştır. 6. Belediye Dairesinin adı bile değiştirilmeden Paris’ten kopyalandığı belirtilmektedir (Göksu ve diğerleri, 2009, s.11). Türkiye’de yerel yönetimler, tarih içindeki olgunlaşmadan ziyade, ülkedeki siyasal iktidarların tepeden inme olarak değerlendirilecek düzenlemelerle ortaya çıkmışlardır. Yapılan bu düzenlemeler yerel siyasal bilincin gelişmesinin yanın da Batı Dünyasının değer ve kurumlarına imrenilmesi ve çözölen Osmanlı Devlet yapısının örgötsel çalışmalarla güçlendirilmesi, devlet kontrolünün kati hâkimiyetini sürdürme ve sağlama isteklerinin sonucu olmuştur (Ökmen ve Parlak, 2010, s.131).

4.1.1. Osmanlı döneminde yerel yönetim

Osmanlı Devletinde, kuruluş döneminden başlayarak Tanzimat dönemine kadar etkin bir şekilde kendini gösteren padişahın yönetim erki ve yönetimdeki konumu, Devletin yönetim yapısının da temel belirleyicilerinden biridir. Padişahın sahip olduğu bu erkin meşruiyet temeli dine dayanmaktadır. Padişah Allah’ın yeryüzündeki temsilcisi kabul ediliyordu. Osmanlı tebaası -vezirinden gayrimüslimlere- padişahın kullarıydılar; bu sadece birinci sınıf vatandaş olan Müslömanları değil gayrimüslimleri de kapsayıcı bir durumdu. Gayrimüslimler zımmi (Allah’ın emaneti) olarak ifadelendirilirlerdi ki; ikinci sınıf vatandaş olmalarına rağmen padişaha Allah’ın emaneti olarak algılanıyorlardı. Yavuz Sultan Selim’in hilafeti Osmanlı’ya getirmesiyle bir de Hz. peygamberin halifesi unvanı da eklenince bu güç daha da sağlamlamış, hatta bütün İslam devletlerine hitap edebilecek seviyeye ulaşmıştır (Göksu ve diğerleri, 2009, s.12). Yerel yönetimlerin tarihimizde zengin bir geleneğe ve geçmişe sahip olduğunu söylemek zordur. Kentlerin ve kırsal toplulukların idari-mali konularda özerk hareket etmeleri ve yönetim birimlerini yerel topluluğun oluşturması gibi bir gerçeğin, birçok ülkenin tarihinde olduğu gibi Osmanlı Devletinin de ancak yakın zamanlarında ortaya çıkmıştır (Ökmen ve Parlak, 2010, s.129).

Osmanlı Devleti'nde sorgulanamayan bir kudretle donatılmış olan padişahlık mekanizmasıyla, yönetilen, farklı yerel tercihlerin belirleneceği veya tayin edileceği batılı anlamda bir yerel yönetimin veya farklı bir siyasi gücün teşekkül etmesi bir yana böyle bir düşünceye bile olmamıştır. Birçok farklı millet ve dine mensup kişilerden oluşan Osmanlı tebaasının yaşadığı Devletin, toplumu bir arada tutmak için çok katı bir merkezi yönetim uyguladığı söylenebilir. Böyle katı bir merkeziyetçi yapının olduğu Osmanlı'da 12 yy.da batıda hayat bulan yerel yönetimler, sistematik olarak, merkezi yönetimin zayıfladığının göstergesi olan Tanzimat dönemine kadar hayata geçme şansı bulmamıştır (Göksu ve diğerleri, 2009, s.12).

Osmanlı Devleti'nin katı merkeziyet ve toprak rejimine dayanan mutlakıyetçi yapısı, bunun yanında Türklerin yerleşik toplum geleneklerinden yoksunluğu Osmanlı'da Batı'dakine benzer bir mahalli idare kurumunun oluşmasını da engellemiştir. Bu nedenledir ki, Türkiye'de yerel yönetim kuruluşları, ancak Osmanlı'nın XIX. yüzyıl ortalarında idari teşkilat ve faaliyetlerini, Batı örneklerinden esinlenerek, yeniden düzenlemeye giriştikten sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun mahalli idarelerin kurulması yolundaki girişimlerinin ilki belediye kurulması yolundaki 1855 İstanbul denemesidir. Bu deneme; Kırım savaşı münasebetiyle Osmanlı devleti ile aynı safta çarpışan müttefik devletlerin etkisiyle İstanbul'da ortaya çıkmıştır (Nadaroğlu, 1995, s.195).

Klasik dönemde Osmanlı şehirlerinin idaresi ve yargı görevi kadılarına bırakılmıştır. Kadı sadece şehrin değil civarındaki köy ve nahiyelerin de mülki amiri ve yargıcı olarak görev yapmaktadır. Merkezi idarenin bir temsilcisi olan kadı, belirli bir süre için tayin edildiği bölgede; yargının, kolluk işlerinin, mali görevlerin ve şehir yönetiminin sorumlusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde ne kadının ne de kadıya yardımcı olan personelin mahalli halk tarafından seçilip denetlenmesi veyahut da idareye halk temsilcilerinin belirli bir statü ve çerçevede katılmaları söz konusu değildir. Ancak kadının talebi üzerine halkın ve esnafın önde gelenleri, ekonomik işlerde (fiyat tespiti, narh konması vb. gibi) kolluk görevinin yerine getirilmesinde, mali işlemlerin yürütülmesinde (vergi konması ve toplanması gibi) kadıya yardımcı olabilmektedir (Ortaylı, 1985, s.17).

Tanzimat'tan önceki dönemde belediyeyle ilgili hizmetler daha çok yerel halkın çabalarıyla yerine getirilmiştir. Yerel hizmetlerde dikkatleri çeken bir diğer husus da hizmetlerin yürütülmesinde vakıflar, loncalar ve mahallelerin etkin görevler üstlenmiş

olmasıdır. Osmanlı yönetiminde vakıflar toplumsal hizmetlerin yanı sıra çeşitli alt yapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde de önemli roller üstlenmişlerdir. Şehirlerin suyunun getirilmesi ve aydınlatılmasının sağlanması, medrese, kütüphane, aşevi, hamam vb. gibi yerlerin inşası vakıfların yapmış oldukları hizmetlerin önden gelenleridir. Vakıf müesseseleri kent yönetiminde önemli işlevler görmelerine karşın yaşanan sosyo-ekonomik bunalımlardan olumsuz etkilenerek işlevselliklerini kaybetmiş ve 1836 yılında Evkaf Nezareti bünyesinde toplanmak suretiyle de bir nevi devletleştirilmişlerdir (Ulusoy ve Tekdemir, 2002, s124).

Geleneksel Osmanlı devlet yönetiminde yerel kamu hizmeti niteliğini taşıyan işleri yürüten bir diğer kurum da lonca teşkilatıdır. Loncalar Osmanlı kentlerini, hem yerel yönetim hizmetlerinin sunulması, hem de kentin siyasi-idari sistem içindeki yeri ve fonksiyonları açısından, batı kentlerinden ayıran bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Mesleki gruplaşmalardan doğan loncalar, hiyerarşik yapıda örgütlenmiş esnaf birlikleri olup, bir bakıma sivil toplum örgütleri olarak işlev görmektedirler. Loncalar inşa ettikleri çarşılar sayesinde bir yandan ekonomik hayatı yönlendirirken bir yandan da bu yerlerdeki belediye hizmetlerini de yerine getirmektedirler. Örneğin çarşı yollarının yapımı, temizliği, aydınlatılması, malların kalite kontrolü ve standardizasyonunun sağlanması loncaların yapmış oldukları yerel nitelikteki hizmetlerden bazılarıdır. Loncalar bu hizmetlerin masraflarını kendi içlerinde oluşturdukları ve aynı zamanda sosyal dayanışma işlevini de gören sandıklarından karşılamışlardır (Ökmen ve Parlak, 2010, s.109). Osmanlı Devleti'nde mahalle; çeşmesi, camisi, hamamı, mektebi ve külliyesi ile bütünlük arz eden bir idari birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahalleyi yöneten imamlar padişah beratı ile atanmakta olup kadılara karşı sorumlu tutulmaktadırlar. İmamlar; doğum, ölüm, evlenme, boşanma, nakli mekân gibi nüfus işlemlerini takip ederek hal kayıtlarını tutmakla görevlidirler (Ulusoy ve Tekdemir, 2002, s.125).

Tanzimat'ın başlangıcında, mali işlerin valilerin, yerel ayan ve eşrafın elinden alınarak kötü uygulamalara ve yolsuzluklara son verilmesi amacıyla, taşraya vali derecesinde yetkili “muhassıl” adında bir maliye memuru atanmış ve kendisine yardımcı olacak “muhassıllık meclisleri” kurulması yoluna gidilmiştir. Bu meclislerin üyelerinin bir kısmı kamu görevlilerinden (kadı, müftü gibi) bir kısmı da seçilmiş kişilerden meydana gelmekte idi. Bu kurum bir yerel yönetim birimi olmamakla birlikte yerel

yönetim tecrübesinin ortaya çıkması açısından önem arz etmektedir. Çünkü meclis üyelerinin bazıları seçim yoluyla belirlenmektedir (Eryılmaz, 2002).

Tanzimat'tan sonra modern manada ilk belediyeçilik anlayışı 1855 yılında İstanbul Şehremaneti denemesi ile başlamıştır. İlk belediye olan Şehremanetin başında, “Şehremini” adı verilen ve padişah tarafından atanan belediye başkanı bulunmaktadır. Ayrıca on iki üyeden oluşan bir şehir meclisi vardır. Şehremanetine, evvelce kadılar tarafından yapılan bir takım belediye hizmetlerinin yanında, o tarihte modern sayılabilecek birçok görev verilmiştir. Bunun yanında şehremaneti, şehirde zaruri ihtiyaç maddelerinin teminine dikkat edecek, narh koyacak ve uygulatacak, yol ve kaldırım yapım ve onarımı için gerekli girişimlerde bulunacaktır (Ortaylı, 1985, s.121).

Şehremanetinin Avrupa standartlarında çalışmasını temin etmek ve İstanbul'da kurulacak belediyeyle ilgili görüş bildirmek üzere 1857 yılında çıkarılan bir nizamname ile İntizam-ı Şehir komisyonu kurulmuştur. Nizamnamede İstanbul'un 14 belediye dairesine ayrılmasının öngörülmesine karşılık, sadece Beyoğlu ve Galata semtlerini kapsayan bölgede Altıncı Daire-i Belediye kurulabilmiştir. Altıncı Daire-i Belediye, hizmetlerin yerine getirilmesi için merkezden aktarılan kaynakların yanı sıra, gelir tahsil edebilen ilk mahalli idare birimidir. Altıncı Daire-i Belediye'nin görevleri; sokak, kaldırım, su hizmetleriyle, gıda maddelerinin fiyatları, ölçü ve tartı aletleri ile halka açık yerleri denetlemektir (Ulusoy ve Tekdemir, 2002, s.128).

İlk Osmanlı Meclis-i Mebusanı belediyeler konusunda, başkent İstanbul ve diğer belediyeler için iki ayrı düzenleme yapmıştır: Dersaadet Belediye Kanunu ve Vilayetler Belediye Kanunu. Bu kanunlara göre, İstanbul'da belediye teşkilatı eskisi gibi Şehreminliğe ile belediye dairelerine dayanmakta idi. Şu kadar ki belediye daireleri sayısı 20'ye çıkarılmakta ve yerleri de kanunda belirtilmektedir (İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 1998). Taşra belediye örgütlenmesine 1864 Vilayet Nizamnamesi ile başlanılmıştır. Bu nizamname ile sancak (Liva) ve kaza merkezlerinde, seçimli üyelerden kurulu belediye meclisleri bulunacaktır. Taşrada ilk kurulan belediyeler, Avrupa ile ticari ilişkilerin yoğun olduğu, ticari kapitalizmin geliştiği kentlerde ortaya çıkmıştır. Şehir ve kasabalarda belediye örgütünün yaygın bir şekilde kurulması ise 1877 yılında yürürlüğe giren “Vilayetler Belediye Kanunu” ile gerçekleşmiştir. Bu kanun ile belediyeler ilk kez tüzel kişilik kazanmışlardır. 1877

Vilayetler Belediye Kanunu, istisnalar dışında 1930 Belediye Kanunu yayımlayınca kadar yürürlükte kalmıştır (Ulusoy ve Tekdemir, 2002, s.129).

4.1.2. Cumhuriyet döneminde yerel yönetim

Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler 1921 Anayasası, 1876 Anayasası'ndan farklı olarak yerel yönetimlere tüzel kişiliği olan demokratik ve özerk bir hüviyet tanımaktadır. 1876 tarihli Kanun-i Esasi'deki ilkelerin az çok farklarla her zaman yürürlükte kaldığı belirtilmektedir. 1921 Anayasası, yerel meclislerin kendi başkanlarını seçmelerini öngörüyordu. Ayrıca yürütme görevi seçilmiş başkan ile meclis idare kuruluna verilmiştir. Ancak Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilanından sonra 1921 Anayasası değiştirilerek yapılan 1924 Anayasası ile yerel yönetimlerin alanı daraltılmıştır (Keleş, 2011, s.141).

1924 Anayasası, Cumhuriyetin ilanından sonra kabul edilen ilk Anayasa'dır. 105 maddeden oluşmaktadır. 1924 Anayasası, 1876 Anayasası'nda yer alan Görev ayrımı ve Yetki Genişliği ilkelerini olduğu gibi benimsemiştir. Her iki anayasada yer alan Görev Ayrımı kavramı; gerçekte yasama, yürütme ve yargı arasındaki ayrımı anlatmak üzere değil, fakat devlet, ya da merkez yönetimle yerel yönetimler arasında ayrı ayrı görev alanlarının bulunduğunu vurgulamak için kullanılmıştır. Bu Anayasada illerin yönetimine ve yerel yönetimlere ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bu maddeler ise özlü ve klasik ifadeler içermekte olduğundan, geçmiş düzenlemelere kıyaslandığında, yerel yönetimlerin niteliklerinde önemli sayılabilecek bir farklılaştırma meydana getirmediği de görülmektedir (Keleş, 2011, s.142).

1961 Anayasasınının 116. Maddesinde; yerel yönetimler; “Mahalli idareler, il, belediye ve köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.” Diyerek belediyeleri anayasal güvenceye kavuşturmuş ve demokratikliğini, özerkliğini ve denetimini çağdaş esaslara bağlamıştır. Bu arada özellikle mahalli idarelerin seçim ilkeleri milletvekili seçimlerine paralel hükümlere bağlanmıştır. Yerel yönetimlerle ilgili olarak 1961 Anayasası'nın 116. Maddesinin getirdiği başlıca iki yenilik vardır. Birincisi yerel yönetimlerin genel karar organlarının organlık sıfatını kazanmak ya da kaybetmek konusundaki denetimin Yargıya bırakılmış olması, ikincisi ise yerel yönetimlere görevleriyle orantılı gelir sağlanacağı hususlarıdır. Yine 1961 Anayasası'nda 112.

maddede yer alan düzenlemelerle, 1921 Anayasasından farklı olarak yerinden yönetim ilkelerine açıkça yer verildiği görülmektedir (Keleş, 2011, 143-145).

1982 Anayasası'nda yerel yönetimlerle ilgili 1961'den farklı olarak, seçim süreleri ve idari vesayet yetkisinin temel ilkelerine ait hükümler (md.127) yer almaktadır. Ayrıca hakkında kovuşturma açılan yerel yönetim organlarının ya da üyelerinin geçici tedbir olarak İçişleri Bakanınca görevden uzaklaştırılması, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilmesi 1961 Anayasası'nda yer almayan hususlardır. Buna dayanarak, siyasal iktidarlar, kimi belediye başkanlarını görevden almışlardır. Görevden alma, kimi zamanlar özne, kimi zamanlar da partizanca nedenlerden dolayı alındıkları da görülmüştür (Keleş, 2011, s.146-147).

Üç yıllık askeri yönetim döneminin belediyeler konusunda iki önemli kararı vardır. Bunların ilki; belediye organlarının feshine ve belediye başkanlarının atanmalarına ilişkindir. İhtilal ile iş başına gelmiş askeri bir yönetimin gereklerine ters düşmeyen geçici nitelikteki bu uygulama 1984 yılındaki mahalli idareler organlarının seçimlerinin yapılmasıyla sona ermiştir. Bu dönemde birçok mülki idare amiri buldukları yerlerde aynı zamanda belediye başkanlığı görevlerini de yürütmüşlerdir. Askeri yönetimin ikinci ve çok önemli bir diğer kararı ise belediyeler maliyesinin ıslahına ilişkin olanıdır. Bu amaçla ilk olarak 2.2.1981 tarihinde kabul olunup 1.3.1981 tarihinde yürürlüğe giren 2380 sayılı "Belediyeler ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun"dur. Genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden belediyelere % 5 pay verilmesini ve bu payın belediyeler arasında nüfus esasına göre bölüştürülmesini öngören adı geçen kanun, yıllar yılı kaynak yetersizliğinden kıvranan belediyeleri mali acıdan nispeten rahatlığa kavuşturmuştur. 1984 yılında yürürlüğe konulan 3004 sayılı kanun 1981 Tarihinde yürürlüğe girmiş olan adı geçen kanunun bazı maddelerini değiştirmiş ve belediyelere verilecek payları daha da arttırmıştır (Nadaroğlu, 1994, s.200).

Ülkemizde yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesi çalışmalarının birçok alanda olduğu gibi, 1960'dan sonra Planlı Kalkınma dönemiyle başlamıştır. Bu girişimler, bir toplumsal hukuk devletinin kalkınma gereksinimlerine yanıt verecek çağdaş bir yönetim yapısının geliştirilmesi doğrultusunda ki arayışların bir paçası olarak ortaya çıkmıştır (Keleş, 2011, s.465).

Genel olarak yerel yönetimlerin ülkemizdeki 150 yıllık geçmişi olduğu söylenebilir. Bu süre içerisinde yerel yönetim sistemimizin esasını oluşturan; il özel idareleri, belediyeler ve köyler büyük çapta geliştirilmeye başlandıkları ve yasal olarak yürürlüğe konuldukları yılların sosyo-ekonomik ve politik gerçeklerini yansıtmakla birlikte bizdeki bu örgütlenmelerin batılı ülkelerde olduğu gibi güçlü özerk birimler olarak karşımıza çıkmadıklarını görmekteyiz (Yaşamış, 2001, s.151).

4.1.3. Yerel yönetimlerin yeniden yapılandırma çalışmaları

Bu çalışmalarda temel hedef katılımın, hesap verilebilirliğin, etkinliğin ve saydamlığın sağlandığı iyi yönetişime geçmektir. Zaten birçok uluslararası kuruluş da yapacakları yardımları iyi yönetişimin varlığıyla ilintili hale getirmiş bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı merkezi hükümetçe bir kısmı ise sivil toplum kuruluşları tarafından akademisyenlere veyahut konunun uzmanı idarecilere yaptırılmıştır. Bu çalışmalar; planlı dönemlerde yapılan, Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP), Yerel Yönetimler Bakanlığının kurulması, Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA), ayrıca başkaları tarafından da yapısal yönden değişiklik önerileri de olduğu görülmektedir. Sivil toplum örgütlerinin de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması ilgili çalışmalar yaptıkları ve bu çalışmalarını da rapor halinde kamuoyuna sundukları bilinmektedir (Keleş, 2011, s.466-490).

4.1.3.1. Merkezi hükümet teşkilatı araştırma projesi (MEHTAP)

Planlı dönemde, yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesi için amaçlanan bir projedir. Projenin amacının; planlı dönemde, yönetim yapısında, hızlı ekonomik gelişmeyi sağlamak için uygun ve elverişli değişiklikler yapmaktır. Bu araştırma sonucunda; merkezi kurumlar ile merkezi hükümet teşkilatının taşra birimleri ve mahalli idareler arasında görev dağıtımı, mahalli idarelerin yetkileri, kaynakları üzerinde incelemeler yapılması önerisi yapılmıştır. Sonunda yaklaşık dört yıl sonra Türk Mahalli İdarelerinin Yeniden Düzenlenmesi Üzerinde Bir Araştırma adıyla TODAİ' ce yayımlanmıştır. Şu görüşlere yer verildiği görülmektedir (Keleş, 2011, s.466).

a) Yerel yönetimleri ilgilendiren yasa ve tasarılar bir görüş ve felsefeye göre değerlendirilmelidir.

b) Yönetimlerin kümelenmesinde, gelir ölçütünün kullanılmasından vazgeçilmelidir.

c) Özeksel vesayet yetkisini kullanacak yönetimler arasında uyum sağlanmalıdır.

d) Devletin denetimi etkisiz yöntemlerden kurtarılmalı, denetim ve gözetim yetkileri Bakanlar Kurulundan çok bakanlıklarda toplanmalıdır.

e) Merkezi yönetimde yeniden düzenleme yapılırken, yerel yönetimler göz önünde bulundurulmalıdır.

f) Arazi ve yapı yazımı hemen yapılmalı, kamulaştırma ilkeleri değiştirilmelidir.

g) Yerel yönetimlerin personel sorunu, devlet memurlarınıninkine koştur olarak giderilmeli ve meslek içi eğitimleri sağlanmalıdır (Keleş, 2011, s.467).

4.1.3.2.Kamu yönetimi araştırma projesi (KAYA)

1983'te, askeri yönetim sonrası kurulmuş olan siyasal yönetim, kamu yönetiminde birtakım düzenlemelere girişmiştir. Bu amaçla kamu yönetimini geliştirmek ve yeniden düzenlemek üzere bir çalışmanın başlatılması TODAiE'den istenmiştir. Bu çalışmada, daha önce yapılmış olan çalışmaların uygulamaya ne ölçüde yansıdığını araştırmak; eksik yönlerini, sıkıntılarını belirlemek ve alınması gereken önlemleri açıklığa kavuşturmak ayrıca Avrupa Topluluğu'na yönetsel uyumu sağlamaya yarayacak hazırlıkları yapmak, temel hedefler olarak saptanmıştır. 7 çalışma grubu tarafından sürdürülen bu çalışmanın biri de yerel yönetimlerle ilgilidir ve Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA) olarak ele alınmıştır. Hazırlanacak olan bu proje aynı zamanda beşer yıllık kalkınma planları ile hükümet programlarına da ışık tutacak olması nedeniyle önem arz etmektedir (Todai, Kaya, 1991, s.3).

Proje Haziran-1991'de yayınlanmıştır. Projede, yerel yönetimlerin içinde bulunduğu sorunlar sıralanmakta ve sonra da yapılması zorunlu görülen genel veyahut özel değişiklikler belirtilmektedir. KAYA Genel Raporu'nun VII. bölümünde yerel yönetimler ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Öncelikle Türk yerel yönetimlerinin içinde buldukları durum maddeler halinde ortaya konulmuştur. Yerel yönetimlerin sorunları belirtilerek, yeniden yapılandırma gereği üzerinde durulmuştur. Türk yerel yönetim sisteminin var olan sorunlara rağmen yeniden yapılandırma yönündeki çalışmalarının sonuç vermeyişinin nedeni ise merkeziyetçi yönetim felsefesine bağlanmıştır. Genel hedefler doğrultusunda yerel yönetimlerin yeniden yapılanması yolunda "ONERİLER" başlığı altında yeni bir model öngörülmüştür. Önerilen

modelle yerel yönetimlerin; yerel demokrasiyi güçlendirici, yerel toplulukça denetlenen, etkili katılımın sağlandığı, saydam, kaynaklar ve özellikle öz kaynaklar açısından güçlü, kendi yerel toplumu ile ilgili kararları kendi organları aracılığı ile alıp kendi birimleri aracılığı ile uygulayabilmelidir (Todai, Kaya, 1991, s.181).

KAYA projesinin, gerek öngördüğü amaçlar, gerek getirdiği öneriler açısından çok yönlü ve içerikli bir proje niteliğindedir. Proje’de dikkati çeken husus bütün yönetim sistemine makro düzeyde ve bir bütünlük içerisinde yaklaşımış olmasıdır. Projede üzerinde durulması gereken husus, halkın mahalli idareler yönetimine daha etkin olarak katılmasını öngören hükümleridir (Todai, Kaya, 1991, s.180).

4.1.3.3. TUSİAD yerel yönetimler taslağı

1992 yılında, TODAİE öğretim üyesi Selçuk YALÇINDAĞ, Fethi AYTAÇ ve Ziya COKER tarafından TUSİAD için bir rapor şeklinde hazırlanan “Yerel Yönetimler Yasa Taslağı’nda”, merkezi yönetim ülke düzeyinde tek elden ve bir örnek yürütülmesi gereken; adalet, genel güvenlik, ulusal savunma ve dış politika hizmetlerinden sorumlu tutulmaktadır. Ayrıca, gelişmişlik düzeyini dengeleyici, ulusal geliri arttırıcı ulusal ölçekli hizmetlerin yanı sıra, ülke boyutunda ulusal hedeflerin, ilkelerin ve standartların kamu yönetiminin tüm kesimlerinde gerçekleşmesini sağlayıcı gözetim ve denetim hizmetleri de merkezi yönetiminin yetki ve sorumluluğuna verilmektedir. Yerel toplulukların bunlar dışındaki tüm ortak gereksinimlerini karşılayacak hizmetlerin yürütülme yetki ve sorumluluğu ise yerel yönetim birimlerine bırakılmaktadır (TUSİAD, Yerel Yönetimler, 1997).

Merkezi idarenin denetimi idari vesayet’ten ziyade hukuka uygunluk denetimi olacaktır. Ayrıca halkın denetimi gibi önemli konularda getirilmiştir. Örneğin meclislerin toplantıları çok değişik öngörülmekte, halka soru sorma ve cevap alma hakkı getirilmektedir. Ayrıca halka belli bir imza toplama karşılığında, referanduma zorlama hakkı verilmektedir. Mali yönden ise yerel yönetimler, kendi meclisleri aracılığıyla kaynak yaratma hakkına kavuşmaktadır. Kamu parasının harcanmasının denetimi açısından, belediye il ve ilçe yerel yönetim birimi saymanlarının Maliye Bakanlığı’na atanacağı ilkesi getirilmiştir. Taslak ayrıca Büyükşehir belediyelerine ilişkin birtakım yenilikler de içermektedir.

4.1.3.4. TOBB yerel yönetimler raporu

TOBB özel sektörün en üst düzeydeki tek yasal temsilcisi olup Anayasa'nın 135. maddesinde sözü edilen kamu tüzel kişiliği olan, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. TOBB yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması konusundaki reform önerisini, 1996 yılının başında kamuoyuna açıklamıştır. Rapor, Halil NADAROĞLU başkanlığında, uzman, akademisyen ve uygulamacılardan oluşan Özel İhtisas Komisyonunca hazırlanmış, Eylül 1995 yılında Birliğe sunulmuştur. Rapor iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, teorik niteliğinin yanı sıra Batı dünyasındaki gelişmeleri de kapsayan ayrıntılı açıklamaları ile mahalli idareler reformunda göz önünde tutulması gereken siyasi, hukuki ve mali konuları, kavramları ve kuralları içermektedir. İkinci kısım ise Türkiye'ye ayrılmıştır. Tarihi süreç de dâhil olmak üzere, mahalli idarelerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin çeşitli görüş ve öneriler geniş bir şekilde bu ikinci kısımda incelenmiştir. Bu kapsamlı araştırmadan çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir (TOBB, Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması, 1996).

- a) Türkiye'nin idari yapısı eskimiştir. Basta mahalli idareleri ilgilendiren temel yasal düzenlemeler olmak üzere birçok düzenlemeler çağın gerisinde kalmıştır. Doğal ve rasyonel davranış, idarenin yeniden yapılandırılmasının merkezi idare ve mahalli idare ayrımı yapılmaksızın bir bütün olarak bir arada ele alınmasıdır.
- b) Türkiye için bir model oluştururken ülkenin bütünlüğü, bölünmezliği, sosyolojik yapısı ve gelenekleri elbette ki öncelikle göz önünde bulundurulacaktır. Ancak bu durum, çağdaş normlara, Batı'da gerçekleştirilen reformlara ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası ve Avrupa Birliği gibi uluslar üstü kuruluşlarda alınan kararlara bigâne kalmayı ve sırt çevirmeyi gerektirmez.
- c) İdari vesayet tartışmalarına bir son verilmelidir. İdari vesayet hem kaçınılmazdır hem de gereklidir. Ancak bu denetim, yerel yönetimlerin kişiliğini ve özerkliğini yok edecek biçimde uygulanmamalıdır.
- d) Yerel yönetim birimleri arasında koordinasyonun sağlanması, israfın önlenmesi ve yetki çatışmasına sebebiyet verilmemesi için önce bir mahalli idareler çerçeve yasasının çıkartılmasında ve bu yasa ile belirlenen genel

ilkelerin ışığında her bir yerel yönetim birimi için ayrı bir organik kanunun yürürlüğe konulmasında fayda bulunmaktadır.

- e) Mahalli idarelerin finansman sorunları tartışmalara neden olmaktadır. Kamusal finansmanın kaynağı tektir. O da milli gelirdir. Bu kaynaktan alınabilecek miktarın da bir sınırı vardır. Bu vergileme sınırı aşıldığında ise hâsılat artmamakta, bilakis düşmektedir. Bu durumda önemli olan, milli gelirden alınabilecek olan payın iki idare arasındaki dağılımının adil ve rasyonel esaslara göre gerçekleştirilmesidir.

TOBB'un hazırlamış olduğu bu raporda, yerel yönetimlerle ilgili çalışmalarda "Batı'da gerçekleştirilen reformlara ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası ve Avrupa Birliği gibi uluslar üstü kuruluşlardaki çalışmalara" dikkat çekmiştir. Kuşkusuz küreselleşen Dünyada devletlerin idari yapısının birbirlerinden etkilenmemesi düşünülemez. Doğu bloğunun 90'lı yıllardan sonra çözülmesiyle birlikte bu ülkeler, askeri bakımdan NATO, idari ve ekonomik bakımdan AB çatısı altında toplanmaya başlamışlardır. Tanzimat'tan beri yönünü Avrupa'ya çevirmiş olan Türkiye'nin bu gelişimlere uyum sağlamak için idari, ekonomik ve diğer alanlarda yapması gereken birçok reform bulunmaktadır. Çünkü artık ulus-devletler gücün tek merkezi olmaktan çıkmış bulunmaktadır. Sınırlar flulaşmış, ekonomik güç devletlerin siyasi sistemlerini etkileyen en önemli unsur konumuna gelmiş bulunmaktadır. Bu nedenle ülkemizin Batı'yla bütünleşme adına yapması gereken reformlardan biri de merkezi idarenin sahip olduğu yetkilerin bir kısmını mahalli idarelere devrederek, gelişmiş ülkelerdeki merkezi idare-mahalli idare görev-yetki bölüşüşüne uyum sağlamak olmalıdır (TOBB, Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması, 1996).

4.2. Türkiye'de Güvenlik Hizmetlerinde Yerelleşme

4.2.1. Güvenlik hizmetinin sunulmasında yerelleşme

Güvenlik hizmeti tarihsel olarak devlet tarafından sunulan ve vazgeçilmez bir toplumsal ihtiyacı karşılayan önemli olan bir kamu hizmeti olmuştur. Güvenlik konusu, günümüzde de anlamı ve kapsamı yönünden yeni boyutlar kazanarak önemini artan bir oranda sürdürmektedir. Güvenlik hizmetinin vardığı yeni boyutlar, bu hizmetin sunumunda yeni anlayışları da beraberinde getirmiştir. Bu anlayış değişikliğinin getirdiği yeni boyutlardan biri de genelde güvenlikte yerelleşme

eğilimidir. Artık küresel bir gelişme olarak hemen her alanda yerelleşmenin görüldüğü günümüzün post modern dünyasında güvenlik hizmetlerinin de yerelleşme eğiliminin belirtileri olan uygulamalar görülmektedir (Aydın ve diğerleri, 2009, s.131).

Merkeziyetçi kamu yönetimi geleneğinin bulunduğu Türkiye’de, genel olarak kamu yönetimi sisteminde yerinden yönetime doğru bir eğilim olduğu gibi güvenlik hizmetlerinde de aynı eğilimin işaretleri görülmektedir. Merkeziyetçiliğin hizmetin aksamasına neden olduğu ve yerinden yönetimleşmeye önem verilmesi gerektiği doğrultusundaki görüşler, son yıllarda siyasal partilerin ve hükümetlerin programlarında ve kalkınma planlarında sürekli olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Örneğin; genel güvenlik güçlerinin bölgesel kuruluşlarının çoğalması, bölgesel ve yerel yöneticilerinin gittikçe daha fazla yetki ve sorumluluk almakta olmaları, belediyelerin, trafik ve diğer bazı alanlarda güvenlik birimleri kurmaları, kısmen de olsa güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesi ile devletin tekelinden çıkmaya başladığının göstergesi olmuştur. Bu gelişmeler güvenlikte de yerinden yönetime doğru bir gidişin belirtileri olarak düşünülebilir (Aydın ve diğerleri, 2009, s.131). Türkiye’de ister kamu ister özel kesimde olsun, bir hizmetin örgütlenmesinde ve yönetilmesinde hem faaliyetlerin yürütülebilmesinde standart ve birliğin sağlanması farklılık ve çeşitliliklerin yönetime yansıtılması gibi iki temel hususa dikkat edilir. Birlik ve homojenlik gereğine merkezden yönetim, çeşitlilik istemine de yerinden yönetim cevap vermektedir (Örnek, 1994, s.73).

4.2.2. Merkezden yönetim

Merkezden Yönetim, karar verme yetkisinin yönetimin en tepesinde olanlarda veya tepeye yakın olan pozisyonları işgal edenlerde olması olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ise Merkeziyetçilik; genel nitelikteki kamu hizmetlerine ilişkin politika belirleme, karar verme ve yürütme fonksiyonlarının merkezi hükümetin emir ve komutası altındaki organlar tarafından yerine getirilmesidir. Merkezden yönetim, siyasi ve idari olmak üzere iki türlü olarak anlaşılmaktadır. Bunlar;

- a) 1.Siyasi yönden merkezden yönetim ilkesi, bir ülkede yasama organının ve hükümetin tek olmasını ve dolayısıyla siyasi otoritenin tamamen merkezdeki iktidarda toplanmasını ve hukuki birliğin mevcut bulunmasını ifade etmektedir.

- b) İdari yönden merkezden yönetim ise, daha dar bir anlam ifade eder ve kamu otoritesinin merkezileştirilmesini ifade etmektedir (Eryılmaz, 2006, s.52).

Merkezden yönetimin özellikleri ise;

- a) Kamu hizmetlerine ilişkin politika belirleme ve karar alma yetkisi merkezi organların elindedir.
- b) Kamu hizmetleri için gerekli gelir ve giderler merkezden yönetilir.
- c) Merkezi idare birimlerinde görev alan personelin tüm işleri merkezden yürütülmektedir (Gözübüyük, 2001, s.83).

Merkeziyetçiliğin yaraları;

- a) Merkeziyetçilik, merkezi hükümetin siyasi ve idari yönden yetkisinin güçlenip genişlemesini sağladığı gibi, yönetimde birlik bütünlüğü sağlar.
- b) Hizmetlerin tek elde toplanması da belli hizmetlerin daha ucuza sunulmasını sağlar ve bu vatandaşın vergi yükünü hafifletir.
- c) Bu sistem, kamu hizmetlerinin ülkenin her bölgesine aynı düzeyde yayılmasını ve daha eşit ve tarafsız hizmet sunulmasını sağlar. Memurlar mahalli kişi veya güçlerin etkisinde daha az kalır.
- d) Güvenlik ve diplomasi hizmetleri, faydası ve önemi ülkenin geneli için geçerli ve bölünmez niteliktedir. Bu da daha çok merkeziyetçi bir yönetim anlayışı ile mümkün olabilmektedir (Gözübüyük, 2001, s.83).

Merkeziyetçiliğin sakıncaları;

- a) Merkeziyetçilik hizmette gecikmeye sebep olabilir ve hizmetlerin mahalli ihtiyaçlara uygun olmaması sonucunu doğurabilir.
- b) Merkezden kararların alınması, taşraya bildirilmesi ve uygulanmaya konulması gibi birbirini takip eden işlemler zaman ve kaynak israfına sebep olur, bürokrasiyi ve özellikle kırtasiyeciliği artırır.
- c) Bu sistem görevlilere fazla öncelik tanımaz. Memurun bilgi ve tecrübe açısından zayıflamasına ve isteksiz olmasına yol açar.
- d) Merkezi hükümetin veya idarenin taşradaki sürekli ve önemsiz işlerle uğraşması, önemli ve ulusal düzeydeki işlerle ilgilenmesini engeller.

- e) Merkezden yönetim demokratik kurallara uygun değildir, çünkü halkın kamu görevlileri ile yakınlaşmasını ve verilen hizmetlere ilgi duyup katılmasını engeller. Daha demokratik olan yerinden yönetim halkın yönetime ve uygulamalara katılmasına imkân sağlamaktadır (Eryılmaz, 2006, s.55).

Merkezi yönetim sistemi, yerinden yönetime göre daha otoriter, katı ve hiyerarşik bir yapılandırma. Merkezden yönetim sistemini korumak isteyen veya yerinden yönetim sistemine geçmek isteyen toplumlar merkeziyetçiliği ‘yetki genişliği’ ve ‘yetki devri’ gibi yollarla yumuşatabilmektedirler. Bu durumda merkezi yönetim organları bu yetkileri kullanan kişi ve birimleri denetlemekle yetkilidir. Yetki genişliği, merkezi idarenin karar alma ve yürütmeye ilişkin bazı yetkilerini kendi hiyerarşisi içinde yer alan alt birimlerin başındaki yöneticilere aktararak, merkeze sormadan karar alabilmelerinin sağlanması; yetki devri ise, yetkili mercilerin onayını almak, yöneticilerin sınırlarını belirlemek ve istediğinde geri alabilmek şartıyla yetkilerinden bir kısmını yardımcılarına devretmesi demektir. (Örnek, 1994, s.78).

Türkiye’de henüz ciddi bir değişiklik söz konusu olmamasına rağmen, mevcut katı merkeziyetçi sistemin işlemediği birçok yetkili tarafından da dile getirilmektedir. 1990’dan sonraki tüm hükümet başkanları ve diğer üst düzey yetkililer, en önemli hedeflerden bir tanesinin Türkiye’nin kalkınmasında en önemli ayak bağlarından biri olan aşırı merkeziyetçi yapının kırılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi olduğunu dile getirmektedirler. Hizmetin sunulması konusunda tüm yetkilerin merkezde toplanması hem kaynak israfına, hem bürokrasinin artmasına, hem de vatandaşlara sunulan hizmetin aksamasına neden olduğu belirtilmektedir (Aydın ve diğerleri, s.140). Hizmet sunumunda merkeziyetçilik veya merkezden yönetim sisteminde hemen tüm hizmetler devlet tarafından yerine getirilir. Güvenlik hizmeti de bu şekilde devlet tekeliyle sunulan bir hizmet niteliğindedir. Yerinden yönetim sisteminde ve yerelleşmede böyle bir devlet veya merkezi yönetim hegemonyasından çok az söz edilir.

4.2.3. Yerinden yönetim

Yerinden yönetim; kamu işlerinin yerel yönetimlerce yerine getirilmesi veya bölgesel ya da yerel nitelikteki fonksiyonların merkezi idarenin dışında bölge ve yerleşim birimlerinde oluşturulan özerk birimlerce yürütülmesi anlamına gelmektedir (Eryılmaz, 2006, s.52). Yerinden yönetim kuruluşları merkezden yönetimin denetimi

altındadırlar. Bu denetime idari vesayet denilmektedir. İdari vesayet, sadece idari bir denetim yoludur ve devletin yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki denetleme yetkisini ifade eder. Devlet, idari vesayet yolu ile yerinden yönetim kuruluşlarının çalışmalarında gerekli yasalara ve kurallara uyulmasını sağlar. İdari vesayet yetkisine sahip merkezden yönetim makamları, yerinden yönetim kuruluşlarınca alınan kararları yasalara aykırı gördüğü takdirde iptal edebilir veya kabul ederek onaylayabilir, bazı durumlarda onların yerine geçerek onlar adına karar alabilir, gerektiğinde yerinden yönetim organlarını işten el çektirir ve işlerine son verebilir (Aydın ve diğerleri, 2009, s.141).

Yerinden yönetim, siyasi ve idari yerinden yönetim olmak üzere iki türlü söz konusu olabilir. Siyasi gücün merkezi idare ile yerel idare birimleri arasında bölüşülmesi anlamına gelen siyasi yerinden yönetim, üniter devletin karşıtı olan ve il, cumhuriyet, kanton ve eyalet gibi birimlerden meydana gelen federal devlet sistemini ortaya çıkarmıştır (Eryılmaz, 2006, s.61).

4.2.4. Yerel hizmet ve güvenlikte yerelleşme

Yerel yönetimlerin topluma sunacakları yerel hizmetlerde, hem demokratik hem de kendi kendini yönetmenin faydalarını ve kolaylıklarını yaşayacaktır. Günümüzde bilgi teknolojilerindeki gelişmeler merkezi yönetiminin alt birimleri ve yönetimleri daha rahat denetleyebileceği görüşünü hâkim kıldığı, bunun yanın da teknolojinin yerel yönetimi güçlendirdiği veya güçlendireceği görüşünün de olduğu, bunun sonucunda merkezin güçlü olduğu yönetimlerde, merkez ve yerel arasında sıkıntılar ve uyuşmazlıklar olacağı gözüyle bakılmaktadır.

Yerel yönetimlerde verilecek olan yerel hizmetle anlatılan; bir yeri, yöreyi, mahalleyi, bölgeyi ve orada hayatını idame eden halkı ilgilendiren, tüm ülke genelini ve halkını ilgilendirmeyen sadece yerel bazda halkın faydalanacağı hizmetleri ifade eder. Yerel hizmetler, özellikleri itibariyle belli bir muhitte yaşayan yerel halkın günlük yaşamını sürdürebilmesinde ön plana çıkmış hizmetleri kapsar. Bu tür hizmetler genellikle yerel yönetimlerin eliyle veya yerel yönetimler ile merkezi yönetim tarafından ortaklaşa verilen hizmetlerdir. Bunların başında gelen hizmetler ise temizlik hizmetleri, itfaiye hizmeti, şehir içi ulaşım, taşıt ve yaya trafik düzenlemeleri, su, gaz, elektrik, vb... hizmetler olarak sıralanır.

Yerel hizmetleri yerine getiren yönetimlere de yerel yönetimler ya da yerinden yönetim kuruluşları denilmektedir. Mahalli idareler veya yerel yönetim, kısa bir tanım ile yerel hizmetlerin götürülmesi ve yürütülmesi için kurulmuş yönetim birimleri olarak, daha geniş bir tanımla, il belediye veya köy hizmetinin müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir (Nadaroğlu, 1994, s.97).

Dünyada küreselleşme ve bilgi toplumuna geçiş süreciyle birlikte başlayan her alanda yaşanan değişim ve dönüşüm hareketleri yönetim anlayışında da değişiklik meydana getirmiştir. 1980’li yıllardan sonra başlayan yeniden yapılanma hareketleri ile birlikte geleneksel kamu yönetimi yerini yeni kamu yönetimi anlayışına bırakmıştır. Bu yönetimde, katılım, saydamlık, etkinlik, verimlilik, tutumluluk ve performans yönetimi üzerinde çalışmalar yapılarak daha çok yerele yönelme eğilimi olmuştur (Ökmen ve Parlak, 2009, s.454).

Güvenlik hizmetlerinde yerelleşme Türkiye’de son yıllarda yavaş yavaş tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Güvenlik hizmetinin yerelleşebilecek nitelikte bir hizmet olup olmadığı, Türkiye’de gerçekten bu alanda bir yerelleşme süreci veya eğiliminin var olduğu da söylenebilir. Yerinden yönetimi savunanlar veya merkezden yönetim karşısında olanların çoğunda “tüm kamu hizmetleri yerelleşse bile, dış politika, milli savunma (dış güvenlik) ve iç güvenlik hizmetleri yerelleşemez veya yerel olarak sunulamaz, bu hizmetlerin mutlaka merkezden veya merkeziyetçi bir sistem ile sunulması gerekir” görüşü hâkimdir ve bu görüşü savunurlar. Bu görüşlerin birçoğu doğru olsa bile, iç güvenlik anlayışının günümüzde ulaştığı boyutlar göz önüne alındığında, böyle kesin bir kuralın geçerliliği tartışılır hale gelmektedir. Güvenlik hizmeti, merkezi yönetim veya yerel yönetim birimlerinden oluşan yerel siyaset otoritelerince de yerine getirilebileceği savunulmaktadır. Toplumsal güvenliğin “yerel hizmet” olabilecek bir nitelikte olduğu belirtilmektedir (Aydın ve diğeri, 2009, s.144).

Yerel hizmetler genellikle yerel halkın günlük yaşamının güven içinde geçmesi ile ilgili hizmetlerdir. Toplumun huzur içinde bir hayat sürdürmesinde yerel hizmetlerin büyük rolü vardır. Yerel düzeyde sunulan hizmetlerin bir ya da bir kaçının eksikliği hatta yeterince yerine getirilmemesi kente yaşayanların huzur ve sükûnunu yok edebilir. Yerel hizmetler yerel halkın sükûn ve huzuru için gerekli olan hizmetler

olduğuna gore, bu amaca en uygun hizmet olan i guvenlik hizmetinin yerel olarak sunulabileceği belirtilmektedir (Aydın ve diğerleri, 2009, s.145).

Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi geleneksel olarak yerinden yönetim sisteminin egemen olduğu ülkelerde, tüm hizmet alanları gibi polis gulerinin seçimle goreve gelen yerel otoritelerin emrinde ve kontrolünde olması da guvenlik hizmetinin yerel nitelikte bir hizmet olabileceğini gostermektedir. İngiltere’de i guvenlik yerel hükümetin sunduğu bir hizmettir. Her hizmet türü için olduğu gibi, guvenlik hizmeti için de üyelerin çoğu yerel halk tarafından seçilen bir Yerel Polis Meclisi bulunmaktadır. Bulunduğu bölgenin guvenlik politikasının belirlenmesinde ve uygulanmasında yetkili olan otoritenin meclis olduğu belirtilmektedir (Aydın, 1996, s.122). Tabii ki bu ülkelerin, dünya sistemleri içerisinde ekonomik bağımsızlığını kazanmış, siyasal olarak da bütünlüğünü sağlamış, bölünme korkusu ve tedirginliğini yaşamayan ya da bu korkuyu zerilerinden atmış ülkeler olduğunu da ifade etmemiz gerekir.

Guvenlik hizmetlerinin yerel olması gerektiğini, evrensel değerler olan demokratik toplum ve katılımcı yönetim anlayışının vazgeçilmez olduğunu savunan gorşlerde mevcuttur. Gerçekten guvenlik hizmeti demokrasi, eşitlik ve hukuk ilkeleri çerçevesinde ve yerel halkın katılımı ile sunulması gereken bir hizmet olarak gorlmelidir. Guvenlik hizmetine halkın katılımı sağlanmalı, yani halkın desteği olmadan guvenlik gulerinin tam anlamıyla suç ve suçlulukla mücadele etmesinin mümkün olmadığı da belirtilmektedir (Yılmaz, 1995, s.308).

Türkiye’de guvenlik hizmetlerinin sunulmasında yerelleşme ve yerele dönme eğilimini gosteren gelişme değişimlerin olduğu söylenebilir. Belediye zabıtası, sınırlı gorev ve yetkilere sahip olsa da, guvenlik hizmetinin yerel olarak sunula bilineceğine bir örnek olabilir. Kamusal zel, yani özel kanuna tabi bir kamu guvenlik teşkilatı olan belediye zabıtası, bir yerel yönetim olan belediyenin emrinde, yerel halkın guvenliği için çalışan, her ne kadar yetki ve teçhizat yönünden, kentlerde guvenliği sağlayan polis kadar gul olmasa da mevzuat üzerinde bir yerel kolluk kuvveti olarak gosterilmektedir. Türkiye’de belediyelerin Şehir içi trafik birimlerini kurmuş olması, Türkiye’de guvenlik hizmetinin yerelleşmeye başlandığını, Türk polisinin merkez teşkilatının taşra örgütlenmelerinin, bölgesel kuruluşlarının giderek yaygınlaşması ve il emniyet müdürlüklerinin giderek daha fazla yetki ve sorumluluk almaları guvenlik

hizmetinde yerinden yönetime doğru bir gidişin belirtileri olarak gösterilmektedir (Aydın, 1996, s.17).

Türkiye’de i guvenlik hizmetlerinin yerel olarak sunulması, günümüz Türkiye’sinin, bölgelerarası ekonomik gelişmişlik düzeyinin eşit olması ve başta terör gibi siyasal ve sosyal sorunlarından dolayı kısa vadede i guvenlik hizmetinin istenen oranda yerelleşmesi veya siyasal otoritelerin tarafından verilmesi mümkün görülmemektedir. Uzun vadede, toplumun ekonomik, politik, sosyal ve kültürel açıdan geliştiği, demokrasinin bütün kurum ve kuruluşları ile yerleştiği bir Türkiye’de i guvenlik hizmeti dâhil bütün hizmetlerin yerelleştirilmesinin mümkün olabileceği savunulabilir (Aydın ve diğerleri, 2009, s.145).

Türkiye’de i guvenlik hizmetinin yerelleşmesinin, mevcut şartlarda zor olduğu söylenbilir. İmknsız olmadığı ve halen bu yönde bir eğilimin de olduğu mevcut gelişme ve değişmelerin bu yönde olduğu da görülmektedir. Yerel yönetimlerin zor gibi görünen bu guvenlik hizmetlerin verilmesi ile ilgili çalışmalar yapıp, plan ve projelerini kamuoyuna sunmaları, buna hazır olduklarını, toplumun çekincelerini gidermeleri gerekmektedir. Kamu yönetiminin merkezi ve yerel yönetim otoriteleri ile sivil toplum örgütlerinin ilişkilendirilmesinde önemli bir kavram olduğu iddia edilen “yönetişim” anlayışı ile guvenlik hizmeti yeni bir boyut kazanmıştır. Bu guvenlik ve yerelleşme kavramlarının ilişkilendirilmesini, guvenlik hizmetinde yerelleşme eğiliminin güçlendirilmesini sağlayan bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır (Aydın ve diğerleri, 2009, s.149).

5. YEREL YÖNETİMLER VE KIRIKKALE'DE YEREL YÖNETİMLERİN GÜVENLİK HİZMETİNE KATKILARI

5.1. Kırıkkale Kentinin Tarihçesi Ve Genel Durumu

Kırıkkale, Cumhuriyetin kurulmasıyla varlık kazanmış bir kenttir. Osmanlı döneminde Kırıkkale-a bir yerleşim sahası olarak geçmekle birlikte “Kırıkkale” diye kurulu bir yerleşim yeri olmadığından tarihsel olarak herhangi bir yazılı belgeye de rastlanılmamaktadır. Kırıkkale ve yöresinin Osmanlı dönemindeki arşiv belgelerinde örneğin, 1530 lı yıllardaki Osmanlı vesikalarında Kalecik ilçesine bağlı yerleşim yerleri olarak gösterilmektedir. Bu yerleşim yerleri; Kabil (Deredüzü), Yağbasan, Yenice, Sofular, Kazmaca (Kazancı), Akçakavak köyü, Bıyıkaydın, Balışeyh (İsfehan/İlhan karyesi gibi köyler sayılmaktadır (Altın, 2012, s.17).

Kırıkkale İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümünde yer almaktadır. Ankara, Samsun ve Ankara, Kayseri, Malatya karayolu ile Ankara, Erzurum demiryolu güzergâhında kurulmuştur. Ankara'ya karayolu ile 76 km, demiryolu ile 93 km mesafededir. Doğudan, güneyden ve Karadeniz'den gelen yolların düğüm noktasını oluşturmaktadır. Bu özelliği ile ülke içinde 43 ilin batıya açılan kapısı olarak nitelendirilmektedir. Kırıkkale, doğuda Delice İlçesi, güneyde Keskin, güneybatıda Bahşili, batıda Yahşihan ve kuzeyde Sulakyurt ve Balışeyh ilçeleri ile çevrilidir. Kırıkkale'nin rakımı 730 m civarında matematik konumu ise 39° 30' kuzey enlemi ile 33° 25' doğu boylamının kesiştiği noktada bulunmaktadır (Demir, H ve diğerleri, 2008).

Cumhuriyetin kurulmasından sonra yapılan ilk nüfus sayımında Kırıkkale adının geçmediği görülmektedir. Kırıkkale henüz bir yerleşim yeri değildir. 1925 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin mühimmat ihtiyacını karşılayacak olan MKE fabrikalarının temelinin atılması ve bunlardan kısmının 1928'de faaliyete geçmesi şehrin kurulmasına giden sürecide başlattığı görülmektedir. Bu dönemde yani 1929'da Nahiye olan Kırıkkale'nin nüfusu üç bini bulmuştur. 1925-1944 yılları arası Kırıkkale'nin kuruluşu, nahiye oluşu 1944'de ise ilçe olmasıyla sonlanmıştır.

Kırıkkale'nin 1939' da Belediye olması bu kentin kurulmasından ziyade ağır sanayinin burada önem kazanması sonucunda yerleşim yeri olarak değerlendirildiği görülmektedir (Altın, 2012, s.19).

Kırıkkale'nin ismi konusunda iki ayrı iddia vardır ki, esasen her ikisi de gerçek olabilir. İlk iddia Kırıkkale'nin adının şehrin 3 km. kuzeyinde bulunan KIRIK Köyü'nün adı ile dolgu şeklindeki Kale tepe'nin adının kısaltılarak söylenmesi neticesinde ortaya çıktığı yönündedir. İkinci iddia ise Osmanlı arşiv belgelerine dayandırılması sebebiyle daha gerçekçi oluşudur. Yapılan araştırmalara göre; yöre Osmanlı Arşiv Belgelerinde “Kırık Kal'a” olarak anılmaktadır. Buna göre Kırıkkale isminin Kırık+Kale kelimelerinin birleşmesinden ziyade yaklaşık 300 yıl önceden Osmanlı arşivlerinde geçen isimden aldığı tezi daha güçlü görünmektedir (Altın, 2012, s.28).

Ayrıca, Kırıkkale ili ve çevresinde 1990-1991 tarihlerinde Japon bilim adamlarının Kırıkkale il merkezi ve ona bağlı ilçe ve köylerinde yapılan yüzey araştırmaları neticesinde toplam 21 höyük ve düz iskân yeri saptandığı belirtilmektedir. Bu yerlerden toplanan seramik örneklerinin değerlendirilmesi sonucunda bölgenin Neolitik Çağ, Kalkolitik Çağ, Eski Tunç Çağı, Asur Ticaret Kolonileri Çağı, Frig ve Helenistik-Roma Çağları ile Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait yerleşim birimleri ve ve bu dönemlerin kültürlerini yansıtan kalıntılar da tespit edilmiştir (Altın, 2012, s.29).

Gerek Valilik tarafından hazırlanan muhtelif yayınlarda, gerekse özel kişi ve kurumlar tarafından yayınlanan kitaplarda Kırıkkale'nin tarihçesi bölge geneli ile birlikte ele alınmıştır. Kırıkkale ve çevresinin çok eski bir tarihi geçmişi mevcuttur. Bugün Kırıkkale il sınırları içinde kalan bazı tarihi kalıntılar, ören yerleri ve höyüklerin varlığı ile bazı araştırma ve incelemelerde M.Ö. yıllara ait arkeolojik buluntulara rastlanması, Kırıkkale'nin coğrafi alanının ne kadar eski bir yerleşim sahası olduğunu göstermektedir. Keskin'e bağlı Ceritkale köyü yakınlarında kaya kabartmaları ve mağaradaki resimler; Göçbeyli ve Efendi köylerindeki höyüklerde ele geçen buluntular; yörenin, Hititlerin önemli yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. Yine Kırıkköy ile Kaletepe; Sulakyurt ve Delice İlçelerinin değişik yerlerinde Bizans ve daha eski dönemlerden kaldığı bilinen arkeolojik eserlere rastlanması da bu düşünceyi doğrulamaktadır (Kırıkkale Valiliği Turizm Envanteri, 2010).

5.1.1. Kırıkkale'nin kuruluşu ve kentleşmesi

Kırıkkale kentini ortaya çıkaran esas sebebin; 1921 yılında burada İmalatı Harbiye Fabrikasının kurulmasına karar verilmesi ve 1925 yılında top ve mühimmat fabrikalarının temellerinin atılmış olması gösterilmektedir. Kırıkkale kenti, temelleri 1925'lerde atılan bir Cumhuriyet şehridir. 88 yıllık gelişmesi, büyümesi ve bugüne taşınması MKEK ile olmuştur. Kırıkkale'nin kurulduğu arazi Kırık köyü arazileridir. Bu köy, 1925'ten önce 12 hanelik küçük bir yerleşim alanıdır. Kaletepe ise 3-4 km. ötede, aslında bilinen anlamda bir kale olmayıp boz toprakların oluşturduğu bakımsız ve ağaçsız bir tepedir. Kırık köyünün, silah sanayinin kurulması için seçilmesi, şehrin kurulması ve gelişmesine önemli katkı sağladığı belirtilmektedir. 1917 yılında Yahşihan-Ankara demir yolunun hizmete açılması, Kızılırmak'ın buradan geçmesi ve Başkent Ankara'ya yakın olması silah fabrikalarının kurulmasına giden süreci başlattığı da belirtilmektedir (Altın, 2012, s.26).

MKEK fabrikalarının kurulması ve üretime geçmesi buraya yeni göçlerin olmasına neden olduğu belirtilmektedir. 1929 yılında bazı endüstri kuruluşları üretime başladığı için nüfus birikimlerinin meydana geldiğini, bunlarında genelde asker olan işçilerden kaynaklandığı belirtilmektedir. Genelde terhis olan askerlerinde memleketlerine gitmeyip fabrikalarda işçi olarak çalışmalarını teşvik edilmiş ve bu şekilde de bir nüfus yoğunluğu oluşturulduğu anlatılmaktadır. 1950 yılına kadar işçi ihtiyacı bu şekilde karşılanmaya çalışılmış bunun yanında yakın köylerde de fabrikalarda çalışmak için Kırıkkale'ye yerleşmelerin olduğu da belirtilmektedir (Altın, 2012, s.26).

Kırıkkale'de hizmete açılan fabrika sayısının hızla artması, buna bağlı olarak da işçi ihtiyacı artırmıştır. Kırık köyünden ve çevre köylerden işçiler gelmiştir. Bu dönem şehirde rastgele ve düzensiz bir yerleşmenin de başladığı dönemdir. 1941'de Belediyelik, 1944 yılında da ilçe olan Kırıkkale, küçük bir kasaba görünümünü alır. Kentin bir sanayi şehri olarak öneminin artması ve artan nüfusun baskısıyla yeni mahalleler kurulur. 1945 ve 1950'lerdeki nüfus artışı ve hızlı göç olayı ile sadece yakın çevredeki köylerden değil; Orta, Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgesi illerinden de hızlı bir nüfus akışı olur. 1955'lerde konut alanları Samsun Karayolu üzerine, kuzeye doğru taşmış ve doğuya da genişlediği belirtilmektedir (Kırıkkale Valiliği Turizm Envanteri, 2010).

1960'lı yıllarda Kırık köyü ve Yuva köyünü mahalleleri içine katan Kırıkkale, 1970'li yıllardan itibaren hızlı nüfus artışıyla birlikte mahallelerini de artırmıştır. 1925'lerde 12 hanelik bir köyden 2004'de 26 mahalleye ve 205.208, 2014 yılı itibariyle 197000 nüfuslu bir yerleşim alanına kavuşmuştur (TUİK, 2013).

1925'lere kadar haritada yer almayan Kırıkkale 1929'da bucak, 12 Ağustos 1941'de Keskin kazasına bağlı nahiye belediyesi olarak kabul edilmiş, 1944'de ise Ankara iline bağlı ilçe olarak kabul edilmiştir. 1989 yılında ise İl olduğu görülmektedir. Kırıkkale; Kırıkköyü 1925'den 2013'lere gelinceye kadar başlangıçta 3000 nüfustan günümüzde 197000 nüfuslu bir yerleşim alanına dönüşmüştür. Sanayileşmenin getirdiği söylenen gelişi güzel büyüyen bir kent görünümünden günümüzde de kurtulamamıştır (Altın, 2012, s.27).

Kırıkkale'nin kuruluşunu ve gelişmesini Atalay üç devreye ayırmıştır. İlk devreyi kentin doğuşu olarak gösterdiği bir başka deyişle fabrikaların temelini atıldığı dönemdir. Şehrin kurulduğu alanın güneyi sanayi bölgesi olurken Kaletepe'nin kuzeyi yerleşim alanı olmaktadır. Bu dönemde fabrikanın personeli için yapılan tesisler ve az sayıdaki lojman dışında fazla konut yoktur. Çünkü işçiler askerdir ve kışlada kalırlar bu yüzden de konuta ihtiyaç kalmamaktadır. İkinci devre 1931 den itibaren başlar. Bu devrede artan işçi ihtiyacını karşılamak için yakın köylerden işçi getirilirken, terhis olan askerlerin de işçi olarak kalmaları için teşvik edilmektedir. Bu yeni sayılabilecek işçiler plansız kerpiç evler yaparak rastgele bir yerleşim alanı oluştururlar. Buradan da anlaşılıyor ki Kırıkkale'deki düzensiz kentleşmenin temelleri bu dönemde atılmış olmaktadır. Üçüncü devreyi ise 1945'lerden itibaren başlatmaktadır. Artık köyler dışa açılmaya başlamış, işçi olarak çalışmak isteyenler artmıştır. 1950'lerde ülke genelindeki iç göçten, sanayi kasabası olması nedeniyle, Kırıkkale de fazlasıyla etkilenmiştir. 1960 yılında 15 mahalleye ulaşan Kırıkkale 1970 te 3 km. mesafedeki Kırık köyü ile birleşmiştir. Bütün bu gelişmeler plansız olmuştur. 1980 li yıllarda Tüpraş Rafinerisinin kurulması ve 1989 yılında il olmasından sonraki dönemi dördüncü devre olarak isimlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu dönem Kırıkkale'de kamu sektörüne ait istihdamın düşüşe geçtiği, bu sebeple göç alımı bakımından cazibesini yitirdiği bir dönemdir (Kurtbeyoğlu, 2006).

Kırıkkale Kent olarak; temelde Türkiye'deki diğer kentler gibi kentleştiği belirtilmektedir. Fakat bazı noktalarda farklılıklar da gösterdiği söylenebilir. Türkiye'de kentleşme tam manasıyla 1950'li yıllarda gelişmeye başlamıştır. Bu tarihe

kadar var olan kentlerin pek büyümediğinden bahsedilmektedir. Kırıkkale’de ise 1930’lardan itibaren hızlı bir nüfus artışı ve kentleşmesinden bahsedilmektedir. Bunun 1970’li yıllara kadar ne derece kentleşme olduğunun tartışıldığı belirtilmektedir. Tartışılmasının nedeni ise 1970’li yıllara kadar Kırıkkale’nin Köy karakterinde olmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. 1970’li yıllara kadar, evlerde hayvan besleniyor olması, sokaklarda hayvan sürülerinin gezmesi, insanların evlerinin bahçesinde sebze yetiştirmeleri Kırıkkale’nin köy karakterinde olmasının belirtileri olarak gösterilmektedir (Demir, H. ve diğerleri, 2008).

Yine 1970’li yıllara kadar belediye hizmetleri noktasında da eksiklikler görülmektedir. 1960 yılına kadar kent içinde asfaltlı yolun olmayışı, ana arterler dışında yolların olmayışı, 1970’li yıllara kadar belediye hizmetlerinin yerine getirilmemesine bağlanmaktadır. Kırıkkale’de belediye 1941’de kurulmuştur. 1950 yılına kadar belediyede bir teşkilatlanmanın olmadığı belirtilmektedir. 1954 yılında ilk imar planları yapılmaya başlanmış fakat altyapı çalışmalarına daha uzun zaman değinmediği belirtilmektedir. Belediyenin içinde bulunduğu imkânsızlıklar yüzünden kanalizasyon gibi alt yapı çalışmalarını vatandaşlar kendi aralarında birleşerek yapmaya çalıştıkları belirtilmektedir. Keyfi ve plansız yapılaşmanın yanında, yoğun şekilde alınan göçlerle Kırıkkale kenti alt yapısız, plansız bir şekilde sıfırdan bu günlere geldiği belirtilmektedir (Demir, H. ve diğerleri, 2008).

Kırıkkale Kentindeki şehirleşmenin Türkiye’deki şehirleşmeden bazı noktalarda ayrıldığı görülmektedir. Bunun nedenleri arasında Kırıkkale’nin tıpkı Karabük veya Batman gibi kendine has gelişme koşullarına sahip olmasıdır. Söz konusu kentlerin tümü kamu sanayi yatırımlarına bağlı olarak aldığı göçle hızla, plansız ve sağlıksız şekilde kentleşmişlerdir. Kırıkkale’deki kentleşme Türkiye’nin birçok kentine ters şekilde yani önce nüfus çekip sonra sanayinin gelişmesi şeklinde değil de önce sanayi sonra nüfus artışı ve kentleşme şeklinde olduğu belirtilmektedir. 18.ve 19.yüzyıllarda Avrupa’da kentleşmenin bu şekilde oluştuğu, Türkiye’nin en erken ve en hızlı kentleşen kentlerinden olan Kırıkkale, tamamen kamu yatırımlarıyla kentleşmesiyle de Türkiye’deki kentleşme şekillerinden ayrılmaktadır (Demir, H ve diğerleri, 2008).

Kırıkkale’nin Türkiye’deki kentleşmeden bir farkı da gelişme hızı olarak Türkiye’deki kentleşme hızından daha hızlı başlayıp 1980’li yıllara kadar bu şekilde gelmesi fakat son yıllarda Türkiye’deki kentleşme hızının altına düştüğü görülmektedir. Kırıkkale Kenti artık göç almayan bir kenttir de denilebilir. Bu durumun Kırıkkale’deki temelsiz

ve plansız, insan yığılması şeklindeki kentleşmeye, kentin varlığının ise 1990'lara kadar tek kaynağa (MKEK) dayanmasına ve geçmiş idarecilerin uyguladığı, yanlış ve popülist politikalarından kaynaklandığı belirtilmektedir (Demir, H ve diğerleri, 2008).

5.1.2. Kırıkkale Kent'inde demografik yapı ve nüfus

Kırıkkale Kentinin Cumhuriyetin ülkeye kazandırdığı bir kent olarak bakılmaktadır. Kırık Köyünün Cumhuriyetin ilk yıllarında 12 haneli olduğu bilinmektedir. 1927 yılı nüfus sayımında Kırıkkale ismine kayıtlarda rastlanmadığı belirtilmektedir (Altın, 2012, s.26). MKEK Fabrikaların yapımıyla birlikte göç almaya başlayan Kırıkkale'de nüfus birikimi olur ve ilk nüfusu 1929 yılı itibariyle 3000 olarak tespit edilmiştir. 1940 yılında 11.484 nüfuslu olan Kırıkkale'de bir yıl sonrası da ise Belediye teşkilatı kurulmuştur. 1944 yılında ise ilçe statüsüne kavuşmuştur. 1945 yılı sayımında nüfus 14.496'dır. Sürekli göç alan ve hızla nüfusu artan Kırıkkale'nin nüfusu; 1950 yılında 15.750, 1955'de 27.807 ve 1960 yılında 42.904 olarak belirlenmiştir. Kente artan göçler adeta Kırıkkale'yi hormonlu bir şekilde büyüttüğü ifade edilmektedir. 1965 yılında 57.669 olan nüfus 1970 senesinde 91.658, 1980 yılında ise 178.401 kişi olduğu belirtilmektedir (Altın, 2012, s.34).

Kırıkkale'de 1990 sayımında 185.434 olan nüfus, 2000 yılında 205.078'e yükseldiği görülmektedir. Kırıkkale'nin nüfus artışının en önemli hatta tek sebebi olarak sanayi tesislerinin kurulması olduğunu söylenebilir. Kırıkkale, ilk MKEK fabrikalarının bu alanda faaliyete geçmiş olması dolayısıyla yerleşim merkezi haline gelmiş ve nüfusu hızla artmıştır. 1950'lerden sonra ülke genelinde görülen kırdan kente göç sebeplerinin de etkisiyle nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğu da bilinmektedir. Nüfus artış hızı en hızlı kentlerden biri olan Kırıkkale'de göçün ve nüfus artışının en yüksek olduğu yıllar 1935-1940 yılları arası olarak bilinmektedir. Bu dönemde yıllık nüfus artışının ortalama %30 civarında olduğu görülmektedir. Sonrasında en yüksek artış 1950-1960 döneminde görülmektedir. Yıllık ortalama %17.2 dir, bu yıllar ülke genelinde kırdan kente göçün en yüksek olduğu dönemdir. 1975-1980 döneminde Kırıkkale'nin yıllık nüfus artışı ortalama % 6 olmasına rağmen %2 olan Türkiye geneli nüfus artış hızından hayli yüksek olduğu da görülmektedir (Altın, 2012, s.35).

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Kırıkkale il merkezinin nüfusu 205.078, ilin toplam nüfusu ise 383.508 olarak tespit edildiği belirtilmektedir. Nüfusun %53,5'i il merkezinde yaşarken %46,5'i bağlı ilçe, belde ve köylerde yaşadığı belirtilmektedir. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarında bu sonuçların değiştiği de görülmüştür. Yine 2011 yılında adrese dayalı sayımlarında, İlin toplan nüfusunun 276.647 kişi olduğu belirtilmektedir. Bu nüfusun yaklaşık % 85'nin İl ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Kırıkkale nüfusunun %49,8'ni erkekler %50,2'sini Kadınlar oluşturmaktadır. 2014 yılı itibariyle Adrese dayalı nüfus sayımlarında Kırıkkale kent nüfusunun 197.000'lerde olduğu görülmektedir. Bunun yanında Kırıkkale merkezle birleşmiş olan Yahşihan İlçesinin de 17000 olan nüfusun Kırıkkale nüfusu ile birleştiğinde 215.000 gibi bir nüfusa sahip olduğu söylenebilir (Devlet İstatistik Enstitüsü, 2012). Yıllara göre nüfus artış oranlarına bakıldığında Kırıkkale'nin nüfusunun 2007 de 280.384 iken, 2008 de 279.325, 2009 da 280.834, 2010 da 276.677, 2011 de 276.647, 2012 de 274.727 kişi olduğu görülmüştür. Rakamlara bakıldığında, nüfus artışında Kırıkkale'nin negatif yönde artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Kırıkkale İlinin nüfus yoğunluğuna(1 km² ye düşen insan sayısı) bakıldığında ise; 274.727 kişilik nüfusuyla km² 61kişi düştüğü görülmektedir. Nüfusu 13.854.740 kişi olan İstanbul'un nüfus yoğunluğunun 2.666 kişi, Ankara'nın ise 5.000.000 nüfusıyla, nüfus yoğunluğunun 203 kişi, 4.005.559 kişi nüfusuyla İzmir'in nüfus yoğunluğunun 333'kişidir (TÜİK, 2008-2012).

Kırıkkale bulunduğu bölge içerisinde, kent nüfusunun toplam nüfus içindeki oranıyla en yüksek kentli nüfusa sahip olduğu da görülmektedir. 2010 TÜİK verilerine göre Türkiye'deki kentli nüfusun oranı % 76,3 iken, Kırıkkale'nin kentli nüfus oranı 84,3 olduğu görülmektedir. Bu oranların çevre illerden olan Aksaray'da % 60,4, Kırşehir'de % 70,6, Niğde'de 48,3, Nevşehir'de % 54,6 olduğu görülmektedir. Bu oranlardan da görüldüğü gibi Kırıkkale'deki Kentli nüfusun Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu, yine Türkiye'deki Kentli nüfus oranlamasında onuncu sırada olduğu da görülmektedir. Ayrıca nüfus artış oranlarında ise Türkiye'deki kentler içerisinde 75'inci sırada olduğu da anlaşılmaktadır (Kırıkkale Valiliği, İşgücü Piyasa Analizi, 2011).

5.1.3. Kırıkkale'nin genel ekonomik yapısı

Kırıkkale'nin bugünkü haline gelmesi, ya da Kırıkkale kentini var eden kurum olarak gösterilen, kentin gelişmesi ve büyümesi MKEK ile olduğu belirtilmektedir. 1925 yılında Top ve Mühimmat Fabrikası'nın temellerinin atılması, Kırıkkale'nin şehirleşmesinin çekirdeğini oluşturmuştur. Bu sebeple Kırıkkale ekonomisinin esas iskeletini MKE fabrikaları oluşturmaktadır. Makine Kimya Endüstrisi'ne bağlı fabrikalar Kırıkkale için çok büyük önem taşımaktadır. Zira Kırıkkale tamamen MKE fabrikalarına bağlı olarak büyümüş bir yerleşim merkezidir. Sanayiye paralel şehirleşmenin tipik bir örneği olan Kırıkkale, faal işgücünün büyük oranda sanayide çalıştığı bir kenttir denilebilir. MKEK Kırıkkale'de halen lojmanlarıyla, yüzme havuzuyla, sosyal tesisleriyle, parklarıyla, dinlenme tesisleriyle kente bir marka kurum olarak hizmet vermektedir (Altın, 2012, s.163). Sanayi tesisleri olarak MKE fabrikaları ve TÜPRAŞ Rafinerisi gibi büyük ölçekli kamu yatırımları ilin ekonomik yapısında çok önemli yer tutmaktadır. MKEK'ye bağlı 7 fabrikada 2011 yılı itibarıyla 3009 kişi, TÜPRAŞ Rafinerisinde ise 911 kişi istihdam edilmektedir. MKEK Kırıkkale fabrikalarının kuruluşundan 2011 yılına kadar 24500 kişinin emekli olduğu belirtilmektedir (Altın, 2012, s.165).

Kırıkkale kırsalı büyük oranda tarıma dayalı iken, il merkezi özellikle kamuya ait sanayi tesisleri nedeniyle sanayi ağırlıklı bir yapı arz etmektedir. Kamuya ait sanayi tesislerinde istihdamın daralmasına rağmen son yıllarda artan özel sektör yatırımları dolayısıyla sanayi sektöründeki istihdam tarımın çok önündedir. Aktif nüfusun sektörel dağılımında % 97,4 tarım dışı sektörlerde çalışmaktadır. Yüksek Planlama Kurulunun raporları ve Bakanlar kurulunun kararıyla 11.10.2011 tarihinde Kırıkkale İli kalkınmada öncelikli iller arasına girmiş ve yatırım tevsiklerinden yararlanan Kırıkkale'nin kent merkezinde çalışan nüfusun %43'ü sanayi, %53'ü hizmetler ve sadece %3'ü tarım sektöründe çalışmaktadır. Kırıkkale'nin 2011 verilerine göre toplam istihdamın %86,3'ü erkek, %13,7'si ise kadın çalışanlardan oluşmaktadır. Kırıkkale'de istihdam olanların %31,6'sı imalat sektöründe, %18,7'si Toptan ve Perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının onarımında, %13,4'ü inşaat, %13,2'si idari ve destek hizmetleri faaliyetlerinde, %6,5'i eğitim, %5,3'ü konaklama ve yiyecek faaliyetleri sektöründe çalışmaktadır (Kırıkkale Valiliği, İşgücü Piyasa Analizi).

Kent merkezinde bulunan MKE fabrikaları, TÜPRAŞ Rafinerisi gibi kamu ve özel sektöre ait sanayi tesisleri yanında Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Sitesinde

bulunan küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışan nüfus sanayi sektöründeki istihdam oranını yükseltirken, özellikle üniversitenin açılması ile hizmetler sektöründe çalışanların sayısını artırdığı görülmektedir. Yine son yıllarda Kırıkkale ile ilgili idarecilerin ve ulusal düzeyde olan siyasetçilerinin, ekonomi yönünden makro düzeyde çalışmalar yaptıkları ulusal düzeyde danışma toplantıları, sempozyumlar düzenleyerek ekonomi konusunda, dalında uzman kişilerle istişareler yapıldığı bilinmektedir. Bunların yanında Kırıkkale'nin işgücü ve piyasa analizleri yapıp buna göre de politikalar yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bütün bu çalışmaların ileride bahsedileceği gibi Kent güvenliğine katkısının olduğu da söylenebilir.

5.1.4. Kırıkkale'ye göç ve nedenleri

Kırıkkale tamamen göçlerle kurulmuş bir kenttir. Öncelikle Ankara, Kırşehir, Çorum, Yozgat gibi çevre illerden ve daha sonra da hemen hemen Türkiye'nin her ilinden bir aile mutlaka Kırıkkale'ye göç ederek buraya yerleştiği belirtilmektedir. Kırıkkale'de askerlik yapanların terhis olduktan sonra memleketlerine gitmeyip işçi olarak MKEK fabrikalarında çalışmaya başlamaları ve kendi yakınlarını Kırıkkale'ye getirmeleri, her ilden bir ailenin mutlaka Kırıkkale'ye yerleşmiştir sonucunu çıkarmaktadır ki Kırıkkale'ye gelenlerin büyük çoğunluğunun (% 63,3) köy doğumlu oldukları belirtilmektedir (Atalay, 1983, s.78).

Günümüzde Yahşihan İlçesiyle birlikte 215.000 nüfuslu bir il merkezi olan Kırıkkale'nin kuruluşundaki ilk sakinleri fabrikaların teknik eleman ve asker işçileridir. İkinci grup sakinleri ise kısmen köylerinden zorla, kısmen de teşvikle getirilen sivil işçiler olduğu belirtilmektedir. Kırıkkale'ye olan göçlerin ilk nedeni iş imkânlarının olmasıdır. Diğer tamamlayıcı nedenler arasında; göçülen yere yakınlığı, ulaşımın kolaylığı gibi etkenlerle nüfusun ilk geliş yeri olarak Ankara ve çevresidir. Bunların oranının % 64,1 olduğu belirtilmektedir. İkinci sırayı ise yine nispeten yakın olan Kırşehir, Çorum ve Yozgat illeri almaktadır. Bölge olarak Orta Anadolu başta gelirken, arkasından Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır (Atalay, 1983, s.72).

Kırıkkale'ye göçün “çekici faktör”ü sanayinin burada kurulu olması ve iş sahasının olmasıdır. Kırsal kesimde artan nüfusu doyuracak genişlikte ve verimde arazi olmaması neticesi artan işsizlik ise göçün “itici faktör”ü olmuştur. Kırıkkale'ye göç edenlerin burayı seçme nedenlerinin başında %33'lük oranı ile iş sahasının

bulunması gelmektedir. Göç edenlerin %18,1'i ise memlekete yakınlığından dolayı Kırıkkale'yi tercih ettiğini belirtmektedir. Kırıkkale'ye göç edenlerin memleketlerinden göçme sebepleri olarak, arazi azlığı %33,8 ve işsizlik %27 en önemli sebepler olarak gösterilmiştir. Akra ve hemşerilerinin göçmesi sebebiyle taşınanların oranı ise %11,5 gibi yüksek bir orandır. Akra ve hemşeriler Kırıkkale'nin göçülen yer olarak seçilmesinde de %6,4'lük oran ile önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir (Atalay, 1983, s.75).

Kırıkkale'nin nüfus artış hızının geçmiş yıllara göre daha düşük olduğu yıllar olan 1980 sonrasında kurulan en önemli tesisin 1986 yılında faaliyete geçen TÜPRAS Rafinerisi olduğu görülüyor. 1992 yılında kurulan Kırıkkale Üniversitesi de her geçen gün artan personel ve öğrenci sayısının getirdiği doğal bir sonuç olarak, az da olsa yeni göçlerin olmasına ve nüfus artışına katkı sağlamasına rağmen günümüzde Kırıkkale nüfusunda artış olmadığı görülmektedir. Kırıkkale İli artık denilebilir ki almaktan çok göç vermektedir. Yukarıda bahsedilen nedenlerle göçlerin yaklaşık 60 yıl sürdüğü, fakat il olduktan sonra Kırıkkale'nin artık göç alan değil göç veren bir kent olduğu görülmektedir (TUİK ve MERNİS, 2012).

Çizelge 5.1: Kırıkkale'nin il olduktan sonra yıllara göre nüfusu, göç alma ve göç verme oranları

Yıllar	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Fark
1985-1990	313350	18457	27270	-8813
1995-2000	349476	23456	35080	-11626
2010-2011	274992	12190	17482	-5292
2011-2012	274727	13776	13912	-136

Yukarıdaki rakamlara bakıldığında Kırıkkale İlinin artık göç alan bir il olmaktan çıkıp, göç veren bir il olduğu ya da nüfusunun durağanlaştığı söylenebilir.

5.2. Kırıkkale Kentinin Yapısal Yönden Güvenlik Durumu

Çok yönlü bir olay olan kentleşme, toplumu yapısı ve ekonomisindeki değişmelerle yakından ilgilidir. Kentleşme, kentlerin nüfus ve alan olarak büyümesine ve bu süreç içinde de, içyapılarında ve örgütlenmelerinde önemli değişiklikler meydana getirmektedir (Keleş, 2011, s.287). Kentler, toplumsal ve kültürel yaşamın içinde sürmekte olan yerleşim bölgeleridir. Dolayısıyla demografik ve idari açıdan bir nüfus

yoğunluğu olan yerleşim birimidir. Çeşitli mesleklere, iş bölümüne, farklı kültür özellikleri olan gruplardan meydana gelen toplum hayatına göre düzenlenir. Kentin fizik yapısı ve dokusu ötesinde bu dokuya biçim veren, kentlinin çevresiyle ilgisi ve uyumunu sağlayan sosyal, kültürel, yönetim, hukuk ve ekonomi düzeni de önemlidir (Kılınç M, Taşkiran İ, Avanoğlu E, 2003).

Kırıkkale, MKE fabrikalarının kurulması sonucunda; hızla artan nüfusu, beraberinde konut ihtiyacını da doğurmuştur. İlk konutlar fabrikaların teknik ve idari personeli için yapılan az sayıdaki lojman ve sosyal tesislerdir. İlk işçiler olan askerler ise zaten kışlalarda kalmaktadır. Konut ihtiyacı olan sivil işçiler ise fabrikaların kuzeyinde ve fabrikalara yakın yerlerde aldıkları arsalar üzerinde plansız, müdahalesiz bir şekilde köydeki evlerine benzer şekilde, tuvaleti dışarıda bahçeli ve bahçesi çevrili evler yaparlar. 1941 yılında kurulan Belediye teşkilatı bazı düzenlemeler yapmaya çalışsa da yetersiz kalmıştır (Atalay, 1983, s.83). Bu tarihe kadar ise planlı bir kent dokusu ve mimari yerine başıboş yapı yığınları oluşmuştur. MKE tarafından yaptırılan konutlar, ağaçları, yeşil alanı ve planları ile nispeten sağlıklı bir iskân bölgesi oluştursa da sınırları kesin hatlarla ayrılmış işçilerin karmaşık konut yığınları halinde yapılaştığı bölge Kırıkkale'nin ilk kent dokusunu meydana getirmiştir (Kılınç M, Taşkiran İ, Avanoğlu E, 2003).

Kırıkkale'nin varlık sebebi olan MKE çok büyük imkânlarına rağmen, ilin planlı bir kentleşme sağlamasına dönük bir çaba içerisinde olmamıştır. Kendi bölgesi dışında kentin düzenlenmesine katkısı olmamıştır. Kırıkkale'de şehircilik hizmetlerinin başlaması 1960'lı yıllardadır. Bu tarihlerde belediye hizmetleri için baskılar artar, insanlar daha fazlasını istemeye başlamışlardır. 1941 yılında Belediye teşkilatı kurulmasına rağmen 1950'lere kadar imar çalışması yapılmamıştır. İlk imar planı 1954'te basit şekilde yapılır ve sadece çarşı bölgesini içine alır. 1964 yılında yapılan ilk resmi ve tasdikli imar planı ise, Demiryolu ile Devlet Karayolu arasını kısmi düzene kavuşturmuştur. 1969-1970 yıllarında bazı mahalleler de kısmen kanalizasyon yapılmıştır. 1972'de uzmanlara hazırlatılan plan ile de başarısız olan bir önceki planın kapsadığı alanı düzenleme çalışması yapılmıştır (Atalay, 1983, s.84).

Kırıkkale'nin halen sağlıklı bir kentleşme sağladığını ifade etmek ise mümkün değildir. Fabrikalar etrafında hiçbir müdahale olmadan kurulan ve bir türlü yeterli ve doğru planlama ve uygulamaya kavuşamayan, çarpık kentleşme örneği sayılabilecek olan Kırıkkale düzensiz kentleşmeye örnek gösterilmektedir. Kuruluşundan sonra

Kırıkkale yapay ve plansız büyüyen bir kent olarak günümüze kadar geldiği söylenebilir. 1970 yılına kadar Kırıkkale'ye sahip olduğu nüfusa rağmen köy olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin değişik yörelerinden göçle gelen insanların birlikte kaynaşmamaları ve hemşericilik yapmaları Kırıkkale veya kentlilik bilincini de geliştirmede bahsedilmektedir. Bunun başlıca sebebinin ise geçmiş yerel ve merkezi idarecilerin olduğu ifade edilmektedir (Demir, H ve diğerleri, 2008).

Kırıkkale'de 1950'li ve 1970'li yıllarda yapılan şehir planlarının da uygulanmadığı ve gelişi güzel bir yapılaşma olduğu, aksine eğer bu yıllarda yapılan planlamalara uygun bir yapılaşma olsaydı şimdiki gibi bir manzarayla karşılaşamayacağı da belirtilmektedir. Kent son 20-25 yıl içerisinde kurulmuş olan Üniversite, Tüpraş OAR açılan 1. Organize Sanayi Bölgesi kentin gelişimine katkıları yaptığı belirtilmektedir (Demir, H. ve diğerleri, 2008).

Kırıkkale'nin toprak ve zemin bakımından 1.2.3. dereceden deprem bölgesi içinde yer aldığı, 7 ve üzeri dereceli depremlerde çok büyük yıkımların olabileceği de belirtilmektedir. Kentin şuan yerleşim yerinin tamamen tarım arazileri olduğu yâda kentin yerleşimi ile ilgili yapılan çalışmalar, dere yataklarının kurumasına ve değiştiğine neden olduğu da belirtilmektedir. Şuan kent merkezi olarak bilinen yerlerde dere yataklarının gelişi güzel kapatılması, buralarının da iskâna açılması sel gibi tabii afetlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır (Altın, 2012, s.31).

Yukarıda bahsedilen olguların sonucunda meydana gelen sel baskınlarından sonra kentte oluşan manzaralara örnek verilebilecek birçok vakanın da olduğu söylenebilir.

Haber71'e mağdur olan vatandaşlardan olan A.T. "Dere yatağına imar izni verilmiş Çallıöz Mahallesi Mezarlık Mevkii'nde sel sularının oluşturduğu gölette araçları kalan mahalle sakinleri ise durumdan bir hayli şikâyetçi" dedi. Araç sahibi A.T. olay günü yaşananların kendisini üzdüğünü belirterek, sorumluları göreve çağırdığını, gerekli önlemlerin alınmasını istemiştir. Vatandaşın yerel gazeteyle vermiş olduğu bilgilerde yapılaşma yapılırken etüt çalışmalarının yapılmasını istemiş, sokaklardaki mazgal ve rögarlar konusunda da yetkililerin dikkatini çekmiş ve duyarlı olmaya davet etmiştir (Haber71.net. 2014).

Fotoğraf.1 (Kadir YAŞI)

Kuvvetli yağış Kırıkkale’de sele döndü, şehir genelinde hayat felç oldu. Sel araçları ve insanları sürükledi, birçok ev ve işyerlerini bastı. Yaklaşık 15 dakika şiddetli yağın yağmur Kırıkkale’de hayatı felç etti. Can kaybı yaşanmadı ancak, büyük maddi hasar oluşturdu. Şehir merkezinde birçok işyeri ve evi sel bastı. Şiddetli sel araçları sürükledi. Bazı araçlar ise selin oluşturduğu göletlere gömüldü. Özellikle kenar mahallelerde oluşan sel büyük korku yarattı.

Fotoğraf. 2 (Kadir YAŞI-Fatih GENCER)

Yollar ulaşıma kapandı. Kırıkkale-Kayseri yolu çöküntüler nedeniyle uzun süre ulaşıma kapatıldı. Çalılıöz Mahallesi Mezarlık Mevkii’nde sel sularının oluşturduğu gölet araçları yuttu. Belediye ekipleri bölgede tahliye çalışması yaparken, tedbir amaçlı sağlık ekipleri görevlendirildi. Yenimahalle’de sel sularının sürüklediği aracını kurtarmak isteyen bir vatandaş sulara kapılıp sürüklendi. Çevre sakinleri sürüklenen vatandaş kurtarmak için müdahalede bulunamadı. Vatandaş kenardaki araçlara

tutunarak kurtuldu. Mezarlık yanındaki TOKİ sitelerinde de büyük hasar meydana geldi. Şehir genelinde 1 saat süreyle elektrik kesintisi yaşandı (Haber71.net. 2014).

Fotoğraf. 3 (Kadir YAHŞİ-Fatih GENCER)

Kentte etkili olan yağış nedeniyle birçok iş yeri, ev ve araç sular altında kalmıştı. Yağışın sona ermesini ardından Hasar Tespit Komisyonu'nun çalışmalarını başladığı ilk etapta yoğun yağıştan dolayı zarar gördüğü belirtilen vatandaşların ev işyeri ve araçlarında incelemeler yapıldığı belirtildi (Manşetgazetesi.net, 2014).

Yukarıda Kırıkkale yerel medyası tarafından verilen haber ve görüntülerin Kırıkkale ilinin yerleşim ve alt yapı noktasında yapısal sorunlarının azımsanamayacak derecede olduğunu da göstermektedir. Çünkü yağışın 15-20 dakika yoğun bir şekilde sürmesi sonucunda oluşan bu durumun, 1-2 saat sürecek olan aynı yoğunlukta ki bir yağışın, daha vahim sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Kentlerin genelinde bu türlü genellikle de alt yapıyı ilgilendiren sorunlar direk yerel yönetimleri ve tabii sonucu olarak da yerel yöneticileri ilgilendirmektedir. Asıl burada yerel yöneticilerin bu gibi durumlardan gerekli dersleri çıkartması gerekmektedir. Herhangi bir doğal afet oluşmadan önce tüm tedbirlerin özellikle yapısal olarak temelden ele alınarak, gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Günü birlik alınan tedbirler ve var olan sorunlara yapılan makyajlamalar daha sonradan daha büyük problemler olarak yerel yöneticilerin karşısına gelmektedir. Kırıkkale kenti yapısal olarak buna örnek verilebilir. Çünkü kuruluşundan itibaren günümüze gelen imar durumu ve yerleşim politikalarının modern kent yapılarının hiçbirinden esinlenmediği ve kendine münhasır bir şekilde yapılaştığı görülmektedir.

Kırıkkale'nin bu özelliklerinden dolayı yeni göreve gelmiş yerel yöneticileri için yoğun bir dönemin başladığı da söylenebilir. Belki de yerel yönetim idarecileri için bu sorunların varlığı avantaj olarak da değerlendirilebilir. Sorunların net olarak görülmesi, yapacakları çalışmalarla, kentin yapısal sorunlarını daha hızlı bir şekilde çözmelerini de sağlayabilir.

5.3. Kırıkkale Sakinlerine Uygulanan Anketlerin Hazırlanması ve Uygulanması

Kırıkkale kentinin değişik mahallelerinde yaşayan sakinlerine uyguladığımız anket sonucunda, insanların kentte bulunan ve daha güvenli bir ortam sağlamakla sorumlu olan yerel unsurlardan beklentilerine ulaşmayı hedefledik. Anket sorularını hazırlama aşamasında, Lab'ın güvenli kent yaklaşımları ve Greene'in Latin Amerika'da yaptığı güvensizlik hissi çalışmasında seçilen kentsel mekânda, mekân kullanıcıları ile yapılan anket sorularından faydalanarak araştırmamıza konu olan anketteki soruları oluşturduk.

Çalışmamızda hazırlamış olduğumuz anketleri Kırıkkale'nin yaklaşık 20 mahallesinde oturan kent sakinlerine anketin içeriği ve amacından kısaca bahsettikten sonra bizzat elden dağıtılmıştır. Verilen anketler yaklaşık bir hafta sonra toplanmıştır. Verilen 200 anketten 148'i geri bize dönmüştür. Anketler üzerinde yapılan çalışmalar sonucundaki bulgular aşağıda gösterilmiştir.

5.4. Yöntem

Araştırmanın teorik çerçevesi "Tarama Modeli" temel alınarak, ikincil veri kaynaklarının incelenmesi sonucunda meydana getirilmiştir. Verilerin toplamasında, kaynak kitaplarının yanında akademik makalelerden, internette araştırılan bilgilerden faydanim yoluna gidilmiştir. Kırıkkale halkına uyguladığımız anketi ise SPSS 16 veri paketinde uygulayıp verilen sonuçlar çalışmamızda yer almaktadır. Çalışmamızın geçerlilik güvenilirlik analizler sonuçları ve tek yönlü Varyans analiz sonuçları da verilmiştir.

Çalışmamızda Anket Ölçeğinin Geçerlilik Güvenirlilik Analizi Sonucuna göre ise; 0,825 0,831 sonucu çıkmıştır. Güvenirlilik analizi oldukça yüksek görülmektedir.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre yaşı sorusu için;20-25 yaş arası 34 kişi,26-30 yaş arası için kişi sayısı 30, 31-35 yaş arası için kişi sayısı 21, 35-40 yaş

arası 27 ve 40 ve üzeri için 36' dır . Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin 20-25 yaş arası %23, 0, 26-30 yaş arası %20,3, 31-35 yaş arası %14,2, 35-40 yaş arası %18,2 ve 40 ve üzeri için %24,3'ü oluşturmaktadır.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre cinsiyeti sorusu için; bayan kişi sayısı 60,erkek kişi sayısı ise 88 'dir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden bayanlar %40,5 ve erkekler ise %59,5'i oluşturmaktadır.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre eğitim durumu sorusu için; ilkokul mezunu 18,ortaokul mezunu 20, lise mezunu 35, üniversite mezunu 68 ve yüksek lisans mezunu 7 kişidir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden ilkokul mezunu %12,2, ortaokul mezunu %13,5, lise mezunu %23,6, üniversite mezunu 45,9 ve yüksek lisans mezunu %4,7'sini oluşturmaktadır.

5.5. Sonuçlar Ve Bulgular

Kırıkkale kentinin değişik mahallelerinde yaşayan sakinlerine uyguladığımız anket sonucunda, insanların kentte bulunan ve daha güvenli bir ortam sağlamakla sorumlu olan yerel unsurlardan beklentilerine ulaşmaya çalıştık.

Çalışmamızda hazırlamış olduğumuz anketleri Kırıkkale'nin yaklaşık 20 mahallesinde oturan kent sakinlerine anketin içeriği ve amacından kısaca bahsettikten sonra bizzat elden dağıtılmıştır. Verilen anketler yaklaşık bir hafta sonra toplanmıştır. Verilen 200 ankettten 148'i geri bize dönmüştür. Anketler üzerinde yapılan çalışmalar sonucundaki bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 5.2: Katılımcıların demografik özelliklerine göre yaşı

Yaşınız					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	20-25	34	23,0	23,0	23,0
	26-30	30	20,3	20,3	43,2
	31-35	21	14,2	14,2	57,4
	35-40	27	18,2	18,2	75,7
	40 ve üzeri	36	24,3	24,3	100,0
	Toplam		148	100,0	100,0

Katılımcıların demografik özelliklerine göre yaşı sorusu için;20-25 yaş arası 34 kişi,26-30 yaş arası için kişi sayısı 30, 31-35 yaş arası için kişi sayısı 21, 35-40 yaş arası 27 ve 40 ve üzeri için 36' dır . Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin 20-25 yaş arası %23, 0, 26-30 yaş arası %20,3, 31-35 yaş arası %14,2, 35-40 yaş arası %18,2 ve 40 ve üzeri için %24,3'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.3: Katılımcıların demografik özelliklerine göre cinsiyeti

Cinsiyetiniz					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Bayan	60	40,5	40,5	40,5
	Erkek	88	59,5	59,5	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Katılımcıların demografik özelliklerine göre cinsiyeti sorusu için; bayan kişi sayısı 60,erkek kişi sayısı ise 88 'dir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden bayanlar %40,5 ve erkekler ise %59,5'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.4:Katılımcıların demografik özelliklerine göre eğitim durumu

Eğitim Durumunuz					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	İlkokul	18	12,2	12,2	12,2
	Ortaokul	20	13,5	13,5	25,7
	Lise	35	23,6	23,6	49,3
	Üniversite	68	45,9	45,9	95,3
	Yüksek Lisans	7	4,7	4,7	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Katılımcıların demografik özelliklerine göre eğitim durumu sorusu için; ilkokul mezunu 18,ortaokul mezunu 20, lise mezunu 35, üniversite mezunu 68 ve yüksek lisans mezunu 7 kişidir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden ilkokul mezunu %12,2, ortaokul mezunu %13,5, lise mezunu %23,6, üniversite mezunu 45,9 ve yüksek lisans mezunu %4,7'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.5: Katılımcıların demografik özelliklerine göre kaldıkları semt

Kaldığınız semt/mahalle					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Yeni mahalle	42	28,4	28,4	28,4
	Kaletepe	18	12,2	12,2	40,5
	Çalılıöz	17	11,5	11,5	52,0
	Hüseyin Kâhya Mahallesi	2	1,4	1,4	53,4
	Bağlarbaşı	12	8,1	8,1	61,5
	Gürler Mahallesi	2	1,4	1,4	62,8
	Özer mahallesi	1	,7	,7	63,5
	Yaylacık	6	4,1	4,1	67,6
	Tuva Selim Özer	9	6,1	6,1	73,6
	Güzel Tepe	4	2,7	2,7	76,4
	Karşıyaka	14	9,5	9,5	85,8
	Keskin	1	,7	,7	86,5
	Kurtuluş	2	1,4	1,4	87,8
	Etiler	3	2,0	2,0	89,9
	Sanayi	4	2,7	2,7	92,6
	Bahçelievler	3	2,0	2,0	94,6
	Yuva	1	,7	,7	95,3
	Osmangazi	7	4,7	4,7	100,0
Toplam		148	100,0	100,0	

Katılımcıların demografik özelliklerine göre kaldıkları semt sorusuna; Yenimahalle 42, Kaletepe 18, Çalılıöz 17, Hüseyin Kahya Mahallesi 2, Bağlarbaşı 12, Gürler Mahallesi 2, Özer Mahallesi 1, Yaylacık 6, Tuva Selim Özer 9, Güzel Tepe 4, Kaşıyaka 14, Keskin 1, Kurtuluş 2, Etiler 3, Sanayi 4, Bahçelievler 3, Yuva Mahallesi 1 ve Osmangazi 7 kişi cevap vermiştir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden Yenimahalle %28,4, Kaletepe %12,2, Çalılıöz %11,5, Hüseyin Kahya Mahallesi %1,4, Bağlarbaşı %8,1, Gürler Mahallesi %1,4, Selim özer Mahallesi %0,7, Yaylacık %4,1, Yuva %6,1, Güzel Tepe %2,7, Karşıyaka %9,5, Keskin %0,7, Kurtuluş %1,4, Etiler %2,0, Sanayi %2,7, Bahçelievler %2,0, Yuva %0,7 ve Osmangazi %4,7'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.6: Katılımcıların demografik özelliklerine göre medeni durumu

Medeni Durumunuz					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Bekar	47	31,8	31,8	31,8
	Evli	87	58,8	58,8	90,5
	Boşanmış/Ayrı	7	4,7	4,7	98,6
	Dul	7	4,7	4,7	98,6
	Toplam	148	100,0	100,0	

Katılımcıların demografik özelliklerine göre medeni durumu sorusu için bekâr 47, evli 87, boşanmış/ayrı 7, dul 7 kişidir. Toplamda bu soruya 148 kişi cevap vermiştir. Tabloya göre cevap verenlerin bekâr %31,8, evli %58,8, boşanmış/ayrı %4,7, dul %4,7 oluşturmaktadır.

Çizelge 5.7: Katılımcıların demografik özelliklerine göre mesleği

Mesleğiniz					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Memur	29	19,6	19,6	19,6
	Esnaf	9	6,1	6,1	25,7
	Öğretmen	21	14,2	14,2	39,9
	İşçi	38	25,7	25,7	65,5
	Öğretim Görevlisi	3	2,0	2,0	67,6
	Emekli	5	3,4	3,4	70,9
	Hemşire	3	2,0	2,0	73,0
	Avukat	1	,7	,7	73,6
	Ev Hanımı	19	12,8	12,8	86,5
	Öğrenci	16	10,8	10,8	97,3
	Özel Sektör	4	2,7	2,7	100,0
	Toplam		148	100,0	100,0

Katılımcıların demografik özelliklerine göre mesleği sorusu için; memur 29, esnaf 9, öğretmen 21, işçi 38, öğretim görevlisi 3, emekli 5, hemşire 3, avukat 1, ev hanımı 19, öğrenci 16 ve özel sektör 4' dür. Toplamda bu soruya 148 kişi cevap vermiştir. Tabloya göre cevap verenlerin memur %19,6,esnaf %6,1, öğretmen %14,2, işçi %25,7, öğretim görevlisi %2,0, emekli %3,4, hemşire %2,0, avukat %0,7, ev hanımı %12,8, öğrenci %10,8 ve özel sektör %2,7'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.8: Kırıkkale Kentinde Kaç yıldır yaşamaktasınız?

Kırıkkale Kentinde Kaç yıldır yaşamaktasınız					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	1-3	27	18,2	18,2	18,2
	4-10	34	23,0	23,0	41,2
	11-15	12	8,1	8,1	49,3
	15 ve üstü	75	50,7	50,7	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Kırıkkale Kentinde Kaç yıldır yaşamaktasınız sorusu için; 1-3 yıl 27, 4-10 yıl 34, 11-15 yıl 12 ve 15 ve üstü yıllar için 75 kişidir. Toplamda bu soruya 148 kişi cevap vermiştir. Tabloya göre cevap verenlerin 1-3 yıl arası %18,2, 4-10 yıl arası %23,0, 11-15 yıl arası %8,1 ve 15 ve üstü yıllar %50,7'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.9: Bulduğunuz Kentte Haftada evden dışarı kaç gün dışarı çıkarsınız?

Bulduğunuz Kentte Haftada evden dışarı kaç gün dışarı çıkarsınız					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	1-2	39	26,4	26,4	26,4
	4-10	42	28,4	28,4	54,7
	11-15	17	11,5	11,5	66,2
	15 ve üstü	50	33,8	33,8	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz Kentte Haftada kaç gün dışarı çıkarsınız sorusu için; 1-2 gün arası 39, 4-10 gün arası 42, 11-15 gün arası 17 ve 15 ve üstü günler 50 'dir. Toplamda bu soruya 148 kişi cevap vermiştir. Tabloya göre cevap verenlerin 1-2 gün arası %26,4, 4-10 gün arası %28,4, 11-15 gün arası %11,5 ve 15 ve üstü günler için %33,8' dir.

Çizelge 5.10: Kent Merkezine haftada kaç kez uğrarsınız?

Kent Merkezine haftada kaç kez uğrarsınız					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Hiç	8	5,4	5,4	5,4
	3-5	82	55,4	55,4	60,8
	6	25	16,9	16,9	77,7
	Hergün	33	22,3	22,3	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Kent Merkezine haftada kaç kez uğrarsınız sorusu için; hiç 8, 3-5 kez 82, 6 kez 25 ve her gün 33'dür. Toplamda bu soruya 148 kişi cevap vermiştir. Tabloya göre cevap verenlerin hiç %5,4, 3-5 kez %55,4, 6 kez %16,9 ve her gün %22,3 'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.11: İşinize ve şehir merkezindeki işlemlerinizi yapmak için (Banka, Belediye, Valilik gibi...) hangi ulaşım araçlarını kullanırsınız?

İşinize ve şehir merkezindeki işlemlerinizi yapmak için (Banka, Belediye, Valilik gibi...) hangi ulaşım araçlarını kullanırsınız					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kendi özel aracını	51	34,5	34,5	34,5
	Kurumun servisini	9	6,1	6,1	40,5
	Toplu Taşıma Araçlarını	46	31,1	31,1	71,6
	Yaya olarak	42	28,4	28,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

İşinize ve şehir merkezindeki işlemlerinizi yapmak için (Banka, Belediye, Valilik gibi...) hangi ulaşım araçlarını kullanırsınız sorusu için; kendi özel aracını 51, kurumun servisini 9, toplu taşıma araçlarını 46 ve yaya olarak 42 'dir. Toplamda bu soruya 148 kişi cevap vermiştir. Tabloya göre cevap verenlerin, kendi özel aracını %34,5, kurumun servisini %6,1, toplu taşıma araçlarını %31,1 ve yaya olarak %28,4 'nü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.12: Kentinizde ışıklandırmaların yeterli olduğuna katılıyor musunuz?

Kentinizde ışıklandırmaların yeterli olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	38	25,7	25,7	25,7
	Katılmıyorum	65	43,9	43,9	69,6
	Kararsızım	13	8,8	8,8	78,4
	Katılıyorum	22	14,9	14,9	93,2
	Kesinlikle Katılıyorum	10	6,8	6,8	100,0
	Toplam		148	100,0	100,0

Kentinizde ışıklandırmaların yeterli olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 38, katılmıyorum diyen sayısı 65, kararsızım diyen sayısı 13, katılıyorum diyen kişi sayısı 22, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 10'dur. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %25,7, katılmıyorum diyenler %43,9, kararsızım diyenler %8,8, katılıyorum diyenler %14,9 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %6,8'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.13: Kentinizde ağaçlar ve çalılıkların görme ve görünmenize engel olduğuna katılıyor musunuz?

Kentinizde ağaçlar ve çalılıkların görme ve görünmenize engel olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	39	26,4	26,4	26,4
	Katılmıyorum	32	21,6	21,6	48,0
	Kararsızım	24	16,2	16,2	64,2
	Katılıyorum	31	20,9	20,9	85,1
	Kesinlikle Katılıyorum	22	14,9	14,9	100,0
	Toplam		148	100,0	100,0

Kentinizde ağaçlar ve çalılıkların görme ve görünmenize engel olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 39, katılmıyorum diyen sayısı 32, kararsızım diyen sayısı 24, katılıyorum diyen kişi sayısı 31, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 22'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %26,4, katılmıyorum diyenler %21,6 kararsızım diyenler %16,2, katılıyorum diyenler %20,9 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %14,9'u oluşturmaktadır.

Çizelge 5.14: Kentinizdeki yaya yolu ve caddelerin geniş olduğunu ve size rahatlık verdiğine katılıyor musunuz?

Kentinizdeki yaya yolu ve caddelerin geniş olduğunu ve size rahatlık verdiğine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	64	43,2	43,2	43,2
	Katılmıyorum	51	34,5	34,5	77,7
	Kararsızım	9	6,1	6,1	83,8
	Katılıyorum	15	10,1	10,1	93,9
	Kesinlikle Katılıyorum	9	6,1	6,1	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Kentinizdeki yaya yolu ve caddelerin geniş olduğunu ve size rahatlık verdiğine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 64, katılmıyorum diyen sayısı 51, kararsızım diyen sayısı 9, katılıyorum diyen kişi sayısı 15, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 9'dur. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %43,2, katılmıyorum diyenler %34,5 kararsızım diyenler %6,1 katılıyorum diyenler %10,1 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %6,1'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.15: Kentinizdeki yolların görme mesafei iyi ve düzgün (giridal sistem) olduğuna katılıyor musunuz?

Kentinizdeki yolların görme mesafei iyi ve düzgün (giridal sistem) olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	54	36,5	36,5	36,5
	Katılmıyorum	55	37,2	37,2	73,6
	Kararsızım	15	10,1	10,1	83,8
	Katılıyorum	21	14,2	14,2	98,0
	Kesinlikle Katılıyorum	3	2,0	2,0	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Kentinizdeki yolların görme mesafei iyi ve düzgün (giridal sistem) olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 54, katılmıyorum diyen sayısı 55, kararsızım diyen sayısı 15, katılıyorum diyen kişi sayısı 21, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 3'dür. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %36,5 katılmıyorum diyenler %37,2 kararsızım diyenler %10,1 katılıyorum diyenler %14,2 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %2,0'ı oluşturmaktadır.

Çizelge 5.16: Kentinizdeki evlerin ve sizin oturduğunuz evin caddeye bakan pencerelere sahip olduğuna katılıyor musunuz?

Kentinizdeki evlerin ve sizin oturduğunuz evin caddeye bakan pencerelere sahip olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	30	20,3	20,3	20,3
	Katılmıyorum	47	31,8	31,8	52,0
	Kararsızım	20	13,5	13,5	65,5
	Katılıyorum	38	25,7	25,7	91,2
	Kesinlikle Katılıyorum	13	8,8	8,8	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Kentinizdeki evlerin ve sizin oturduğunuz evin caddeye bakan pencerelere sahip olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 30, katılmıyorum diyen sayısı 47, kararsızım diyen sayısı 20, katılıyorum diyen kişi sayısı 38, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 13'dür. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %20,3 katılmıyorum diyenler %31,8 kararsızım diyenler %13,5 katılıyorum diyenler %25,7 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %8,8'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.17: Kentinizdeki kulübe ve otobüs duraklarının konumu size güven verdiğine katılıyor musunuz?

Kentinizdeki kulübe ve otobüs duraklarının konumu size güven verdiğine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	55	37,2	37,2	37,2
	Katılmıyorum	46	31,1	31,1	68,2
	Kararsızım	12	8,1	8,1	76,4
	Katılıyorum	30	20,3	20,3	96,6
	Kesinlikle Katılıyorum	5	3,4	3,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Kentinizdeki kulübe ve otobüs duraklarının konumu size güven verdiğine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 55, katılmıyorum diyen sayısı 46, kararsızım diyen sayısı 12, katılıyorum diyen kişi sayısı 30, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 5'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %37,2 katılmıyorum diyenler %31,1 kararsızım diyenler %8,1 katılıyorum diyenler %20,3 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %3,4'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.18: Bir yaya olarak kentinizdeki yollarda yürüdüğünüz zaman kendinizi güvende hisseder ve rahatça dolaştığınıza katılıyor musunuz?

Bir yaya olarak kentinizdeki yollarda yürüdüğünüz zaman kendinizi güvende hisseder ve rahatça dolaştığınıza katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	53	35,8	35,8	35,8
	Katılmıyorum	42	28,4	28,4	64,2
	Kararsızım	15	10,1	10,1	74,3
	Katılıyorum	28	18,9	18,9	93,2
	Kesinlikle Katılıyorum	10	6,8	6,8	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bir yaya olarak kentinizdeki yollarda yürüdüğünüz zaman kendinizi güvende hisseder ve rahatça dolaştığınıza katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 53, katılmıyorum diyen sayısı 42, kararsızım diyen sayısı 15, katılıyorum diyen kişi sayısı 28, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 10'dur. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %35,8 katılmıyorum diyenler %28,4 kararsızım diyenler %10,1 katılıyorum diyenler %18,9 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %6,8'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.19: Oturduğunuz mahallede komşularınızla aşına olduğunuza katılıyor musunuz?

Oturduğunuz mahallede komşularınızla aşına olduğunuza katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	26	17,6	17,6	17,6
	Katılmıyorum	33	22,3	22,3	39,9
	Kararsızım	17	11,5	11,5	51,4
	Katılıyorum	55	37,2	37,2	88,5
	Kesinlikle Katılıyorum	17	11,5	11,5	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Oturduğunuz mahallede komşularınızla aşına olduğunuza katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 26,katılmıyorum diyen sayısı 33, kararsızım diyen sayısı 17, katılıyorum diyen kişi sayısı 55, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 17'dir.Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %17,6 katılmıyorum diyenler %22,3 kararsızım diyenler %11,5 katılıyorum diyenler %37,2 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %11,5'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.20: Bulduğunuz kent ve mahallede komşuluk ilişkilerinizin iyi olduğuna katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kent ve mahallede komşuluk ilişkilerinizin iyi olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	31	20,9	20,9	20,9
	Katılmıyorum	33	22,3	22,3	43,2
	Kararsızım	22	14,9	14,9	58,1
	Katılıyorum	53	35,8	35,8	93,9
	Kesinlikle Katılıyorum	9	6,1	6,1	100,0

Bulduğunuz kent ve mahallede komşuluk ilişkilerinizin iyi olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 31,katılmıyorum diyen sayısı 33, kararsızım diyen sayısı 22, katılıyorum diyen kişi sayısı 53, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 9'dur.Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %20,9 katılmıyorum diyenler %22,3 kararsızım diyenler %14,9 katılıyorum diyenler %35,8 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %6,1'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.21: Bulduğunuz kentin yol sorunu olmadığı, taşıt akışı ve araç park sıkıntısı olmadığına katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentin yol sorunu olmadığı, taşıt akışı ve araç park sıkıntısı olmadığına katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	81	54,7	54,7	54,7
	Katılmıyorum	35	23,6	23,6	78,4
	Kararsızım	7	4,7	4,7	83,1
	Katılıyorum	17	11,5	11,5	94,6
	Kesinlikle Katılıyorum	8	5,4	5,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentin yol sorunu olmadığı, taşıt akışı ve araç park sıkıntısı olmadığına katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 81, katılmıyorum diyen sayısı 35, kararsızım diyen sayısı 7, katılıyorum diyen kişi sayısı 17, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 8'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %54,7 katılmıyorum diyenler %23,6 kararsızım diyenler %4,7 katılıyorum diyenler %11,5 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %5,4'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.22: Bulduğunuz kentin otobüs ve minibüs güzergâhlarının sizin için yeterlidir fikrine katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentin otobüs ve minibüs güzergâhlarının sizin için yeterlidir fikrine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	53	35,8	35,8	35,8
	Katılmıyorum	36	24,3	24,3	60,1
	Kararsızım	12	8,1	8,1	68,2
	Katılıyorum	42	28,4	28,4	96,6
	Kesinlikle Katılıyorum	5	3,4	3,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentin otobüs ve minibüs güzergâhlarının sizin için yeterlidir fikrine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 53, katılmıyorum diyen sayısı 36, kararsızım diyen sayısı 12, katılıyorum diyen kişi sayısı 42, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 5'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %35,8 katılmıyorum diyenler %24,3 kararsızım diyenler %8,1 katılıyorum diyenler %28,4 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %3,4'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.23: Bulduğunuz kentin mekânsal dizaynından dolayı kendimi güvende hissediyorum fikrine katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentin mekânsal dizaynından dolayı kendimi güvende hissediyorum fikrine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	41	27,7	27,7	27,7
	Katılmıyorum	49	33,1	33,1	60,8
	Kararsızım	28	18,9	18,9	79,7
	Katılıyorum	26	17,6	17,6	97,3
	Kesinlikle Katılıyorum	4	2,7	2,7	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentin otobüs ve minibüs güzergâhlarının sizin için yeterlidir fikrine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 53, katılmıyorum diyen sayısı 36, kararsızım diyen sayısı 12, katılıyorum diyen kişi sayısı 42, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 5'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %35,8 katılmıyorum diyenler %24,3 kararsızım diyenler %8,1 katılıyorum diyenler %28,4 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %3,4'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.24:Bulduğunuz kentte herhangi bir sıkıntı durumunda polisin olaya hemen müdahil olduğuna katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte herhangi bir sıkıntı durumunda polisin olaya hemen müdahil olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	21	14,2	14,2	14,2
	Katılmıyorum	33	22,3	22,3	36,5
	Kararsızım	32	21,6	21,6	58,1
	Katılıyorum	52	35,1	35,1	93,2
	Kesinlikle Katılıyorum	10	6,8	6,8	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte herhangi bir sıkıntı durumunda polisin olaya hemen müdahil olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 21,katılmıyorum diyen sayısı 33, kararsızım diyen sayısı 32, katılıyorum diyen kişi sayısı 52, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 10'dur.Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %14,2 katılmıyorum diyenler %22,3 kararsızım diyenler %21,6 katılıyorum diyenler %35,1 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %6,8'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.25: Bulduğunuz kentte evlerin girişleri ve evinizin girişi güvenli olduğuna katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte evlerin girişleri ve evinizin girişi güvenli olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	23	15,5	15,5	15,5
	Katılmıyorum	45	30,4	30,4	45,9
	Kararsızım	23	15,5	15,5	61,5
	Katılıyorum	50	33,8	33,8	95,3
	Kesinlikle Katılıyorum	7	4,7	4,7	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte evlerin girişleri ve evinizin girişi güvenli olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 23, katılmıyorum diyen sayısı 45, kararsızım diyen sayısı 23, katılıyorum diyen kişi sayısı 50, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 7'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %15,5 katılmıyorum diyenler %30,4 kararsızım diyenler %15,5 katılıyorum diyenler %33,8 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %4,7'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.26: Bulduğunuz Kentteki ticari işlem yaptığınız mekânlara (bankalar, vergi dairesi, belediye vezneleri) geldiğinizde, kendimizi her zaman güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz?

Bulduğunuz Kentteki ticari işlem yaptığınız mekânlara (bankalar, vergi dairesi, belediye vezneleri) geldiğinizde, kendimizi her zaman güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	26	17,6	17,6	17,6
	Katılmıyorum	39	26,4	26,4	43,9
	Kararsızım	31	20,9	20,9	64,9
	Katılıyorum	43	29,1	29,1	93,9
	Kesinlikle Katılıyorum	9	6,1	6,1	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz Kentteki ticari işlem yaptığınız mekânlara (bankalar, vergi dairesi, belediye vezneleri) geldiğinizde, kendimizi her zaman güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 26, katılmıyorum diyen sayısı 39, kararsızım diyen sayısı 31, katılıyorum diyen kişi sayısı 43, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 9'dur. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %17,6 katılmıyorum diyenler %26,4 kararsızım diyenler %20,9 katılıyorum diyenler %29,1 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %6,1'i oluşturmaktadır.

Çizelge 5.27: Bulduğunuz kentte bar, kahve gece kulübü gibi yerlerden geçtiğinizde kendimizi güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte bar, kahve gece kulübü gibi yerlerden geçtiğinizde kendimizi güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	61	41,2	41,2	41,2
	Katılmıyorum	41	27,7	27,7	68,9
	Kararsızım	15	10,1	10,1	79,1
	Katılıyorum	25	16,9	16,9	95,9
	Kesinlikle katılıyorum	5	3,4	3,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte bar, kahve gece kulübü gibi yerlerden geçtiğinizde kendimizi güvende hissederiz fikrine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 61, katılmıyorum diyen sayısı 41, kararsızım diyen sayısı 15, katılıyorum diyen kişi sayısı 25, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 5'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %41,2 katılmıyorum diyenler %27,7 kararsızım diyenler %10,1 katılıyorum diyenler %16,9 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %3,4 ve 14 % 0,7'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.28: Bulduğunuz kentte terk edilmiş ve ıssız alanlardan geçtiğiniz zaman kendinizi güvende hissediyor ve sizde bir tedirginlik oluşturmadığına katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte terk edilmiş ve ıssız alanlardan geçtiğiniz zaman kendinizi güvende hissediyor ve sizde bir tedirginlik oluşturmadığına katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	65	43,9	43,9	43,9
	Katılmıyorum	47	31,8	31,8	75,7
	Kararsızım	15	10,1	10,1	85,8
	Katılıyorum	14	9,5	9,5	95,3
	Kesinlikle Katılıyorum	7	4,7	4,7	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte terk edilmiş ve ıssız alanlardan geçtiğiniz zaman kendinizi güvende hissediyor ve sizde bir tedirginlik oluşturmadığına katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 65, katılmıyorum diyen sayısı 47, kararsızım diyen sayısı 15, katılıyorum diyen kişi sayısı 14, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 7'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %43,9 katılmıyorum diyenler %31,8 kararsızım diyenler %10,1 katılıyorum diyenler %9,5 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %4,7'si oluşturmaktadır.

Çizelge 5.29: Bulduğunuz kentte genç suçlu grupların olduğuna katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte genç suçlu grupların olduğuna katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	29	19,6	19,6	19,6
	Katılmıyorum	30	20,3	20,3	39,9
	Kararsızım	17	11,5	11,5	51,4
	Katılıyorum	39	26,4	26,4	77,7
	Kesinlikle Katılıyorum	33	22,3	22,3	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte genç suçlu grupların olduğuna katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 29, katılmıyorum diyen sayısı 30, kararsızım diyen sayısı 17, katılıyorum diyen kişi sayısı 39, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 33'dür. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %19,6 katılmıyorum diyenler %20,3 kararsızım diyenler %11,5 katılıyorum diyenler %26,4 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %22,3'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.30: Bulduğunuz kentte genç suçlu grupları gördüğünüz zaman kendinizi güvende hissediyor fikrine katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte genç suçlu grupları gördüğünüz zaman kendinizi güvende hissediyor fikrine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	54	36,5	36,5	36,5
	Katılmıyorum	55	37,2	37,2	73,6
	Kararsızım	13	8,8	8,8	82,4
	Katılıyorum	18	12,2	12,2	94,6
	Kesinlikle Katılıyorum	8	5,4	5,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte genç suçlu grupları gördüğünüz zaman kendinizi güvende hissediyor fikrine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 54, katılmıyorum diyen sayısı 55, kararsızım diyen sayısı 13, katılıyorum diyen kişi sayısı 18, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 8'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %36,5 katılmıyorum diyenler %37,2 kararsızım diyenler %8,8 katılıyorum diyenler %12,2 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %5,4'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.31: Bulduğunuz kentte gece olunca her zaman kendimi güvende hissederim fikrine katılıyor musunuz?

Bulduğunuz kentte gece olunca her zaman kendimi güvende hissederim fikrine katılıyor musunuz?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılmıyorum	52	35,1	35,1	35,1
	Katılmıyorum	55	37,2	37,2	72,3
	Kararsızım	14	9,5	9,5	81,8
	Katılıyorum	19	12,8	12,8	94,6
	Kesinlikle Katılıyorum	8	5,4	5,4	100,0
	Toplam	148	100,0	100,0	

Bulduğunuz kentte gece olunca her zaman kendimi güvende hissederim fikrine katılıyor musunuz sorusu için; kesinlikle katılmıyorum diyen sayısı 52, katılmıyorum diyen sayısı 55, kararsızım diyen sayısı 14, katılıyorum diyen kişi sayısı 19, kesinlikle katılıyorum diyen kişi sayısı ise 8'dir. Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin kesinlikle katılmıyorum diyenler %35,1 katılmıyorum diyenler %37,2 kararsızım diyenler %9,5 katılıyorum diyenler %12,8 ve kesinlikle katılıyorum diyenler %5,4'ü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.32: Ölçeğinin Geçerlilik Güvenirlilik Analizi Sonuçları

<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Standartlaştırılmış Cronbach's Alpha</i>	<i>N</i>
0,825	0,831	20

Çizelge 5.33: Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Serbestlik derecesi</i>	<i>Kareler toplamı</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between Groups	108,048	43	2,513	1,141	,290
Within Groups	228,945	104	2,201		
Total	336,993	147			

Çizelge 5.34: Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Serbestlik derecesi</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between Groups	10,770	43	,250	1,046	,417
Within Groups	24,906	104	,239		
Total	35,676	147			

Çizelge 5.35: Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Serbestlik derecesi</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between Groups	64,137	43	1,492	1,300	,142
Within Groups	119,295	104	1,147		
Total	183,432	147			

Çizelge 5.36: Ölçeği Puanlarının Kaldığınız Semt\Mahalle Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Serbestlik derecesi</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between Groups	1642,460	43	38,197	1,611	,026
Within Groups	2465,351	104	23,705		
Total	4107,811	147			

Çizelge 5.37: Ölçeği Puanlarının Medeni Durumunuz Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>Kareler toplamı</i>	<i>Serbestlik derecesi</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between Groups	76,757	43	1,785	1,425	,074
Within Groups	130,270	104	1,253		

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent ve köy sözcükleri hemen herkes tarafından "bilinen" ya da bilindiği varsayılan sözcükler gibi görünmekle birlikte, anlamı son derece "açık" gibi görünen birçok kavram gibi, üzerinde herkesin görüş birliğinde olduğu kavramlar değildir. Aynı bilim dalının mensupları arasında bile bu kavramlar üzerinde farklı tanımlar görülebilmektedir. Konuyla doğrudan ya da dolaylı ilgilenen farklı bilim dalları ve bilim adamlarının görüşleri arasındaki ayrılıklar daha da belirginleşmektedir. Kent bilimciler, toplumbilimciler, coğrafyacilar, iktisatçılar, yönetim bilimciler ve yöneticiler farklı açılardan bakarak ve farklı ölçütler kullanarak tanımlar yapabilmektedirler.

Kent tanımlarında nüfus, idari statü ve sosyolojik ölçütler kullanılarak farklı kent tanımları yapılmıştır. Bu tanımlardan her biri kentin farklı bir yönünü aydınlatmada ve tanımlamaktadır; fakat bu ölçütlerden hiçbiri tek başına eksiksiz bir kent tanımı yapmaya yeterli değildir. Üstelik bu ölçütlerden birini kullanan araştırmacılar arasında da her zaman bir görüş birliği bulunmamaktadır. Kent tanımında kullanılan diğer Ölçütler sosyolojik ölçütlerdir. Buna göre kentte yaşayan nüfusun çeşitli ekonomik faaliyet alanlarına göre dağılımı, burada yaşayan nüfusun işbölümü, uzmanlaşma, heterojenlik gibi açılardan ortaya koyduğu tabloya bakılmaktadır. Sosyolojik ya da sosyolojik nitelikli sayılabilecek ölçütlere göre kentsel nüfusun uzmanlaşmış olması gerekir. Kentin temel özellik ve işlevine göre sanayi, ticaret ya da yönetsel yönünün öne çıkabileceği kabul edilmekle birlikte faal nüfusun içinde bu alanlarda çalışanların oranı büyük bir oranı oluşturacaktır.

Sosyolojik Ölçütlere göre kentler önemli bir işbölümünün ve uzmanlaşmanın olduğu, kırsal topluluklardan farklı olarak yüz yüze ilişkilerin zayıfladığı, homojenliğin ortadan kalkarak heterojen bir toplum yapısının ortaya çıktığı yerlerdir. Bunların çoğunun olması için de nüfusun belli bir büyüklüğe ulaşması gerekli olmaktadır.

Görüldüğü gibi tek bir ölçüte göre eksiksiz bir kent tanımı yapmak kolay görünmemektedir. Bu nedenle farklı ölçütleri bir arada kullanarak bir kent tanımı yapmak daha gerçekçi olacaktır.

Öteki üçüncü dünya ülkeleriyle ortak olarak Türkiye, on dokuzuncu yüzyılda küresel bir pazar ekonomisinin gelişmesinden ve tarımsal emtia talebinden etkilendi. Bu gelişme ve talep kendine karşılık gelen bir kentsel büyüme yarattı ve geleneksel toplumsal yapıyı esaslı bir şekilde değiştirdi. Türkiye'de halen cereyan etmekte olan kentleşmeyi etkileyen özel etkenler ise, ilk olarak kenti en yüksek, potansiyel olarak en "erdemli" ve rahat hayat biçimi olarak gören tarihsel ve kültürel bir kent görüşü ve ikinci olarak da, modernleşmenin kentleşmeyle denk tutulmasından ibaretti. Son olarak, 'göçmenin kentle olan bağıntısı esas olarak marjinal ve büyük oranda iktisadi etkenler tarafından belirlenen bir husus olarak düşünülmüştür. Sürekli istihdamın olması, artan gelir, hükümeti etkileme fırsatları ve mesleki hareketlilik göçmenin kentle bütünleşmesine yardımcı olan ve bu yolla onun marjinalliğini sona erdiren (anahtar etkenler olarak görünmektedir. Dolayısıyla, kentleşme terimi hem göçmenin mesleki değişme yoluyla "bütünleşme" sini, kent hayatının fiziksel ve kültürel yönlerine tedrici olarak uyum sağlamasını hem de kentin halk kültürünün bazı unsurlarını benimsemesini kapsamaktadır.

Türkiye'de ve Dünyada kentleşme sürecinin farklı geliştiği de görülmektedir. Özellikle Avrupa'da kentleşme, önce sanayinin kurulması, daha sonra kurulan yere nüfusun çekilmesiyle oluştuğu görülmüştür. Türkiye'de ise bir veya iki istisnai kent dışında farklı kentleşme sürecini yaşamıştır. Genelde nüfus yoğunlaşır, yoğunlaşan yer kent olarak anılır. Türkiye'de istisna olan kentlerin başında Kırıkkale gelir. Kırıkkale'nin kentleşme serüveni, önce sanayi (silah Sanayi) kurulur, daha sonra nüfus toplanır şeklinde olmuştur. Bu yönüyle Avrupa'daki kentleşmelerine benzemektedir.

Kırıkkale 10 hanelik bir köy iken başlangıçta nüfus çekmekte zorlanmıştır. Sanayideki nüfus açığını, askerlik yapan er ve erbaşla kapatmaya çalışmıştır. Daha sonraları tamamı dışarıdan göçlerle nüfus yoğunluğu oluşmuştur. Biraz da başlangıçta devletin zorlamasıyla kentleştiği görülmektedir.

Yaptığımız çalışmada Kırıkkale'de yaşayan halkın Yerel yönetimlerden ve yerel unsurlardan güvenlik ile ilgili beklentilerini ortaya koyacak yerel yöneticilere yapacakları çalışmalar noktasında kısıtlı da olsa fikirler verebileceği görülmektedir.

Kırıkkale halkına uyguladığımız ankette ise: Katılımcıların demografik özelliklerine göre yaşı sorusu için;20-25 yaş arası 34 kişi,26-30 yaş arası için kişi sayısı 30, 31-35 yaş arası için kişi sayısı 21, 35-40 yaş arası 27 ve 40 ve üzeri için 36' dır . Toplamda 148 kişi bu soruyu cevaplamıştır. Tabloya göre soruya cevap verenlerin 20-25 yaş arası %23, 0, 26-30 yaş arası %20,3, 31-35 yaş arası %14,2, 35-40 yaş arası %18,2 ve 40 ve üzeri için %24,3'ü oluşturmaktadır.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre cinsiyeti sorusu için; bayan kişi sayısı 60,erkek kişi sayısı ise 88 'dir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden bayanlar %40,5 ve erkekler ise %59,5'i oluşturmaktadır.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre eğitim durumu sorusu için; ilkokul mezunu 18,ortaokul mezunu 20, lise mezunu 35, üniversite mezunu 68 ve yüksek lisans mezunu 7 kişidir. Toplamda 148 kişi bu soruya cevap vermiştir. Tabloya göre soruya cevap verenlerden ilkokul mezunu %12,2, ortaokul mezunu %13,5, lise mezunu %23,6, üniversite mezunu 45,9 ve yüksek lisans mezunu %4,7'sini oluşturmaktadır.

Çalışmamızda Anket Ölçeğinin Geçerlilik Güvenirlilik Analizi Sonucuna göre ise; 0,825 0,831 sonucu çıkmıştır. Güvenirlilik analizi oldukça yüksek görülmektedir.

Kent güvenliği konusu sadece kolluk kuvvetlerinin ya da polisin üstesinden gelmesi gereken bir konu olmamalıdır. Polis kent güvenliğinin sağlanmasından sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarından sadece biridir. Kentin içinde faaliyet gösteren tüm kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin, kent güvenliğinin sağlanmasında muhakkak katkılarının olması, bu sürece müdahil olmaları gerekmektedir. Yerel yönetimlerin güvenlik politikaları oluşturma sürecinin içinde olması bizzat sorumluluk alması, istek ve çabalarının da olması gerekir. Günümüzde Türkiye'de yerel yönetimlerin bu noktada bir çaba göstermedikleri görülmektedir. Kent güvenliğini polisiye önlemlerin yanında sosyal, ekonomik, kentin fiziksel (yapısal) yönden modern teknolojinin getirdiği olanakları da içine alan önlemlerin bir bütün olarak ele alındığı kolektif güvenlik anlayışla yerine getirilmesi gerekir.

Kırıkkale'de kent güvenliğini sağlamak için polisin dışında, birinci dereceden yerel yönetimlerin de olması gerekmektedir. Ayrıca yerel güvenliğe; Adalet sistemi, Milli Eğitim, İl sağlık müdürlüğü, BARO ve kente bulunan diğer tüm sivil toplum

kuruluşlarının kolektif bir şekilde katılımı sağlanmalıdır. Yerel olan her paydaşın kendi alanında çalışmalar yapması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin Kırıkkale’de Kentin güvenliğini sağlaması noktasında, kent sakinlerinin kendilerinden beklentileri aşağıda sıralanmıştır.

- a) Kentin kuruluşundan itibaren oluşan çarpık kentleşme ve sonucunda oluşan yapısal sorunların çözülmesi.
- b) Kent güvenliği beklentilerinde insanların şehir içi yaya ve taşıt yol güvenliği sıkıntılarının giderilmesi. (bu noktada kente yaşayanların kendini güvende hissetmeyenlerin oranın %75’in üzerindedir)
- c) Yine kent sakinlerinin sokak aydınlatma, gelişi güzel çekilen elektrik telleri ve alt yapı yönünden eksiklerin giderilmesi beklentilerinin olduğu.
- d) Kırıkkale’de kent nüfusunun durağan olduğu, hatta göç veren bir kent olarak görülmektedir. Bu durum güvenliğin sağlanması açısından avantaj olarak görülebilir. Mevcut olan nüfusun düşük olan kentlilik bilincinin artırılması beklentilerinin olduğu anlaşılmıştır. Özellikle kente, kent sakinleri tarafından dile getirilen yerel televizyon eksikliğinin giderilmesi, kentlilik bilincinin güçlenmesine yardımcı olacaktır.

Son olarak Kırıkkale sakinlerine sorduğumuz sorular sonucunda yerel yönetimlerden beklentilerinin bir hayli fazla olduğu, özellikle güvenlik kaygılarının giderilmesi konusunda yerel yönetimin daha fazla sorumluluk almaları gerektiği, beklentilerinin de bu yönde olduğu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- Altın, Y.**, (2012). *Geçmişten Günümüze Kırıkkale*. Kırıkkale: Kalehaber Gazetesi Yayınları.
- Aristoteles**, *Politika*. (çev.) Tunçay, M. (1993) İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Aslanoğlu, R.**, (1998) *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Asa Kitapevi.
- Atalay, B.**, (1983) *Sanayileşme ve Sosyal Değişme*. (Kırıkkale Araştırması), Ankara: Turhan Kitabevi.
- Aydın, A. H.**, (1996) *Polis Meslek Hukuku*. Ankara: Doğuş Yayınları.
- Aydın, A. H. Ve Bilgiç, V.**, (2009) *Değişik Yönleriyle Yerelleşme*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ayhan, U.**, (2008). *Metropol Alanlarda Kamu Güvenliği*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Başe, E.**, (2003) *Sosyoloji Temelli Suç Teorileri ve Organize Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bauman, Z.**, (Çev.) Türkmen, İ., (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayhan, V.**, 1996, *'Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme, Toplum ve Göç, II.Ulusal Sosyoloji Kongresi'* Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları. s.178-191.
- Benevolo, L.**, (1995) *Avrupa Tarihinde Kentler*. Nirven, N. (Çev.) İstanbul:
- Bookchin, M.**, (1999) *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. (Çev.) ÖZYALÇIN, B., Ankara: Ayrıntı Yayınları.
- Bumin, K.**, (1990) *Demokrasi Arayışında Kent*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Burkay, F.**, (2009) *Tarih ve Toplum Köy ve Kent*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Childe, G.**, (2001) *Kendini Yaratan İnsan, İnsanın Çağlar Boyu Gelişimi*. (Çev.) Ofloğlu F. İstanbul: Varlık yayımları.
- Demir, H., Örsdemir, A. V., Arslan, H.**, (2008) *21. Yüzyılın Başında II. Kırıkkale Sempozyumu*. Kırıkkale: Kırıkkale Kent Konseyi Yayınları.
- Demirbaş, M.**, (2001) *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Demirci, S., Ed. Bilgiç, V.,** (2009) *Değişik Yönleriyle Yerelleşme, Kent Güvenlik Politikalarının Geliştirilmesi*. Ankara: Veysel Seçkin Yayınları.
- Dolu, O.,** (2011) *Suç Teorileri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dönmezer, S.,** (1994) *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Durmuş, A. A.,** (2005) *Memur Disiplin Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Dündar, A. N.,** (1988) *Emniyet Teşkilatı ve Hizmetleri*. Ankara: Yayınları.
- Emniyet Genel Müdürlüğü** '2012 Faaliyet Raporu', 2013. Ankara: Başak Matbaa.
- Ertürk, H.,** (1995) *Kent Ekonomisi*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Eryılmaz, B.,** 2002, 'Belediyelerde Demokrasi Geleneği ve değişim İhtiyacı' Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Temmuz.
- Foucault, M.,** (1992) *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev.) Kılıçbay, M. A. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Geray, C.,** 1995, 'Can Güvenlikli Kent', *Ada Kentliyim*, Sayı: 3, s.50-61
- Geray, C.,** 2007, 'Güvenli Kent ve Kente Karşı Suçlar Üzerine' *TMMOB Mimarlar Odası*, Ankara Şubesi, Bülten 55, s.50-.
- Göksu, T.,** 2002, 'Maslow'un ihtiyaçlar (Güdüler) Piramidi ve Polisin Yabancılaşma Olgusu', *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt.4, Sayı.3-4, s.27-48.
- Göksu, T.,** 2004, 'Türkiye'de Kentleşme ve Güvenlik Hizmetleri, Demografik Bir Yaklaşım', *Uluslararası İç Güvenlik Yönetimi Konferansı*. Ankara: Polis Akademisi, 22-23 Ocak.
- Göksu, T., Çevik, H. H., Filiz, O., Gül, S. K.,** (2011). *Güvenlik Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Gölbaşı, S.,** (2008) *Kentleşme ve Suç*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Görmez, K.,** (1991) *Şehir ve İnsan*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Görmez, K.,** (1997) *Kent ve Siyaset*. Ankara: Gazi Büro Yayınevi.
- Görmez, K.,** (1997) *Yerel Demokrasi ve Türkiye- Yerel Yönetim ve Belediyeler*. Ankara. Vadi Yayınları.
- Gözübüyük, A.Ş.,** (2001) *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*. Ankara: Turhan Yayınları
- Hancı, İ. H.,** 1999, *Çocuk Suçluluğuna yol açan sosyal bir yara İç Göçler ve Çarpık Kentleşme*. İzmir: Tabip Odası Bülteni, Sayı: 6, s.22-28.
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü.** (1998). *Cumhuriyet'in 75. Yılında Mahalli İdarelerimiz*. Ankara.
- İçli, T. G.,** (2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- İşbir, E. G.,** (1991) *Şehirleşme Meseleleri*. Ankara: Gazi Büro Yayınları.

- Jensen, G. F.**, (2003) *Kriminolojinin tarihsel gelişimi Kriminoloji Ansiklopedisi*. Chicago: Richard A. Wright Editor.
- Karagöz, A.**, (1989) *Kolluğun İdari Görevleri Ceza Hukuku El Kitabı*. İstanbul Yayınları.
- Karasu, M. A.**, 2007, 'Kente Karşı İşlenen Suçlar ve Suçun Aktörleri. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, Şubesi, Bülten 55- Kasım Aralık.
- Karasu, M. A.**, 2008, 'Türkiye'de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi' A.Ü.H.F.D. Cilt 57, Sayı 4.
- Karasu, M. A.**, 2012, 'Kent ve Suç Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve' C.Ü.İ.İ.B.D. Cilt 13, Sayı 2.
- Karasu, M. A.**, 2014, 'Kente Karşı İşlenen Suçlar ve Siyasal Yozlaşma' POLİTUS Dergisi. Sayı:9.
- Kartal, K.**, 1992, *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Kavruk, H.**, (2002) *Anakent'e Bakış, Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*. Ankara: Hizmet İş Sendikası Yayınları.
- Kaygala, S.**, 2005, 'Osmanlı'da Kentsellik ve Kentler: Kent Tarihi Yazımında Kültüreliliklerin Ötesine geçebilmek', Mülkiye Dergisi, Sayı: 246, 19-36.
- Keleş, R.**, (2011) *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R.**, (2012) *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R.**, 2007, 'Kente Karşı Suç, TMMOB Mimarlar Odası', Ankara Şubesi: Bülten 55. s.45-
- Keleş, R., Ve Artun, Ü.**, (1982) *Kent ve Siyasal Şiddet*. Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları.
- Kılıçbay, M. A.**, (1993) *Şehirler ve Kentler*. Ankara: Gece Yayınları.
- Kılınç, M., Taşkıran, İ., Ulukavak., M., Avanoglu, E.**, ed. Örsdemir, A.V., 2003, 'Yanlış Şehirleşme ve Kırıkkale Örneği, 21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu' Ankara: Çelik İş Sendikası Yayını.
- Kırıkkale 2010**, T.C. Kırıkkale Valiliği İl Kültür ve Turizm Envanteri.
- Kırıkkale Valiliği**, 2011, Kırıkkale İşgücü Piyasa Analizi.
- Kurtbeyoglu, T.**, 2006, 'Kırıkkale İl Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri Ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel Ve Siyasal Yapısına Etkileri' Yüksek Lisans Tezi.

- Mengi, A.**, 2007, '*Kente Karşı Suç-İmar Suçu*' TMMOB Mimarlar Odası, Ankara Şubesi, Bülten 55- Kasım Aralık, s.47-50
- Nadaroğlu, H.**, (1994) *Mahalli İdareler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Okutan, A.**, (1995) *Türkiye de Kentleşme ve Siyasal Yapı*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Ortaylı, İ.**, (1985) *Tazimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*. İstanbul: Hilal Yayınevi.
- Ökmen, M., Ve Parlak, B.**, (2010) *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler...* Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Örnek, A.**, (1994) *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Meram Yayınları.
- Özek, Ç.**, 1974, '*Türkiye'de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar, Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti*' *İstanbul Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt 39, s.77-144.
- Pustu, Y.**, 2006, '*Küreselleşme Sürecinde Kent, Antik Siteden Dünya Kentine*' *Sayıştay Dergisi* Sayı:60, s.132-134.
- Robert, J.**, (1999) *Kent ve Halk*. (Çev.), ORHANGAZI, Ö. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Sargın, S., Ve Temurçin, K.**, (2011) *Türkiye'nin Suç Haritası*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Sezal, İ.**, (1992) *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Sezal, İ., İçli, T.**, (2002) *Sosyolojiye Giriş, Toplumdan Kopuş Suç ve Şiddet*. Ankara: Martı Yayınevi.
- Sokullu, R. F.**, (2004) *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Soyaslan, D.**, (1998) *Kriminoloji*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Şafak, A., İçli, T. G., Ve Karaosmanoğlu, F.**, (2003) *Uluslararası Polislik Ve İç Güvenlik*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Tapan, M.**, (1996) *Kentleşme ve Kentlileşme*. Ankara: Yapı Yayınları.
- Tekeli, İ.**, (2011) *Kent ve Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ. Ve Gülöksüz, Y.**, (1983) *Kentleşme, Kentlileşme ve Türkiye Deneyimi, Cumhuriyet Dönemi*. Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 5.
- Thopson, E.P.**, (2006) *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*. (Çev. Kocabaşoğlu U.) İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tobb**, (1996). *Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması*. Ankara.
- Todaie**, (1991). *KAYA Yerel Yönetimler Araştırma Genel Raporu*. Ankara.

- Tolan, B.**, (1985) *Toplum Bilimlerine Giriş*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, Yayın no: 49.
- TUİK: 2012**, *Adrese Dayalı Nüfus Sayımı, MERNİS*. Ankara.
- TUSİAD**, (1997). *Yerel Yönetimler*. İstanbul.
- Uğurlu, Ö., Ed. Uğurlu, A.**, (2010). *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*. İstanbul: Örgün Yayınları.
- Ulusoy. A. Ve Akdemir, T.**, (2002) *Mahalli İdareler Maliyesi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Urbarlı, K. D.**, 2014, '*Kente Karşı İşlediğimiz En Büyük Suç Kenti Sadece İnsanın Sanmak*' POLİTUS Dergisi Yıl: 4, Sayı:9.
- Ünal, Ç.**, (2002) *Özel Güvenlik Kitabı*. Ankara: Özgü kitapevi.
- Ünsal, A.**, 1996, "*Genişletilmiş Bir şiddet Tipolojisi*", Cogito şiddet Özel Sayısı, Yapı Kredi Yayınları. Sayı 6, s.29-36.
- Wirth, L.**, (Çev) Duru, B., Ve Alkan, A., (2002). *20. YÜZYIL KENTİ, Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Yaşamış, F. D.**, (2001) *Türkiye'de Devletin ve Demokrasinin Yeniden Yapılanması*. İstanbul: Doruk Matbaası.
- Yener, Z., Ve Arapkirlioğlu, K.**, (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yılmaz, K.**, (1995) *Yerel Yönetim ve Demokrasi*. Ankara: TODAİ.
- Yörükkan, A.**, (1968) *Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri*. Ankara: İmar ve İskân Bakanlığı.
- Yörükoğlu, A.**, (1997) *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Url-1** <<http://www.bianet.org/bianettoplum/1708-polis-esnaf-ateş-ederek-dağıttı>. 12 Nisan 2001>, alındığı tarih: 15.07.2014.
- Url-2** <<http://www.haber71.net/12675>>, alındığı tarih: 16.06.2014.
- Url-3** <<http://www.Jandarma.gov.tr/genel/tarihçe.>>, alındığı tarih: 20.02.2015.
- Url-4** <<http://www.mansetgazetesi.net/kategori-84-ekonomi.html>> alındığı tarih: 17 Haziran 2014.
- Url-5** <<http://www.polislik.net/Türk Kolluk hizmeti/12-Aralık 2009>>, alındığı tarih: 20.02.2015.
- Url-6** <<http://www.sgk.tsk.tr/genel/tarihçe.>> alındığı tarih: 20.02.2015.
- MEVZUAT**
- 1983 Tarihli ve 2803 sayılı** "*Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu*", md.4.

2005 Tarihli 5393 Sayılı Belediye Kanunu md.1.

1937 Tarihli 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu.

1966 Tarihli 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu md.2-3.

2004 Tarihli 5188 Sayılı ‘Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun

EKLER

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

THE REPUBLIC OF TURKEY
İSTANBUL AYDIN UNIVERSITY

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sayı:B.30.2.AYD.0.41.00.00/0 20-1933

02.11.2015

Konu: ANKET

Sayın Eyüp KAYA

Enstitümüz Y1012.060091 numaralı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Eyüp KAYA'nın "KIRIKKALE ÖRNEĞİNDE KENT GÜVENLİĞİNE YEREL YÖNETİMLERİN KATKISI" adlı tez çalışması gereği "Kişisel Bilgi Formu" ve "Kent Güvensizlik Hissi Ölçümü" ile ilgili anketleri 26.10.2015 tarih ve 2015/12 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Zafer UTLU
Enstitü Müdürü

EK A: Anket Soruları

Değerli katılımcı,

Aşağıda yaşadığınız şehirde, güvenlik ve emniyetiniz ile ilgili düşüncelerinizi belirlemeye yönelik bir grup soru yer almaktadır. Lütfen tüm soruları okuyarak size uygun seçeneği işaretleyiniz. Soruları okumanız ve işaretlemeleriniz yaklaşık 10 dakikanızı alacak, elde edilen veriler sadece bilimsel amaçlarda kullanılacaktır.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Saygılarımızla.

Prof. Dr. Uğur TEKİN

Eyüp KAYA

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaşınız
Cinsiyetiniz	☐ Bayan ☐ Erkek
Eğitim Durumunuz	☐ İlkokul ☐ Üniversite ☐ Ortaokul ☐ Yüksek Lisans ☐ Lise ☐ Doktora
Kaldığınız Semt/mahalle
Medeni Durumunuz	☐ Bekâr ☐ Boşanmış/Ayrı ☐ Evli ☐ Dul
Mesleğiniz (Memur, Esnaf, Öğretmen, İşçi, Öğretim görevlisi, Emekli, Doktor, Hemşire, Avukat, Ev hanımı...)
Kırıkkale Kentinde Kaç yıldır yaşamaktasınız?	☐ 1-3 ☐ 4-10 ☐ 11-15 ☐ 15 ve üstü
Bulduğunuz Kentte Haftada kaç gün dışarı çıkarsınız?	☐ 1-2 ☐ 3-5 ☐ 6 ☐ Her gün
Kent merkezine haftada kaç kez uğrarsınız?	☐ Hiç ☐ 1-3 ☐ 3-6 ☐ Her gün
İşinize veya şehir merkezindeki işlemlerinizi yapmak için (Banka, Belediye, valilik, gibi....)hangi ulaşım araçlarını kullanırsınız?	☐ Kendi özel aracını ☐ Kurumun Servisini ☐ Toplu taşıma araçlarını ☐ Yaya olarak

KENT GÜVENSİZLİK HISSİ ÖLÇÜMÜ

		<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i> 1	<i>Katılmıyorum</i> 2	<i>Kararsızım</i> 3	<i>Evet</i> 4	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i> 5
1	Kentinizde ışıklandırmaların yeterli olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
2	Kentinizde ağaçlar ve çalıkların görme ve görünmenize engel olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
3	Kentinizdeki yaya yolu ve caddelerin geniş olduğunu ve size rahatlık verdiği katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
4	Kentinizdeki yolların görme mesafesi iyi ve düzgün(giridal sistem) olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
5	Kentinizdeki evlerin ve sizin oturduğunuz evin caddeye bakan pencerelere sahip olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
6	Kentinizdeki kulübe ve otobüs duraklarının konumu size güven verdiği katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
7	Bir yaya olarak kentinizdeki yollarda yürüdüğünüz zaman kendinizi güvende hissedersiniz ve rahatça dolaştığınıza katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
8	Oturduğunuz mahallede komşularınızla aşina olduğunuza katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
9	Bulduğunuz kent ve mahallede komşuluk ilişkilerinizin iyi olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
10	Bulduğunuz kentin yol sorunu olmadığı, taşıt akışı ve araç park sıkıntısı olmadığına katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
11	Bulduğunuz kentin otobüs ve minibüs güzergâhlarının sizin için yeterlidir fikrine katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
12	Bulduğunuz kentin mekânsal dizaynından dolayı kendimi güvende hissediyorum fikrine katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
13	Bulduğunuz kentte herhangi bir sıkıntı durumunda polisin olaya hemen müdahil olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
14	Bulduğunuz kentte evlerin girişleri ve evinizin girişi güvenli olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
15	Bulduğunuz kentteki ticari işlem yaptığınız mekânlara(bankalar, vergi dairesi, belediye vezneleri) geldiğinizde, kendimizi her zaman güvende hissedersiniz fikrine katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
16	Bulduğunuz kentte bar, kahve, gece kulübü gibi yerlerden geçtiğinizde kendimizi güvende hissedersiniz fikrine katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
17	Bulduğunuz kentte terk edilmiş ve ıssız alanlardan geçtiğiniz zaman kendinizi güvende hissediyorsunuz ve sizde bir tedirginlik oluşturmadığına katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
18	Bulduğunuz kentte genç suçlu grupların olduğuna katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
19	Bulduğunuz kentte genç suçlu grupları gördüğünüz zaman kendinizi güvende hissediyorsunuz fikrine katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
20	Bulduğunuz kentte gece olunca her zaman kendimi güvende hissedirim fikrine katılıyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Eyüp KAYA
Doğum Tarihi ve Yer : 28.11.1977 / ANKARA
E-posta : ekaya_06@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU : Lisans
Mezuniyet Yılı : 2007
Üniversite : Anadolu Üniversitesi
Fakülte : İktisat
Bölüm : Kamu Yönetimi